

המכון לחינוך דמוקרטי

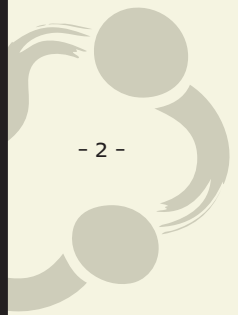
פרס טראמפ להוראה איכותית ממצאי ההערכה

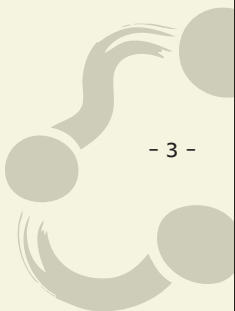
ביצוע וכתיבה: גב' רונה רפאלי-הירש, גב' ענת להט

ליווי: ד"ר יעל שטימברג

אוגוסט 2016

4	תקציר מנהלים
8	רקע
11	שיטה
11	ממצאים
12	פרק 1: הכרות עם פרס טראמפ להוראה איכותית ותפיסת מטרותיו
12	הכרות עם פרס טראמפ להוראה איכותית
14	תפיסת מטרותיו של פרס טראמפ להוראה איכותית ומידת השגתן
18	פרק 2: חשיבות הפרס והשפעותיו (בפועל ופוטנציאל השפעה)
19	ברמה האישית (על הזוכה)
22	ברמת הקהילה המקצועית
24	ברמת הציבור
28	פרק 3: קריטריונים לבחירת הזוכה (אלו אמות המידה להוראה איכותית)
28	הכרות עם הקריטריונים והזדהות עמם
29	הקריטריונים הקיימים - תפיסת חשיבותם ופרשנותם
33	קריטריונים נוספים - הצעות המרואיינים
34	הטיות וסוגיות נוספות בתהליך הבחירה והשימוש בקריטריונים
37	פרק 4: סוגיות מרכזיות בשלבי תהליך בחירת הזוכה בפרס
37	השקת הפרס
40	שלבי מיון המועמדים
46	הענקת הפרס
48	פרק 5: קרן טראמפ בעיני המרואיינים
50	המלצות ונקודות למחשבה
52	נספחים

תקציר מנהלים

רקע:

- מסמך זה מסכם את ממצאי המשוב בנוגע ל"פרס טראמפ להוראה איכותית".
- הפרס, על-סך 100 אלף ש"ח, מוענק למורים מתחומי המתמטיקה והמדעים המדגימים הוראה איכותית הלכה למעשה, עפ"י 5 קריטריונים (אמות מידה) אשר גובשו בקרן טראמפ, ומשקפים התנהלות מיטבית בכיתה ומחוץ לה.
- שאלות ההערכה המרכזיות היו: א. באיזו מידה הפרס ומטרותיו מוכרים בקהילות המקצועיות ובציבור? ב. איזו השפעה קיימת, אם בכלל, לפרס טראמפ להוראה איכותית, ומהו פוטנציאל ההשפעה – ברמה האישית, ברמת הקהילה המקצועית וברמת הציבור? ו-ג. באיזו מידה תהליך בחירת הזוכה בפרס יעיל ומשרת קידום מצויינות בהוראה?
- במוקד ההערכה 10 ראיונות עומק, שהתקיימו במהלך מאי-יוני 2016, עם זוכים בפרס (3), "פיינליסט" (1), חברי ועדת הפרס (3) ונציגי הקהילות המקצועיות (מתמטיקה ומדעים) (3). כמו כן, נערך סקר בקרב מדגם מייצג מהאוכלוסייה דוברת העברית בארץ, מתוכם 206 מורים, שנועד לאסוף מידע על היכרות עם פרס טראמפ ועמדות כלפי המורים בתחומים אלו. בדו"ח מוצג גם מידע שנאסף בקרן טראמפ על מאפייני הרקע של מועמדים וזוכים.

עיקרי הרעיונות והתובנות:

1. **הכרות עם פרס טראמפ להוראה איכותית.** הזוכים שרואיינו סיפרו כי נחשפו לפרס לראשונה כשמועמדותם עמדה על הפרק, בזכות מנהלים / עמיתים שעודדו אותם להציג מועמדות. נציגי הקהילות מקצועיות שרואיינו הכירו לעומק את פעילות הקרן והאג'נדה שלה, וכן את הרעיון המנחה לגבי פרסים מסוג זה אך התקשו להבחין בין פרס טראמפ לפרסים אחרים ונראה שאינם מכירים את המאפיינים הייחודיים שלו. בסקר – בקרב מדגם דוברי עברית – מורים ושאנים מורים – נמצא כי בודדים (7% ו-3% בהתאמה) מכירים את פרס טראמפ להוראה איכותית והרוב (57% ו-78%) לא שמעו עליו. בקרב אוכלוסיית המורים, הוא מוכר קצת יותר בשכבות הגיל העליונות (תיכון וחיטיבה).
2. **תפיסת מטרותיו ומידת השגתן.** המרואיינים נשאלו מהן המטרות שהגדירה הקרן לפרס טראמפ להוראה איכותית, וציינו שלוש מטרות:
 - **דוגמא ומופת עבור מורים בנוגע להוראה אפקטיבית** – מחד, גיבוש הקריטריונים וחיפפתם בפני מורים מצטיינים תורמים ליצירה ולדברור של אמות מידה ומזמנים שיח ורפלקציה עליהם. מאידך, היו שהעלו הסתייגות מיכולתו של פרס טראמפ, וכל פרס לצורך העניין, להשיג מטרה מסוג זה, לאור השפעתם המוגבלת של פרסים. הסתייגויות אחרות שעלו נוגעות לשאלות מהותיות והן באשר להחלטה על מודל אחד להוראה אפקטיבית וקביעת אמות המידה, והן באשר לאופן, והאופן בו מאגר המועמדים ותהליכי המיון בבחירת הזוכה מקדמים הוראה אפקטיבית.
 - **קידום מעמד המורים בתחומי המתמטיקה והמדעים** – ברמה האישית, הפרס מהווה ביטוי של הערכה אישית והוקרה למורה המצויין, וברמת הציבור – יכול לסייע במיצוב המורים, ולהאיר את פועלם באור חיובי. לכך תורמים סכום המענק ומעמד הפרס.
 - **קידום ועידוד לימוד והוראת המתמטיקה והמדעים** – באמצעות שינוי הדימוי הנמוך יחסית והעלאת האטרקטיביות של המקצועות בקרב תלמידים והוריהם, מורים, ומקבלי החלטות. השגת שתי המטרות האחרונות מוגבלת לאור החשיפה המצומצמת לפרס טראמפ והאפקטיביות של אירוע חד פעמי ונקודתי דוגמת הפרס.כדי לקדם את המטרות, המליצו המרואיינים לפעול להגדלת החשיפה וההכרות עם הפרס (ובמיוחד עם אמות המידה והזוכים) בקהילות המקצועיות ובציבור; וכן, לראות בפרס כאמצעי אחד במאגר הפעולות אותן מקדמת הקרן (פרויקטים קבועים, מתמשכים, שעוסקים במהות).

3. **חשיבות הפרס והשפעותיו** – עיקר ההשפעה הוא ברמה האישית, על הזוכים. לעומת זאת, היא מינורית (אם בכלל קיימת) ברמת הקהילה המקצועית והציבור, במיוחד לאור החשיפה והתהודה המוגבלות של הפרס. יש שמטילים ספק בפוטנציאל של פרס כשלעצמו לעורר השפעה משמעותית; בכל מקרה, פוטנציאל ההשפעה נתפס כגבוה יותר ברמת הקהילה על-פני הציבור.

- **הרמה האישית (הזוכה)** – השפעה בטווח הקצר, בהיבט תפיסתי-תודעתי, כשהזכייה וההערכה מהסביבה הקרובה (מקצועית ואישית) מעצימים את הזוכה. בנוסף, הזכייה בפרס מהווה מעין "תוקן" מקצועי ונראה שהזוכה מקבל מעט יותר מקום ומשקל מול הנהלת בית הספר או בקהילתו. במקביל, לא ניכר (ולא מצופה) שינוי בפרקטיקות – בטיב ההוראה או ברמת המעורבות בבית הספר ובקהילה, והזוכה ממשיך לתפוס מקום בולט (כמו לפני הזכייה); חלקם מרגישים מחויבים יותר לכך).

בטווח הארוך, לאחר הזכייה ובעקבות חיזוק הקשר עם קרן טראמפ (ובתנאי שזה אמנם קורה), הזוכה מרחיב את ממשקי העבודה המקצועיים שלו, זוכה בחשיפה ובהכרה מקצועית, מבסס את מעמדו כמומחה בתחום הידע, וכך מקבל במה לקידום האג'נדה המקצועית שלו ויכול לשמש כיועץ או מומחה בפורומים של מקבלי החלטות. זה "אזור" שכדאי להמשיך ולחזק לדעת בכירי הקהילה המקצועית.

- **הרמה הקהילתית-מקצועית** – קיימת שונות – בין קבוצות המרואיינים – הן בתפיסת ההשפעה בפועל ופוטנציאל ההשפעה והן בהערכת חשיבות ההשפעה על הקהילה המקצועית. זוכים נטו לייחס לכך יותר חשיבות ולהדגיש את ההזדמנות של מורים בתחומם ללמוד ולהעמיק את הבנתם ביחס לאמות המידה להוראה איכותית ולפרקטיקה שלהם עצמם. הם אף נטו יותר להעריך שיש פוטנציאל השפעה אך הסכימו שאינו ממומש או ממומש חלקית. בודדים מקרב מרואיינים חברי הועדה וקהילות המקצועיות, העריכו (תוך הסתייגות) כי יתכן שישנה השפעה של הזוכה מעצם תפקידו כמודל לחיקוי, אולם רק על ממשקי עבודה ישירים, וכנראה ברמה התפיסית יותר מאשר הפרקטית. באשר לפוטנציאל ההשפעה, בדומה לטענות שנשמעו לגבי השגת מטרות הפרס, הטענה המרכזית היא שצריך לנקוט מידה של צניעות באשר ליכולתו של כל פרס באשר הוא, לעורר שינוי מהותי בקרב אוכלוסיות המורים, שכן הוא מופע חד פעמי, המציג ומייצג מודלים בודדים.

- **רמת הציבור** – קיים קונסנזוס כי אין השפעה כלל לפרס טראמפ ברמת הציבור, במיוחד לאור הפרסום הלא מספק וחוסר התהודה לקיומו ולמשמעותו. הזוכים מייחסים יותר חשיבות למימוש פוטנציאל ההשפעה על הציבור, כחלק מהמאמץ השינוי התפיסתי השלילי ביחס למורים. לעומתם, נציגי הקהילה חושבים שהציבור אינו קהל יעד רלוונטי. כדי למצות את השפעת הפרס ולהגדילה בשתי הרמות – הקהילתית והציבורית – המליצו המרואיינים לפרסם יותר את עצם קיומו של הפרס, התהליך ומרכיביו, משמעותו וחשיבותו. התקווה היא שהוא יהיה מוכר ומוערך יותר וברמת הקהילה אף שהפרס ואמות המידה יהדהדו גם בקהילות מורים שאינן מכירות את הזוכים מקרוב. במקביל, ולאור ההכרה בכך שפרס חד פעמי מוגבל בהשפעתו המליצו המרואיינים, להמשיך לקיים פרויקטים ותהליכים מתמשכים, בשותפות מלאה עם קהל היעד, שיעודדו מעורבות אקטיבית של מורים רבים (בדומה למה שהקרן כבר עושה) ולראות בפרס טראמפ פעילות אחת, משלימה.

4. **קריטריונים לבחירת הזוכה** – הקריטריונים מהווים נדבך מרכזי בפרס שכן הם מייצגים אמות מידה להוראה אפקטיבית. להלן עמדות המרואיינים לגבי היבטים שונים הקשורים אליהם:

- **הכרות ועמדה בסיסית כלפי הקריטריונים שנבחרו** – הזוכים וחברי הועדה מכירים היטב את הקריטריונים לבחירת הזוכה בפרס טראמפ להוראה איכותית. הזוכים מבטאים השלמה והזדהות מלאה איתם, בין היתר על רקע הערכתם הרבה לקרן טראמפ ומחויבותם לאג'נדה שלה. חברי הועדה מבינים אמנם את הרציונל ומקבלים אותם אך גם מעלים הסתייגויות וסוגיות חשובות למחשבה נוספת (באשר לעצם קיומו של מודל מיטבי אחד, השימוש בקריטריונים בתהליך הבחירה, והקשר בין הקריטריונים לבין מטרות הפרס). חברי הקהילה המקצועית לא זכרו את הקריטריונים הספציפיים לפרס, ובמקום זאת תארו קריטריונים "גנריים" ההולמים פרסים מסוג זה, קריטריונים אפשריים ש"חילצו" מהאג'נדה של הקרן, ומאפייני מורים שהם מכירים ונחשבים מוצלחים מבחינתם.

- תפיסת החשיבות של הקריטריונים הקיימים ופרשנותם** - באופן כללי, ניכרת הסכמה כי הקריטריונים המשקפים התנהלות של המורה בתוך הכיתה קריטיים כאמות מידה להוראה איכותית. לעומת זאת, קיימת שונות בין מרואיינים באשר לחשיבותם של הקריטריונים המשקפים התנהלות מחוץ לכיתה: הם נתפסים כחשובים מאוד בעיני מרואיינים מהקהילות המקצועיות אך קצת פחות בעיני אחרים. גם תכולתם נתונה יותר לפרשנות.

בקריטריונים להתנהלות "בתוך הכיתה", נכללים שלושה: הקריטריון הענקת טפול אישי לכל תלמיד נתפס כמבטא את יחס המורה לתלמידו, בפן האישי-רגשי ובפן הפדגוגי (הפרשנות אחידה למדי בין מרואיינים) וקריטריון זה נתפס כחשוב. למידה פעילה נתפסת כקריטריון המבטא שימוש מתמשך בפרקטיקות הוראה ייחודיות ולא שגרתיות (בניגוד להוראה פרונטלית). עם זאת, ניכרת שונות בין מרואיינים ביחס לאופני הייחודיות הרצויים והמצופים ומהותה של הוראה ייחודית והדעות חלוקות אף ביחס לחשיבותו של קריטריון זה בקביעת המורה המצטיין. הקריטריון מומחיות בהוראת תחום דעת מייצג מורה שמכיר היטב את החומר הנלמד והוא נתפס כחיוני בהגדרת מורה מצטיין. עם זאת, ניתנו לקריטריון זה פרשנויות רבות ומגוונות, בהתאם למקורות האינדיקציה המעידים על רמת המומחיות.

בקריטריונים להתנהלות "מחוץ לכיתה" נכללים שניים: שותפות פעילה בקהילה מקצועית, המשקף השקעה מקצועית של מורים מעבר לשעות העבודה בבית הספר. אמנם, קיימת הסכמה כי חשוב שמורה מצטיין ישתייך לקהילה מקצועית אך הדעות חלוקות באשר למידת המעורבות הנדרשת – משותפות ועד להובלה. הקריטריון מסייע לבית ספרו להפעיל מערך תמיכה בלמידה זכה לפרשנות שונה בין מרואיינים כאשר זוכים תפסו אותו כמענה לתלמידים מעבר לשעות הלימוד ולמסגרת השיעור בכיתה ואילו חברי קהילות המקצועיות שמו את הדגש על יזמות, מעורבות והובלה של פרויקטים או תהליכים מחוץ לכיתה הלימוד. האחרונים אף ייחסו לקריטריון זה יותר חשיבות.
 - מרואיינים פירטו קריטריונים נוספים אותם הציעו להטמיע בתהליך בחירת הזוכה וקביעת אמות המידה.
 - הטיות וסוגיות נוספות בתהליך הבחירה והשימוש בקריטריונים** - כפי שהוזכר למעלה, היו שקראו תיגר על התפיסה המנחה לפיה קיים מודל מיטבי אחד להוראה אפקטיבית. מעבר לכך, היו שהטילו ספק באמות המידה שגובשו ככאלו שמייצגות אותו, כאשר, כאמור, ניכרת שונות בחשיבות שמייחסים מרואיינים שונים לקריטריונים והיו מרואיינים שהדגישו שחלקם נתונים לפרשנות, תלויי קונטקסט ו/או שאפתנים מדי.

בנוסף, חברי הועדה ציינו כי הם משתמשים בקריטריונים "חבויים" (שנלקחים בחשבון בבחירה, על אף שאינם באמות המידה) וביטאו מודעות לכך שהם מושפעים בתהליך ההחלטה מהתרשמות ו"קליק" אישי, וכן מיכולות השיווק העצמי של המועמד, ומקבלים החלטות בהתאם לערכים האישיים שלהם.

הטיות אפשריות נוספות בתהליך בחירת הזוכה נובעות מפרשנות סובייקטיבית של הקריטריונים הקיימים, במיוחד לאור מידע מוגבל בתיקו של המועמד; חיפוש אחר ביטויים המייחדים את המועמד גם אם אינם חלק מהגדרת קריטריון; מתן משקל יתר לפריטי מידע בעלי בולטות רבה גם אם אינם רלוונטיים לקריטריונים; וקושי בציינון הקריטריונים והערכת המועמדים לאור העדר מידע רלוונטי.
5. **סוגיות מרכזיות בשלבי תהליך בחירת הזוכה בפרס:** עלו סוגיות נוספות אשר ראויות למחשבה ודיון נוספים כדי למצות את תהליך בחירת הזוכה ולייעל אותו.
- בשלב השקת הפרס, כיום, מועמדים נדרשים להציג את מועמדותם. רוב המרואיינים המליצו לשנות את התהליך ולאפשר מעורבות של גורם שלישי כממליץ; שינוי התהליך יאפשר, לדבריהם, להגדיל את מאגר המועמדים, יהיה הוגן יותר כלפי אוכלוסיית המורים (שמאופיינת בחסמים שונים ובמיוחד בצניעות שמונעת מהמצוינים להציג מועמדותם), ויאפשר תהודה ומעורבות של גורמים נוספים (רצוי מנהלים) בתהליך הפרס.
 - סוגייה נוספת היא גודל מאגר המועמדים; הרוב חשבו שכדאי לנסות ולהגדיל אותו, מהטעמים הבאים: הזדמנות להגדיל את החשיפה לאמות המידה ולעודד עוד מורים (שיכנסו לתהליך) להעמיק בהם; מכיוון שהביקוש משקף את רמת היוקרה של הפרס, יותר מועמדים משמעו יותר

- יוקרה; ריבוי מועמדים מחזק את הגאווה, המוטיבציה והאמונה במקצוע בקהילה המקצועית. באופן כללי, הרושם היה שהמרוויינים שלמים עם האופן בו מתנהלים שלבי מיון המועמדים, ומעריכים שהתהליך מאפשר לזהות את המועמדים הטובים ביותר, אם כי עלו גם הסתייגויות לגבי מאפיינים של חלק מהשלב בתהליך.
- שלב המיון הראשוני (בחירת ה-20) מתבצע היטב לדעת המרוויינים. שלב המיון השני (בחירת 5 מתוך 20) נתפס כחסר ולא מספק על מנת לקבל החלטות ולצמצם את המועמדים; נראה שבעיקר לא סומכים על טיב ההמלצה ומבקשים לעבות את המידע המתקבל מההמלצה או להוסיף כלים שיספקו עוד מידע רלוונטי. שלב בחירת הזוכה הוערך ע"י כמחצית מהמרוויינים כמעמיק ממצה ויעיל והכלים (סרטון וראיון) – כטובים ומספקים מידע. עם זאת, אחרים העלו ביקורת ובאופן כללי עלתה המלצה לעבות את המידע הנאסף בשלב זה כך שיאפשר בחינה מקיפה והחלטה מושכלת לגבי הזוכה.
- חברי הוועדה העלו סוגיות בתהליך הדורשות, לדעתם, ברור וחינוך נוסף, אולי בליווי איש מקצוע רלוונטי, כולל: דיוק הקריטריונים בהתאם לספרות המקצועית ולמתרחש בשטח; קביעת קריטריונים מדויקים, בהירים וספציפיים, שמשקפים את אמות המידה הנדרשות, וניתנים למדידה וציון; והתאמת הכלים (והמידע) לקריטריונים הנדרשים להערכה.
- נידונה גם שאלת ההוגנות כלפי מורי מתמטיקה לעומת מדעים. על אף שהפרס מיועד למורים בשני התחומים, כלל הזוכים ב-5 השנים האחרונות הם מתחום המדעים, ובייחוד מהוראת הפיזיקה, ועלתה שאלת הוגנות התהליך. כל המרוויינים מסכימים שלמועמדים מתחום הוראת המדעים יש יתרון מסוים על פני מועמדים מתחום המתמטיקה. עם זאת, תשובתם אינה חד-משמעית באשר לשאלה האם יתרון זה מצריך שינוי בתהליך בחירת המועמדים. נראה כי הקריטריונים, אמות המידה, נתפסים כמתאימים לבחינת התפקוד של מורים בשני המקצועות וכהוגנים כלפי שתי האוכלוסיות. עם זאת, היו בעיקר מחברי הוועדה) שציינו כי תהליך המיון אינו מאפשר לשתי האוכלוסיות לבטא את העשייה ואת פרקטיקות ההוראה שלהם בכלי המדידה הקיימים באופן דומה, ולפיכך כדי לצור שוויון הזדמנויות יש לשנות את התהליך. ההמלצה הפרקטית המרכזית שעלתה היא לקיים שני פרסים; בודדים הציעו להתאים באופן נקודתי את הקריטריונים / התהליך.
- בשלב הענקת הפרס, גודל המענק והמעמד המכובד נתפסים כמקדמים את החשיפה לפרס ויוקרתו, ולפיכך, כתורמים (או בעלי פוטנציאל תרומה) להשפעה ולהשגת מטרות הפרס. הזוכים, הוקירו תודה על הפרס הנדיב ועל כך שהם זכו לעשות בו כרצונם, והזכירו שלושה יתרונות לכך: הנאה אישית, העלאת היוקרה של הפרס ותרומה למיצובה של קרן טראמפ כגורם משמעותי במערך הכוחות הקשור לקידום ההוראה ומעמד המורה. נציגי הקהילות המקצועיות הדגישו בעיקר את ההזדמנות של קרן טראמפ, באמצעות הפרס, לחזק ולקדם את האג'נדה שלה ואת מעמדה. חברי הוועדה דווקא התריעו שהסכום הגבוה עלול לצור רתיעה, לאור התנגשות בערכים בין עבודת החינוך וההוראה לחיפוש אחר תגמול חומרי, והעירו שגודל המענק עלול להסיט את השאלה לסוגיית "זכה או לא זכה" במקום לעיסוק באמות המידה. עיקר המלצותיהם היו לשנות את חלוקת המענק ולהקצות חלק מהסכום לזוכה וחלק לבית ספרו, כדי להעביר מסר שהפרס נועד לקידום מטרות חינוכיות-מקצועיות, לתת מענה להסתייגות, להציג מועמדות אישית לפרס מטעמים ערכיים ולהעלות את המוטיבציה של בית הספר לעודד את מוריו להשתתף בתהליך הפרס.

6. **תפיסת קרן טראמפ** – לצד עמדות המרוויינים ביחס לפרס טראמפ להוראה איכותית עלו התייחסויות גם לקרן טראמפ עצמה. רובן מבטאות הערכה רבה לפעילות הקרן על כל מכלוליה ולתרומתה לקידום מעמד המורה וההוראה ונכונות להמשך שותפות. במקביל עלתה תהיה לגבי מקומה של קרן פילנתרופית כקובעת מדיניות לאומית ואג'נדה.

7. בסוף הדו"ח מפורטות המלצות ונקודות למחשבה שכדאי שהקרן תדון בהן לקראת החלטה על המשך פועלה בכל הקשור לפרס טראמפ להוראה איכותית.

רקע

פרס טראמפ להוראה איכותית¹

מזה 5 שנים, החל משנת 2012 ועד היום, מעניקה קרן טראמפ את "פרס טראמפ להוראה איכותית". פרס זה, בסכום של 100 אלף ש"ח, ניתן למורים מתחומי המתמטיקה והמדעים המדגימים הוראה איכותית הלכה למעשה.

מטרות הפרס הרשמיות הינן:

- זיהוי דמויות מופת בתחום הוראת המדעים והמתמטיקה, אשר משקפות, מייצגות ומעמיקות את ההבנה בנוגע ל"הוראה אפקטיבית" (כלומר הוקרה לצד חידוד מהותה של הוראה אפקטיבית);
- הגברת האמון של הציבור בישראל כלפי מורים.

בנוסף, באופן לא רשמי, הציפייה היא שהפרס ישרת אף את המטרות הבאות:

- הוקרה למורים על היותם דמויות מופת ומסמני דרך;
 - קידום ועידוד מצוינות בתחומי המתמטיקה והמדעים;
 - יצירת פרס מקצועי ויוקרתי בתחום ההוראה במקצועות המדעים והמתמטיקה;
 - קידום הכרות וקשרים של קרן טראמפ עם מורים טובים.
- פרס ההוראה האיכותית הינו אמצעי אחד לצד פרויקטים רבים נוספים בהם הקרן מעורבת לשם קידום הוראה איכותית בתחומי המתמטיקה והמדעים.

אמות מידה להוראה איכותית²

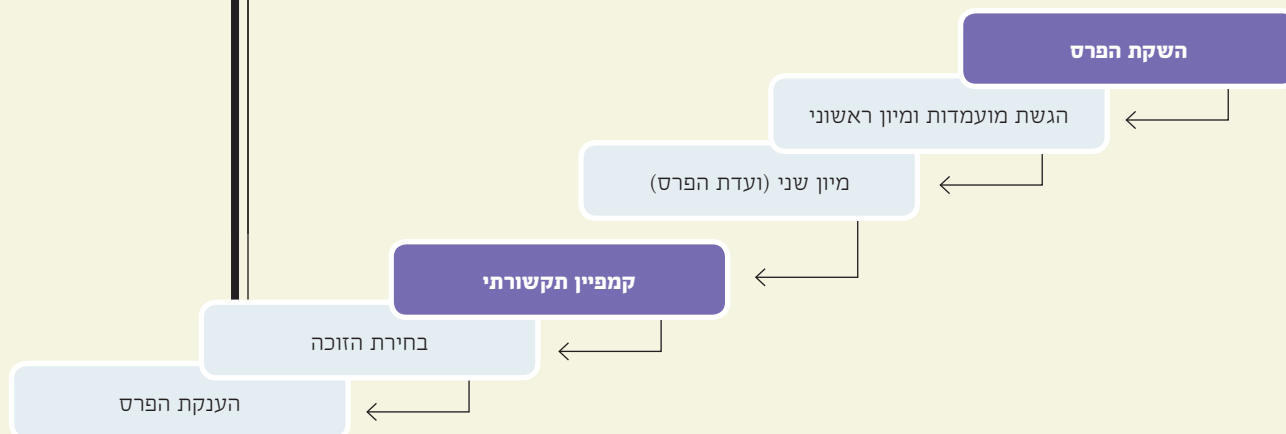
אמות המידה להוראה איכותית גובשו ע"י קרן טראמפ ושותפיה בתהליך יצירת הפרס; למולן נבחנו המועמדים והן נועדו לשקף מהי הוראה אפקטיבית.

1. **מעניק טיפול אישי לכל תלמיד:** מכיר מקרוב את הידע, היכולות והצרכים של כל אחד* מתלמידיו, מאמין בו, מציב לו יעדים שאפתניים, מתאים עבורו את שיטת ההוראה המתאימה לו, עוקב מקרוב אחר התקדמותו, נותן לו משוב בונה ומחזק בזמן אמת, ותומך בלמידתו.
2. **מעודד למידה פעילה בכיתתו:** יוצר בכיתתו אווירת לימודים המאפשרת לשאול, לטעות, להביע ידע ועמדה בכתב ובעל-פה, מאתגרת תלמידים להתמודד עם בעיות מורכבות, בונה בכיתה דיונים המסתמכים על טיעונים של תלמידים ומעודדת אותם להגיב לעמדות שהביעו עמיתיהם.
3. **שותף פעיל בקהילה מקצועית:** שותף מוביל בקהילה מקצועית החותרת לשיפור מתמיד בהוראתו ובלמידת תלמידיו, מתאם את עבודתו עם עמיתיו המורים, חולק עמם את עשייתו, לומד עמם מתוך עשייתם המשותפת, חונך מורים ומקנה להם מיומנויות פדגוגיות מעשיות.
4. **מסייע לבית ספרו להפעיל מערך תמיכה בלמידה:** עוזר לסגל בית הספר והנהלתו לגבש תפיסת הוראה משותפת, לעצב שגרות של ניטור התקדמות למידה, לבנות מערך תמיכה לתלמידים הזקוקים לכך, להפעיל קהילת מורים הממוקדת בלמידת התלמידים, לשתף באופן שקוף ובונה את ההורים, וליצור אקלים לימודי המשפיע על איכות ההוראה והלמידה.
5. **מומחה בהוראת תחום הידע:** בעל ידע בהיר ועקבי בתחום הדעת ותכנית הלימודים; מפגין הבנה מעמיקה כיצד תלמידים לומדים את תחום הדעת, הקשיים האופייניים שלהם ותיאוריות מעודכנות על למידה; מכיר מקרוב את למידת כל אחד מתלמידיו, ובכלל זה הידע הקודם, דרכי הלמידה, וקצב הלימוד שלהם; ומיומן בשיטות הערכה לאבחון ולעקוב אחר התקדמות הלמידה של כל תלמיד ובדרכי הוראה מגוונות המותאמות ללמידתו של כל תלמיד.

1 מבוסס על מידע שנאסף בשיחות בע"פ עם צוות קרן טראמפ, מאתר הקרן ומראיונות
2 מתוך אתר "פרס טראמפ להוראה איכותית"

תהליך הגשת המועמדות ובחירת הזוכה בפרס טראמפ להוראה איכותית

בתהליך הגשת המועמדות ובחירת הזוכה מספר שלבים, חלקם מהווים "חוליות" בתהליך, כולל: הגשת המועמדות לפרס, מיון המועמדים ובחירת הזוכה. חלקם נועדו ליצור תהודה ופרסום של מהלך הפרס ואמות המידה להוראה אפקטיבית כפי שגובשו בקרן טראמפ. באיור מס' 1 מוצגים שלבי תהליך הגשת המועמדות ובחירת הזוכה (בכחול), ומהלכי הפרסום הנלווים אליו (בסגול), והם יפורטו להלן.

1. **השקת הפרס (שלב מקדים) והגשת מועמדות:** קרן טראמפ מפרסמת "קול קורא" להגשת מועמדות לפרס, ומפרסמת את קיומו של הפרס ברשתות החברתיות. היא אף פונה באופן אישי לגורמים בקהילה כדי שיעודדו מועמדים רלוונטיים להגיש מועמדות. שלב מקדים זה נועד להגדיל את מאגר המועמדים וכן לצור תהודה לפרס ולאמות המידה שגובשו. כדי להגיש מועמדות המועמד עצמו נדרש למלא טפסים ולהביע רצון להכנס לתהליך (כלומר לא ניתן להגיש טפסים ע"י ממליץ במקומו).
2. **מיון ראשוני:** מתוך מאגר המועמדים (כלל המועמדים שהציגו את מועמדותם לפרס), בשלב המיון הראשוני³ נבחרים 20. הבחירה נעשית ע"י שני נציגים מועדת הפרס ושני נציגים מקרן טראמפ שנותנים ציון למועמדים עפ"י מידת עמידתם באמות המידה להוראה איכותית.
3. **מיון שני (ועדת הפרס):** המועמדים שנותרו בתהליך מתבקשים לשלוח טפסים נוספים (המלצת תלמיד/קולגה + המלצת מנהל). ועדת הפרס – המורכבת ממורים מעולים, מומחים בהכשרת מורים ובכירים במשרד החינוך – בוחרת 5 "פיינליסטים" מתוך 20 המועמדים, על סמך אמות המידה כאמור.
4. **קמפיין תקשורתי:** הקרן משיקה מהלך תקשורתי, בעיקר דיגיטלי, סביב חמשת ה"פיינליסטים". כל אחד מהם מתבקש להעביר שיעור בן 45 דקות שמצולם ונערך (סה"כ 10 דקות). בכל שבוע "נחשף" מועמד אחר ברשתות החברתיות של הקרן ותלמידיו והקולגות מתבקשים להגיב לפרסומים. במקביל, הקרן משיקה סרטון הכולל את 5 המועמדים המספרים על "מהי הוראה איכותית?" בעיניהם. שלב זה הינו חלק ממהלך בחירת הזוכה, אך מטרתו אף לצור תהודה, להסב את תשומת הלב של קהלים רלוונטיים לפועלם של מורים אלו ולאמות המידה שגובשו.
5. **בחירת הזוכה:** ועדת הפרס מתכנסת פעם שניה; במהלך ההתכנסות היא צופה בסרטון השיעור לדוגמה של כל אחד מהפיינליסטים, מראיית אותם אודות השיעור, ואודות ההוראה שלהם. בהחלטה משותפת נבחר הזוכה. עד כה נבחרו זוכה אחד ו-2 זוכים בציון לשבח.
6. **הענקת הפרס:** באופן מסורתי, ראש הממשלה מעניק את הפרס מדי שנה. במידת האפשר הענקת הפרס מלווה בסיקור תקשורתי.

הערכת פרס טראמפ להוראה איכותית

מסמך זה מסכם את ממצאי המשוב לגבי פרס טראמפ להוראה איכותית. קרן טראמפ ביקשה לבצע תהליך הערכה שיתאר את המהלך של הפרס לאורך השנים, ידון במידת השפעתו הן בקרב הזוכים והן בקרב הקהילה המקצועית, וכן יספק תובנות ונקודות לשיפור בהמשך הפעילות.

שאלות ההערכה המרכזיות:

1. באיזו מידה פרס טראמפ להוראה איכותית ומטרותיו מוכרים בקהילות המקצועיות ובציבור?
2. איזו השפעה קיימת, אם בכלל, לפרס טראמפ להוראה איכותית, ומהו פוטנציאל ההשפעה – ברמה האישית, ברמת הקהילה המקצועית והציבור, וברמת הציבור?
האם הזוכים משמשים מודל למצוינות בחינוך בקהילה המקצועית?
3. באיזו מידה תהליך בחירת הזוכה בפרס טראמפ להוראה איכותית יעיל ומשרת קידום מצוינות בהוראה? (כולל הקריטריונים לבחירת זוכה כאמות מידה להוראה אפקטיבית והמלצות לטיוב).

שיטה

במוקד ההערכה התקיימו 10 ראיונות עומק (8 טלפוניים ו-2 פרונטליים), עם גורמים שיכולים להאיר היבטים שונים הקשורים לפרס טראמפ להוראה איכותית: **זוכים** בפרס (3), "**פיינליסט**" בחמישיית הגמר⁴ (1), חברי **ועדת הפרס** (3) ובכירים **מהקהילות המקצועיות** של המתמטיקה והמדעים (3). המרואיינים נבחרו מתוך רשימה שהוכנה על ידי קרן טראמפ ובתיאום איתה. כל ראיון נמשך כשעה ובוצע על סמך מתווה מותאם לקבוצה שהוכן מראש (ראה נספח מס' 1). הראיונות התקיימו החל מאמצע חודש מאי ועד תחילת חודש יוני 2016 (**הערכה איכותנית**).

כמו כן, התקיים סקר בקרב 501 איש, מדגם מייצג של דוברי עברית בארץ (במדדי גיל, מין, אזור מגורים ודתיות); מתוכם, נסקרו 206 מורים והיתר – בעלי מקצועות אחרים. הסקר נועד לבחון את ההכרות עם פרס ההוראה, ועמדות כלפי מורים למקצועות המתמטיקה והמדעים. הסקר בוצע באופן אינטרנטי, באמצעות חברת סקרים חיזונית שדגמה את המשיבים והעבירה את שאלון הסקר; הנתונים נותחו ע"י צוות הערכה של המכון לחינוך דמוקרטי. שאלות הסקר מופיעות בנספח מס' 2.

בדו"ח יוצגו אף נתונים סטטיסטיים לגבי מועמדים וזוכים בפרס הוראה איכותית שהועברו מקרן טראמפ.

ממצאים

בהתאם לשאלות ההערכה, הממצאים נבחנו ומוצגים דרך חמש פריזמות: הפרק **הראשון** יתמקד **בהכרות** עם פרס טראמפ להוראה איכותית, תפיסת **מטרותיו** והאופן בו הן מושגות. הפרק **השני** יעסוק **בחשיבות** שמייחסים המרואיינים לפרס **ובהשפעותיו לתפיסתם** (בפועל או כפוטנציאל) במעגלים מתרחבים: על הזוכה עצמו, על הקהילה המקצועית ועל הציבור. הפרקים השלישי והרביעי יתמקדו בהיבטים הקשורים לתהליך בחירת המועמד והשלכותיהם על פרס טראמפ להוראה איכותית: בפרק **השלישי** תובא התייחסותם של המרואיינים **לקריטריונים** לבחירת הזוכה (למעשה לאמות המידה שהקרון הגדירה להוראה איכותית), ובפרק **הרביעי** – סוגיות מרכזיות לפי **שלבי תהליך** בחירת המועמד.

בפרק **החמישי** מרכזות התייחסויות מרכזיות שעלו מהמרואיינים ביחס **לקרן טראמפ** באופן כללי ובהקשר לתפקידה בפרס מסוג זה.

עיקר המידע שבדו"ח התקבל מהראיונות⁵; יוצגו הפניות לממצאים ממקורות מידע נוספים בפרקים הרלוונטיים.

4 בציטוטים שיובאו בפרק הממצאים קבוצה זו תקרא "הזוכים", כדי למנוע זיהוי.
5 כדי לשמור על חיסיון המרואיינים, כל הציטוטים יובאו בלשון זכר.

פרק 1: הכרות עם פרס טראמפ להוראה איכותית ותפיסת מטרותיו

ביקשנו ללמוד על מידת ההיכרות של המרואיינים ושל קהלים אחרים (על פי עדות המרואיינים) עם הפרס ועם מטרותיו וכן על תפיסותיהם לגבי האופן בו מושגות מטרות אלו.

הכרות עם פרס טראמפ להוראה איכותית

כצפוי, כל המרואיינים הכירו את פרס טראמפ להוראה איכותית מתוקף בחירתם להשתתף בהערכה⁶. נראה כי הפרס ומטרותיו מוכרים יותר לזוכים ולחברי הועדה שמעורבים באופן ישיר בתהליך, ופחות לחברי הקהילה המקצועית שהכרותם עם הפרס ומטרותיו שטחית יותר והם מתקשים להבחין בינו לבין פרסים אחרים.

הזוכים שרואיינו נחשפו אליו לראשונה כשמועמדותם עמדה על הפרק. הם סיפרו כי מנהלי בתי הספר שלהם או קולגות, חשפו אותם לקיומו של הפרס ועודדו אותם להגיש את מועמדותם. רובם ציינו כי היו זקוקים ל"דחיפה" משמעותית מצד גורמים אלו על מנת לבחון את טיבו של הפרס ומהותו, ולא כל שכן ללמוד את הקריטריונים ולבחון את האופן בו כישוריהם משקפים את אמות המידה הנדרשות לצורך זכייה בפרס.

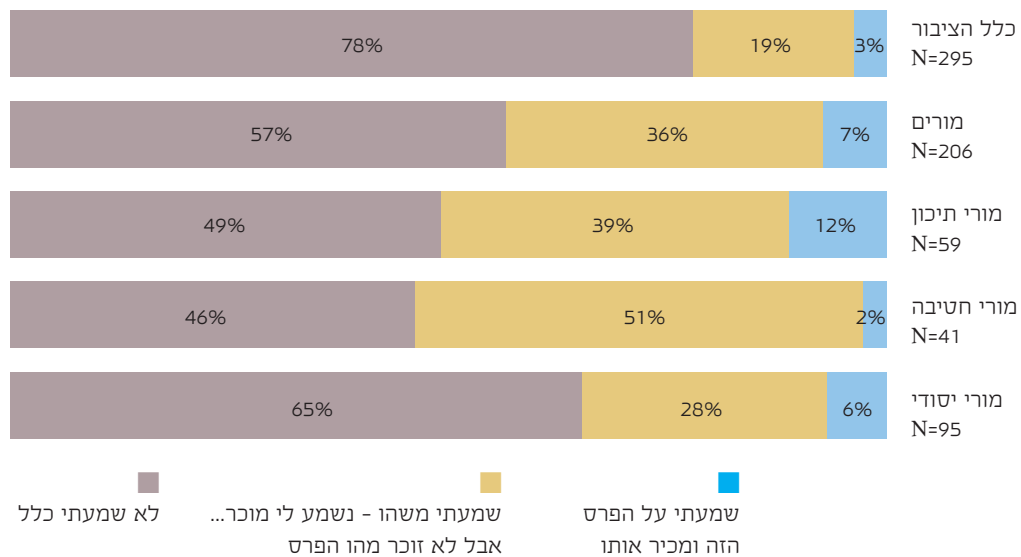
בקרב נציגי הקהילות המקצועיות ניכר כי הם מכירים לעומק את פעילות הקרן והאג'נדה שלה; לעומת זאת באשר לפרס, הרושם שעלה הוא שהם מכירים את הרעיון המנחה לגבי פרסים הניתנים על עשייה בתחום ההוראה באופן כללי, והם מתבוננים על פרס טראמפ להוראה איכותית כאחד מהם, מבלי להכיר את המאפיינים הייחודיים שלו כולל: מטרות הפרס, הקריטריונים, תהליך הגשת המועמדות והזכייה, שמות המועמדים והזוכים ועוד. ההכרות עם הפרס ומטרותיו רבה יותר עבור מי שהיו מעורבים בנושא או תמכו במועמדים לפרס בשלבי התהליך השונים.

לבסוף, חברי הועדה לא נשאלו על היכרותם עם הפרס, אך התבקשו להעיד באיזו מידה הפרס מוכר בעיניהם. מדבריהם עולה מידה של ספקנות בנוגע לרמת ההכרות של אחרים עם הפרס לאור התהודה המוגבלת שלו.

נציין כי רוב המרואיינים ייחסו חשיבות רבה להיכרות של מורים, גורמי הקהילה המקצועית והציבור בכללותו עם הפרס ומטרותיו, כדי למנף את פוטנציאל ההשפעה שלו, והעלו שלל סוגיות הנוגעות להכרות מצומצמת של גורמים אלה עם הפרס (ראה הרחבה בפרק 2 העוסק בחשיבות הפרס והשפעותיו).

רמת הכרות עם פרס טראמפ – ממצאי הסקר

על רמת ההכרות של מורים בישראל וכלל הציבור (שאינו מורים) עם פרס טראמפ להוראה איכותית ניתן ללמוד מסקר בקרב מדגם ארצי של דוברי עברית (501 איש, מתוכם 206 מורים). הנתונים מוצגים בתרשים: 78% מכלל הציבור, ו-57% מקרב המורים (כאלו שהעידו על עצמם כי לימדו בפועל במערכת החינוך הפורמאלית בשנתיים האחרונות) לא שמעו על פרס טראמפ. בודדים (3%-7% בהתאמה) מכירים אותו. רמת ההכרות טובה יותר בקרב מורי תיכון וחטיבה בהשוואה למורי יסודי.

*מורים - נסקרים שהעידו על עצמם שלימדו בפועל בשנתיים האחרונות במערכת החינוך הפורמאלית בכיתות א'-ו"ב

תפיסת מטרותיו של פרס טראמפ להוראה איכותית ומידת השגתן

המרוויינים נשאלו מהן המטרות שהגדירה הקרן לפרס טראמפ להוראה איכותית⁷. מדבריהם ניתן לזהות שלוש מטרות מרכזיות שבחלקן חופפות למטרות כלליות שהקרן מנסה לקדם באמצעים נוספים: האחת, **דוגמא ומופת** עבור מורים **בנוגע להוראה אפקטיבית** (מטרה שהקרן הגדירה לפרס טראמפ); השנייה, **קידום מעמד המורים** בתחומי המתמטיקה והמדעים (חופפת באופן חלקי למטרה שהקרן הגדירה לפרס טראמפ כהגברת האמון של הציבור בישראל כלפי מורים); והשלישית, **קידום ועידוד לימוד והוראת המתמטיקה והמדעים** (שהינה חלק מהאג'נדה הכללית של הקרן). ייתכן שהמטרות שציינו הן גנריות, לפחות בחלקן, וגם מרוויינים שלא הכירו את הפרס ומטרותיו, אך מודעים לאג'נדה של הקרן ומטרותיה שיערו כי אלה יהיו המטרות. נראה כי השערה זו נכונה במיוחד לגבי מרוויינים מהקהילות המקצועיות, שניכר היה, כאמור כי הפרס אינו מובחן בעיניהם באופן מובהק מפרסים דומים בתחום ההוראה. ראוי לשים לב לכך שלא היתה התייחסות נקודתית וגם לא נעשה שימוש במונח "קידום הוראה קלינית", שזו למעשה אחת מהמטרות המרכזיות של קרן טראמפ.

להלן יפורטו כל אחת מהמטרות האלו, תפיסת המטרות בהקשר הרחב של פועלה של קרן טראמפ, והתייחסותם של המרוויינים לאופן בו הן מושגות או יכולות להיות מושגות. סיכום הרעיונות שהעלו המרוויינים מופיע בטבלה מספר 1, בסוף הפרק.

דוגמא ומופת להוראה אפקטיבית

רוב המרוויינים (8 מתוך 10), הכירו בכך שקרן טראמפ מעוניינת ליצור באמצעות הפרס **פלטפורמה לשיווק של מודלים מוצלחים בהוראה**. גיבוש הקריטריונים להוראה אפקטיבית, חשיפת מורים מצטיינים, על-פי הקריטריונים שגובשו, ובחירת הזוכה לאורם מייצרות ומדבררות **אמות מידה להוראה איכותית ומיטבית**, במיוחד עבור מורים בקהילת המדעים והמתמטיקה, אך גם עבור כלל המורים. אמות המידה האלו, כמובן עולות בקנה אחד עם התפיסה של קרן טראמפ לגבי מהי הוראה איכותית. *"[אחת המטרות היא] לעודד בקרב המורים עשייה תחת הקריטריונים של הוראה איכותית" (זוכה). "אני חושב שהקריטריונים נבחרו בגלל אג'נדה שהקרן רוצה לקדם ואלה גם דברים שתורמים להוראה טובה ואיכותית וקידום של תלמידים" (קהילה מקצועית).*

והאפקט שמתקבל הינו בעיקר באמצעות השיח עליהם וחיידוד עשייה שכבר קיימת. למשל: "לעצם קביעת אמות המידה, עצם השיח על הוראה איכותית יש השפעה. עצם זה שאני יושב וקורא את אמות המידה להוראה איכותית. קראתי את אמות המידה גם של מדינות אחרות. לי אישית היה צורך לקיים שיח בנושא עם עמיתים..." (קהילה מקצועית)

היו מרוויינים שהעלו **הסתייגות באופן כללי בנוגע ליכולתו של פרס כשלעצמו להשיג מטרה זו**, במיוחד בקרב זוכים ובכירי הקהילות המקצועיות. חלקם טענו שמטרה זאת אינה מציאותית ביחס למידת ההשפעה האפשרית של הפרס, לאור התהודה המוגבלת. אחד המרוויינים הדגיש את האפקט המצומצם של פרסים בכלל, בלשונו: *"יש [פוטנציאל להשפעה], אבל לא הייתי תולה בזה, אולי כנדבך משלים, אבל לא לקשור סביבו יותר מדי כתר, צריך צניעות. יש השפעה וחשיבות אבל זה לא מהלך שיכול לחולל בפני עצמו איזה שינוי דרמטי" (ועדה).*

למול התרומה המוגבלת של הפרס כשלעצמו, רבים מהמרוויינים (7 מתוך 10) ציינו כי **הקרן משכילה לקדם מטרה זאת באמצעות פרויקטים אחרים בהם היא תומכת ובמיוחד הקהילות המקצועיות** (ראה הרחבה בפרק 2 העוסק בחשיבות הפרס והשפעותיו ובפרק 5 העוסק בתייחסות של קרן טראמפ).

7 כלומר מהן המטרות שהקרן הגדירה לדעתם, ולא המטרות שהם עצמם חושבים שהפרס מקדם.

לדוגמא: "לגבי אמות מידה - אני חושב שקרן טראמפ עושה את זה בגדול אבל דרך צינורות אחרים לגמרי, דרך כל התכניות שיש היום והפוטנציאל שלהן... - תכנית מראה, מתמטיקה, מועדון ה-5. אלה תכניות שגורמות לנו המורים להסתכל על העבודה שלנו ולחשוב על האיכות שלה ועל השיפור של האיכות שלה. עצם התהליך ובחירת הפרס לא יוצר תהודה כזו כמו תכניות אחרות" (קהילה מקצועית)

"... את אמות המידה לא דווקא הפרס ישיג... אלא דווקא קהילות הלמידה והשיח שהם יוצרים, מפגשי מורים וכו'. שם זה עושה את האפקט... אני חושב שהפרס הוא חלק ממכלול העבודה שלהם ובהקשר הזה יש חשיבות גדולה" (קהילה מקצועית)

הסתייגויות מסוג אחר, שעלו בעיקר מחברי ועדת הפרס ונציגי הקהילות המקצועיות, קשורות לשאלות מהותיות בנוגע למטרות הפרס והאפשרות להשיגן; חלקן התמקדו באחריות שלוקחת על עצמה הקרן בקביעה ודברור של אמות מידה שאינן בהכרח מייצגות את קהילת החינוך, כולל:

- **הקושי להסכים שקיים מודל אחד מיטבי של הוראה איכותית ומספר קריטריונים מוגבל שמייצגים אותו.** למשל: "הפרס הוא בד"כ משהו באמצעותו אתה מציין לשבח את האדם, מעמיד מודל לחיקוי, זה צינור לבטא את מערכת הערכים שאתה רוצה לשאוף אליהם וכו'... יש דיון מאוד לא סגור בקהילת החינוך בכלל והמדעית בפרט, מהי הוראה מיטבית ומי הוא המורה המצטיין. יש כללים, אבל הם אומרים מי הוא לא ואין קונסוס לגבי מיהו כן...". (ועדה)
- **גיבוש הקריטריונים להוראה אפקטיבית על ידי הקרן מבלי שברור שיש הסכמה ותמיכה מצד קובעי המדיניות וגופים חינוכיים ומקצועיים אחרים** (כולל סוגיית האחריות והבעלות של קרן פילנתרופית על אמות המידה);

שאלות אחרות התמקדו באופן בו תהליך בחירת הזוכה מקשה על השגת המטרה:

- **פרשנות סובייקטיבית** היוצרת שונות בין חברי הועדה בנוגע למהותם של הקריטריונים הקיימים, מקשה על איתור מורים המייצגים באופן מיטבי את אמות המידה המבוקשות ועלולה לצור **פער בין המודל הרצוי למועמד הנבחר ובהתאם למודל ה"משווק"** בקהילה החינוכית;
 - **מאגר המועמדים המצומצם** והחשיפה המוגבלת לפרס מקשה על איתור מורים המייצגים באופן מיטבי את אמות המידה ולפיכך על **דברור ושיווק "המודל המיטבי"**.
 - החשיפה המוגבלת לפרס בקרב המורים אינה מאפשרת **תהודה** מספיק גדולה לאמות המידה להוראה אפקטיבית ואת **השפעתו של הפרס על פרקטיקות ההוראה**. לדוגמא: "אני לא בטוח שמורים מכירים את הפרס בכלל. אני חושב שהמנהלים של המורים צריכים לאפשר להם להכיר, לא רק לדעת שזה קיים אלא לקרוא את אמות המידה" (קהילה מקצועית)
- לשם קידום מטרה זאת - של הצגה "דברור" ו"שיווק" אמות מידה להוראה איכותית ומיטבית - נדרש, לדברי המרואיינים להגדיל את התהודה של הפרס, ובמיוחד לשווק ולדברר את אמות המידה והזוכים שמייצגים אותן, לקהילה החינוכית. ככל שמורים רבים יותר ייחשפו לפרס, למהותו, יכירו ויזדהו עם מטרתו ועם אמות המידה, וככל שיותר מורים יבחרו לקחת חלק בתהליך, כך החשיפה תיגדל והפוטנציאל להשגת המטרה יגדל גם כן.

לגבי שתי המטרות האחרות - קידום מעמד המורים ועידוד לימוד והוראת מקצועות המתמטיקה והמדעים - עולה הרושם כי המרואיינים מאמינים שהפרס יכול לעודד שיח ציבורי שעניינו בהבניית דימוי חיובי ויוקרתי של מקצועות המדעים והמתמטיקה, בקרב אנשי חינוך, תלמידים, הורים והציבור ולהעלות את קרנם של מורים למקצועות המתמטיקה והמדעים. עם זאת, הם הטילו ספק באפשרות להשיג זאת באמצעות פרס טראמפ בעיקר עקב היעדר חשיפה ותהודה מספקות. בקהילה המקצועית ובציבור והיו ספקנים אף באשר לאפשרות ליצור השפעות ציבוריות או חינוכיות ארוכות טווח באמצעות פעולה חד שנתית שחשיבותה העיקרית הינה כלפי מורה אחד או מורים בודדים שזוכים בפרס. לשם השגת המטרה רצוי, לדברי המרואיינים, לעורר תהודה רחבה יותר של הפרס - עצם קיומו כמו גם שמות הזוכים, פועלם ואמות המידה שמייצגים.

קידום מעמד המורים בתחומי המתמטיקה והמדעים

רבים מהמרוויינים (6 מתוך 10), ציינו כי באופן כללי קרן טראמפ פועלת להעלאת היוקרה של המורים ותופסת זאת כמפתח לקידום שינוי תפיסתי בכל הנוגע למעמד המורה בארץ ולקידום מקצועות המתמטיקה והמדעים. במובן זה המרוויינים ייחסו חשיבות גדולה לפרס טראמפ להוראה איכותית, שמסייע למיצוב המורים ומאיר את פועלם באור חיובי. תורמים לכך סכום הפרס המשמעותי ומעמד הענקת הפרס המכובד (ע"י ראש הממשלה ובמעמד שר החינוך). היטיב לתאר אחד הזוכים: *"... אני חושב שפרס למורים זה דבר שהוא חשוב ויכול לקדם את המורים ואת המערכת... כמו שנותנים פרס נובל או ספיר. אין שום סיבה שלא יהיה פרס להוראה. הפרסים האלה יוצרים הערכה בקרב המורים. נותנים את האפשרות גם לאחרים להעריך את העבודה של המורים" (זוכה)*

לדברי המרוויינים הפרס יכול לקדם את מעמד המורה בשתי רמות: ברמה האישית, הפרס הינו ביטוי של הערכה אישית והוקרה למורה - תגמול למורה מצוין, שיכול לתרום לתחושה של המורה ש"רואים" אותו ומעריכים את פועלו, ולהגדיל את המוטיבציה שלו להמשיך בעשייה זו. ברמת הציבור, הפרס מהווה הזדמנות לחשוף ולהאיר את המצוינות המקצועית של המורים ולקדם את ההכרה בקיומם של מורים מצוינים, משקיעים ומקצועיים, המקדמים את התלמידים ואת תחום החינוך בכלל. למשל: *"... הרעיון הוא להציג בפני הציבור את התפיסה של מי הם המורים שלנו ומי הדמויות, את מי התלמידים פוגשים... להגיד: 'תשמעו יש לנו בארץ דמויות מעוררות השראה, דמויות משקיעות, דמויות שמאוד מאוד חשובים להם התלמידים, שכל הזמן מתפתחות מבחינה מקצועית ורק מחפשות היכן להרחיב את הוראת המקצוע... להעביר את חשיבות המקצוע והקידום שלו כשהמנוף הם המורים...' (קהילה מקצועית)*

עם זאת, נזכיר כי בהקשרים אחרים עלו הסתייגויות מיעילותו של פרס לזוכה אחד ש"סומן" כמצטיין להאיר את כל אוכלוסיית המורים באור חיובי.

קידום ועידוד לימוד והוראת מקצועות המתמטיקה והמדעים

כמעט כל המרוויינים (8 מתוך 10), ציינו כי באמצעות פרס טראמפ להוראה איכותית הקרן מעוניינת לקדם ולעודד את לימודי המתמטיקה והמדעים בארץ. מטרה זו עולה בקנה אחד עם רצונה של הקרן לחולל שינוי ביחס לתהליכי הוראה ולמידה בתחומים אלו בבתי הספר.

הטענה היא כי מטרת הפרס הינה לקדם שינוי תפיסתי שיעודד הגברת לימודי מתמטיקה ו/או מדעים, באמצעות השפעה על התלמידים והוריהם, על מורים (שיבחרו בהוראת מקצועות אלו) ואף, מעבר לגבולות בית הספר, על המדיניות. זאת מתוך תפיסה שקידום לימודי מתמטיקה והמדעים יכול להועיל ולחזק את התעשייה בישראל.

באשר להשפעה על התלמידים והוריהם, לדברי חלק מהמרוויינים (4 מתוך 10 ציינו זאת) החברה תופסת מקצועות אלה באור שלילי, ככאלו שקשה ללמוד ולהצליח בהם, ולכן קיימים חשש ורתיעה מהם. מדברי המרוויינים פרס טראמפ להוראה איכותית יכול לקדם את ההבנה והאמונה בחשיבותם של מקצועות לימוד אלו וכן להוות הזדמנות להכרה בקיומם של מורים מקצועיים מומחים ואף כריזמטיים.

באשר להשפעה על המורים, שני מרוויינים ציינו כי הפרס יכול לעודד מורים לבחור בהוראת מקצועות אלו. למשל: *"קודם כל צריך למשוך את המורים הטובים למערכת כדי שהם ימשכו את התלמידים למקצועות האלה... זאת בעצם מטרת העל - למשוך תלמידים דרך עידוד המורים ומשיכת המורים הטובים למערכת..." (זוכה).*

לבסוף, שני מרוויינים ציינו את ההשפעה ברמה הרחבה, הציבורית, על מקבלי החלטות, ובלשונם: *"...לשים על המפה את החשיבות של המתמטיקה ברמה הלאומית, בהתפתחות, בצורך שלנו במהנדסים, בטכנולוגיה, ולעודד יותר תלמידים להיבחן ברמה של 5 יח"ל מתמטיקה ומדעים במעגלים שונים: אנשי חינוך, תלמידים, מורים ואזרחים בכלל" (ועדה).*

"...להעביר את חשיבות המקצוע והקידום שלו כשהמנוף הם המורים... [הפרס הוא] אמצעי להביא למערכת - מורים, תלמידים... ומקבלי החלטות בכל הרמות, להביא בפניהם דמויות מעוררות השראה וכך להציג להם היבטים שונים שאנחנו חושבים שחשוב להציג" (קהילה מקצועית).

כאמור, היעדר חשיפה ותהודה מספקות, כמו גם ההשפעה המוגבלת של פעולה חד שנתית עלולות לפגוע בהשגת המטרה.

טבלה מס' 1: מטרות שהגדרה הקרן לפרס טראמפ לתפיסת המרואיינים ואופן השגתן - סיכום

קידום ועידוד לימוד והוראת מקצועות המתמטיקה והמדעים	קידום מעמד המורים בתחומי המתמטיקה והמדעים	דוגמא ומופת עבור מורים בנוגע להוראה אפקטיבית	
אין חפיפה. אבל עולה בקנה אחד עם האג'נדה הכללית של הקרן.	חפיפה חלקית: למול המטרה הגברת האמון של הציבור בישראל כלפי מורים.	חפיפה מלאה: חידוד מהותה של הוראה אפקטיבית.	האם יש חפיפה למטרות הפרס הרשמיות?
הקרן מבקשת לחולל שינוי לימודי-חינוכי, ביחס לתהליכי הוראה ולמידה במקצועות המתמטיקה והמדעים בבתי הספר.	הקרן תופסת את העלאת היוקרה של המורים כמפתח לקידום שינוי תפיסתי בכל הנוגע למעמד המורה ולקידום מקצועות המתמטיקה והמדעים.	הקרן לוקחת בעלות ואחריות על הגדרת מודל להוראה מיטבית בתחום המתמטיקה והמדעים. האם זה מתפקידה של קרן פילנטרופית?!	כיצד המטרה מקדמת את מיצוב קרן טראמפ?
ההיבט הרעיוני - הזדמנות להשפיע על: תלמידים והורים – לקדם הבנה ואמונה בחשיבות המקצועות וטיב המורים; מורים - למשוך לתחום; קובעי מדיניות - להדגיש את חשיבות המקצוע ומרכזיות המורים.	ההיבט הרעיוני - הוקרה והערכה למורים מצויינים סכום המענק הגדול מעמד הענקת הפרס המכובד	גיבוש קריטריונים/ אמות מידה חשיפת מורים מצטיינים לאורם. = יצירה, דברור, שיח ורפלקציה.	אילו גורמים מקדמים את השגת המטרה?
השפעה מוגבלת לפרס/ים – ספק באשר לאפשרות ליצור השפעות ציבוריות או חינוכיות ארוכות טווח באמצעות פעולה חד שנתיית שמשליכה בעיקר על הזוכה. היעדר חשיפה ותהודה מספקות לפרס טראמפ - בקהילה המקצועית ובציבור.			אילו גורמים מעכבים את השגת המטרה?
		הסתייגויות מהותיות מהרעיון ומהתהליך (האם יש מודל אחד?! האם הוא מוסכם על אחרים רלוונטים? האם הקריטריונים והתהליך תומכים בקידום המטרה).	
להגדיל את החשיפה לפרס, לאמות המידה ולזוכים - בקהילות המקצועיות ובציבור (הן בתקשורת והן באמצעות שיתוף גורמים נוספים כפי שיתואר בהמשך הדו"ח בפרק 4 העוסק בשלבי תהליך בחירת הזוכה). להמשיך לקדם פרויקטים אחרים של הקרן (קבועים, מתמשכים, אשר עניינם במהות).			מה כדאי לעשות כדי לקדם המטרה יותר?

פרק 2: השיבות הפרס והשפעותיו (בפועל ופוטנציאל השפעה)

בפרק זה נעסוק בתפיסת השיבות פרס טראמפ להוראה איכותית, פוטנציאל ההשפעה והיקף ההשפעה בפועל של הפרס לתפיסת המרואיינים. ניתן לבחון את ההשפעה על שלוש רמות: **האישית** – על ה"פיינליסטים" והזוכים בפרס; **הקהילתית-מקצועית** – על תפיסות והתנהגות המורים וגורמים אחרים בקהילות המקצועיות בתחומי מתמטיקה ומדעים; **והציבורית** – על תפיסות ועמדות כלל הציבור כלפי מורי מתמטיקה ומדעים ומקצועות אלו.

באופן כללי, נראה כי עיקר ההשפעה הוא ברמה האישית, על הזוכים. לעומת זאת, **בשתי הרמות האחרות ההשפעה מינורית אם בכלל קיימת**, במיוחד לאור החשיפה והתהודה המוגבלת של הפרס ושל פרסים מסוג זה באופן כללי. יש מרואיינים **שמעלים ספק לגבי האפשרות ליצור השפעה משמעותית באמצעות הפרס כשלעצמו**, אך בכל מקרה, פוטנציאל ההשפעה נתפס כגבוה יותר ברמת הקהילה על-פני רמת הציבור. סיכום ההיבטים השונים בתפיסת המרואיינים מופיע בטבלה מס' 2, בסוף הפרק.

ברמה האישית (על הזוכה)

רבים מהמרואיינים, מהקבוצות השונות הזכירו השפעה ברמה האישית על ה"פיינליסטים" והזוכים.

לרוב, ההשפעה מיוחסת להיבט התפיסתי-תודעתי, כאשר הזכייה ויחס הסביבה מעצימים את הזוכה והוא חש הערכה, גאווה והוקרה הן מסביבתו המקצועית והן מסביבתו האישית. בנוסף, הזכייה בפרס נותנת לו מעין "תו תקן" מקצועי ומעט יותר מקום ומעמד בסביבה המקצועית לה היה שייך. באשר לשינויים בתפקוד, הרושם הוא שלרוב לא ניכר (ויתכן שאף לא מצופה) שינוי בפרקטיקות (בטיב ההוראה או ברמת המעורבות בבית הספר ובקהילה המקצועית), והזוכה ממשיך לתפוס מקום בולט בסביבתו המקצועית ה"מיידית" (כפי שהיה לפני הזכייה).

לצד זאת, נוצר הרושם שהזכייה בפרס והידוק ממשקי העבודה עם קרן טראמפ בעקבותיה פותחת "עולם חדש" לזוכה, חושפת וממצבת אותו כמומחה במעגלים שלא הכיר: קיימת חשיפה הדדית של הזוכה מול אנשי מפתח שהקרן קשורה אליהם ומול פרויקטים מערכתיים; הזכייה בפרס והחשיפה הזאת ממצבים את הזוכה כמומחה והוא יכול להיות מעורב יותר בפרויקטים נוספים (או בתהליכי רוחב), לשמש כמומחה ויועץ, ולקדם את האג'נדות בהן הוא מאמין בפורומים של מקבלי החלטות (כל זאת בתנאי שהזוכה שומר על קשר עם הקרן).

השפעה על הזוכה: בהיבט תפיסתי-תודעתי

באופן כללי, עיקר ההשפעה (בפוטנציה ובפועל), שאליה התייחסו המרואיינים, היא ביחס לזוכה עצמו בהיבט תפיסתי-תודעתי, כאשר הזכייה ויחס הסביבה הקרובה (מקצועית ואישית) מעצימים את הזוכה במידת מה (מדובר בהעצמה אישית, ללא קשר לתפיסת ההוראה / התפיסה הפדגוגית שלו). יותר ממחצית המרואיינים (6 מתוך 10) ציינו כי הזכייה בפרס "מסמנת" את הזוכה, כמורה שכישרויו והעשייה החינוכית והמקצועית שלו יוצאי דופן, בולטים ומובחנים ממורים אחרים, ויוצרת הדים בקרב מי שנחשף לעצם הזכייה, לשלבי תהליך הבחירה, ומכיר את מהותו של הפרס.

באשר לסביבה המקצועית ה"מיידית", הוזכרו תלמידים, הורים, מורים, הנהלת בית הספר וגורמים בקהילות המקצועיות שעיינו ניהל הזוכה ממשקי עבודה שונים לפני קבלת הפרס כמקור להערכה ולהעצמה. כל אלו ליוו את המועמד בתהליך הגשת המועמדות ועד לקבלת הפרס (ברמות מעורבות שונות), ונחשפו לקיומו של הפרס ולטיבו. הזכייה בפרס (והשתתפות בתהליך) מעוררת מצדם ביטויי הערכה על כישורים (4 מתוך 10, מקרב הזוכים והקהילה המקצועית) כגון: עידוד ו"דחיפת" המורה להגיש מועמדות לפרס, מתן מחמאות, שבחים, אהדה ותמיכה לאורך התהליך ובעקבות הזכייה. למשל, מספר אחד הזוכים על המשמעות עבורו: "קודם כל זה נחמד, אין ספק שזו תעודה רצינית על העשייה. התלמידים בזמן התהליך מאוד התלהבו. יש לזה הדים, רואים ואומרים: זה המורה שזכה ככה וככה...". (זוכה). הזכייה בפרס אף מעניקה לזוכה "תו תקן" מקצועי (6 מתוך 10) שמתרגם ליותר מקום ומשקל לדבריו והצעותיו של הזוכה (דעות, רעיונות ויוזמות, אג'נדות שמעוניין לקדם בפן המקצועי או החינוכי) מול הנהלת בית הספר או בכירי הקהילות המקצועיות, למשל:

"... במקום לכתוב 'מורה' [מקצוע], [אני] כותב את הפרסים שקיבלתי וכך דבריי ישמעו יותר. בחברה שלנו הרבה מהדברים מתבססים על יחסי ציבור ופרסים. אז אם אני מדבר בכל מיני פורומים או כותב מאמרים, כנראה שבגלל שקיבלתי כל מיני פרסים מתייחסים אלי בצורה שונה... יש לי אג'נדה וזה מאפשר לי לקדם את האג'נדה שלי" (זוכה);

"מבחינת פוטנציאל, יכולה להיות השפעה על הסביבה המיידית של האדם – כשמישהו חיצוני מסמן אותו כמצטיין, הוא יכול לקבל מעמד של "אין נביא בעירו" – קרנו עולה, מילתו נשמעת יותר. זה דבר ראשון

ואולי הכי חשוב" (ועדה)

כמו כן, היו שהתייחסו לכך שיש אף יותר נכונות ורצון של תלמידים והוריהם ללמוד אצל הזוכה (3 מתוך 10 מרואיינים).

נציין כי היו כאלו שצינו שהיחס אל המועמד לא משתנה בעקבות זכייתו בפרס, והוא לא זוכה ליותר הוקרה והערכה מאשר בעבר. למשל: "לדעתי, אלה אנשים שקיבלו הוקרה והערכה גם בלי הפרס... הערכתי את [הזוכה] בדיוק אותו דבר לפני הזכייה שלה. יש גם את המקרים ההפוכים: שמישהו זכה, והדעות עליו לא היו משהו... לא חשבנו שהוא מורה 'היי' וזה עדיין לא שינה את החשיבה שלנו עליו" (קהילה מקצועית).

אין השפעה על הזוכה: בהיבטי פרקטיקה שוטפת

לצד ההערכה הרבה ותחושת ההעצמה, לרוב לא ניכרת השפעה על הפרקטיקה השוטפת בסביבת העבודה ה"מיידי" (כגון: פרקטיקה של הוראה, רמת המעורבות והשותפות בבית ספר ובקהילה)⁸. גם אם היה שינוי בהיבטים אלו לרוב הזוכים לא מייחסים אותם לזכייה בפרס, לפחות לא באופן ישיר, ומדברי הזוכים:

"בפרקטיקה של הוראה, מאז לא השתנה הרבה... לא לא... אולי נהייתי קצת יותר משוחרר. זה הוסיף לי קצת בטחון עצמי. לא שהיה חסר אבל זה הוסיף. בפרקטיקה היומיומית שום דבר לא השתנה, עבדתי קשה עד אז וממשיך לעבוד קשה עכשיו"
"בבי"ס יש כל הזמן... אבל אני לא חושב שזה בגלל הפרס... אני מנסה כל הזמן לזום ולעשות דברים נוספים, אבל זה לא באמת קשור אם זכיתי או לא זכיתי. אני לא חושב שיש את הקשר הישיר בין השניים עם זאת, שניים מהזוכים ציינו כי הם מרגישים שעליהם להצדיק את הזכייה בפרס, כלומר להמשיך לתחזק ולקדם את העשייה שקדמה לקבלת הפרס (הכוונה לשימור המצב הקודם ולא לשינוי). למשל: "צריך להצדיק את זה, אני חייב להצדיק את השם, את הפרס, את הכבוד שקיבלתי, את הפרסום שקיבלתי... אתה לא יכול להרשות לעצמך לרדת מפה... מפה זה רק להתקדם קדימה או לפחות לשמור על ההצלחה, על השם, לשמור על התלמידים" (זוכה).

השפעה על הזוכה: מיצוב מקצועי ומעורבות בפרוייקטים רוחביים (מעבר לסביבה המיידי)

השפעה מסוג אחר הינה תוצר של יצירת ממשקי עבודה מקצועיים נוספים לאחרי הזכייה בפרס ובמיוחד בעקבות חיזוק הקשר של הזוכה עם קרן טראמפ. לדברי המרואיינים הקרן פועלת לחשוף את הזוכים לאנשי מפתח בתחום החינוך ומחוצה לו, לביסוס מקומם בפורומים מקצועיים וארגוניים, מעודדת אותם להשמיע את קולם, ומסתייעת בהם. מספר על כך אחד מחברי הועדה: "הם הופכים מבחינת הקרן שותפים, גם המועמדים שלא זכו בפרס ראשון, להמשך של כל מיני תהליכים שהקרן עושה - בוועדות הפרס בהמשך, מעריכים של פרויקטים שהקרן שוקלת אם להשקיע בהם..." (ועדה).
בהתאם, מספר מרואיינים, מתוכם שני זוכים שסיפרו מחוויותיהם, ושניים מבכירי הקהילות המקצועיות שהעידו על פוטנציאל השפעה בהיבט זה, ציינו שהזכייה בפרס מאפשרת או עשויה לאפשר מעורבות בתהליכים ארגוניים ומקצועיים שמתקיימים בפורומים בכירים, לזכות בחשיפה ובהכרה מקצועית רחבה, באופן הדדי - מחד, להכיר פרויקטים ופורומים שהקרן מקיימת ומאידך להיחשף לגופים מקצועיים אחרים המקיימים ממשק עם הקרן. ומדברי הזוכים בהקשר זה:

"כן יש הרבה חשיפות, הרבה הכרה, דרך העבודה עם הקרן נחשפים להרבה אנשים והרבה פרויקטים, ככה למשל הצטרפתי לפרוייקט 'מורה על הבר'. כתוצאה מכך גם העברתי את תכנית 'גלילאו' בחינוכית" "הפרס חשף אותי להרבה דברים... בגלל הקשרים עם הקרן, פתאום אני בפאנל של אנשי תעשייה ושומעים אותי ואני יכול לשמוע אותם... פתאום אני בוועדה של טראמפ. זה חושף אותך להרבה דברים" זאת ועוד, הזכייה בפרס, החשיפה ויצירת הקשרים עם גורמים בכירים מבססת את מעמדם של הזוכים כמומחים בתחום הידע, ומאפשרת להם לקדם את האג'נדות המקצועיות שלהם מעצם מעמדם ולתפקד כיועצים או מומחים בפורומים של מקבלי החלטות. מדברי המרואיינים:
"יכול בעיקר לשנות את הסטטוס של הזוכים, למנף את הדברים שיש להם להגיד ומתוך זה להשפיע על

8 למעשה לא מצופה שינוי בפרקטיקה השוטפת, שכן על כל אלו מקבל הזוכה את הפרס. זוכה אחד ציין כי קיבל אחריות רבה יותר ממנהל בית הספר בעקבות זכייתו.

האמירות שלהם מול קבוצות של מקבלי החלטות וכו'. (קהילה מקצועית)
"מעריכים את קרן טראמפ בתעשייה וכשאני מגיע אני הופך להיות חלק מזה, ואני יכול להשמיע את הרעיונות שלי ואת התפיסות שלי בנוגע לחינוך ולהוראה ולתחום המדעי." (זוכה)
לצד מיצוב הזוכים ויצירת קשרים, שניים מהמרוויינים ציינו גם את הלמידה שקרן טראמפ מאפשרת להם, בין אם בחשיבה משותפת או מעצם חשיפתם לידע נוסף. למשל: "...הייתה עכשיו נסיעה לחו"ל... לכנס מקצועי בארה"ב ולימוד של נושא הקהילה ואיך עובדים עם קהילות שונות. סיור לימודי... מאוד קידם את [הזוכה]...הלכה למדה ושמעה מאנשים, הכירה עוד תפיסות וגישות לניתוח נתונים... זה יצר עבודה הזדמנות להתפתח מבחינה מקצועית" (קהילה מקצועית).
חשוב להדגיש שהשפעות אלו - כתוצאה מיצירת קשרים מקצועיים נוספים לאחר הזכייה בזכות קרן טראמפ - מותנות בכך שהזוכה ייקח חלק בפעילויות הקרן, מה שלא מתאפשר לכל הזוכים (צוין על ידי 2 זוכים). אם הקשר של הקרן עם הזוכה מתרופף או שהמרחק הפיזי מקשה על קיום ממשקי עבודה קרובים ומעורבות עם הקרן, לא ניתן למנף השפעות מסוג זה.
מחצית מהמרוויינים (5 מתוך 10) ציינו כי כדאי היה להרחיב את הקשרים המקצועיים (כלומר פוטנציאל ההשפעה של המועמד) למעגלים מקצועיים נוספים, מעבר לאלו שלקרן טראמפ יש קשר איתם או המקורבים לזוכה, ומול הציבור. 3 מבין הזוכים ציינו שלשם כך צריך להגדיל את ההכרות (הפרסום והתהודה) עם פרס טראמפ להוראה איכותית. מראיין נוסף ציין כי המיצוב וההשפעה בעקבות הזכייה בפרס טראמפ מוגבלים מכיוון שהפרס קשור לקרן טראמפ ולא מעוגן מבחינה לאומית: "הרבה אומרים שהערכה כזו לא מספיקה, שצריכה להיות הערכה חיצונית... ממכון ויצמן או ממשד החינוך" (זוכה)

השפעה על הזוכה: היבטים הקשורים לתהליך הזכייה והמענק

ארבעת הזוכים ציינו את ההשפעה והתרומה שהייתה למענק הכספי שקיבלו במעמד הזכייה בפרס; הוא איפשר להם להשקיע בהתפתחותם המקצועית, למשל: "הפרס הוא מעבר למכובד...אני ניצלתי חלק ממנו לנסיעה לנאס"א, לועידת מורים, וזה היה ממש ממש כיף... חוויה לכל החיים, עם חוויות, מפגשים, סיורים, זה היה 4 ימים שלא אשכח בחיים" (זוכה), או להנות ממנו לצרכים אישיים. למשל: "אני נהנית ממנו מאוד. זה היה יופי של סכום מבחינתנו כמשפחה" (זוכה).
בודדים (שניים) הזכירו גם השפעה של השתתפות בתהליך על המועמדים ובמיוחד החשיפה לקריטריונים אשר מחדדת מרכיבים שונים בעשייה של המורה שלא היו מומשגים ובהירים קודם לכן, ונעשו באופן אינטואיטיבי בלבד. כך התאפשר תהליך רפלקטיבי שיכול לסייע להתפתחות המקצועית. למשל: "הפרס הפך דברים שהייתי עושה באופן חלקי או בצורה מובלעת לדברים שהם הרבה יותר מכורשים, ביני לבין עצמי...אחרי שנחשפתי למטרות של הפרס, שאחת מהן זו הקהילה המקצועית, חשבתי שכדאי לעשות את זה בצורה מסודרת יותר ולהעלות את הדברים בישיבות צוות שלנו ולא רק באופן מקרי במסדרון. לעשות את השיתוף במשהו שהוא יותר מובנה בעבודה שלי" (זוכה)

ברמת הקהילה המקצועית

נראה כי קיימת אמביוולנטיות, בקרב המרואיינים, בנוגע למידת ההשפעה בפועל ולפוטנציאל ההשפעה של הפרס על מעגלי הקהילה המקצועית והחינוכית, כולל: מורים למקצועות המתמטיקה והמדעים, קהילות מקצועיות, הנהלות בתי הספר וגורמים בכירים אחרים (מקבלי החלטות).

כמו כן, ניכרת שונות בעמדות מרואיינים מהקבוצות השונות, כאשר לעצם חשיבות ההשפעה על רמת הקהילה המקצועית: הזוכים נטו לייחס לכך יותר חשיבות; הם הפגינו הזדהות עם המטרות שהגדירה קרן טראמפ וייחסו חשיבות במיוחד להזדמנות של מורים בתחומם ללמוד ולהעמיק את הבנתם ביחס לאמות המידה להוראה איכותית ולעבור תהליך רפלקטיבי באשר להוראתם ולעשייה החינוכית שלהם. הם אף הביעו נכונות לתרום מהמומחיות, מהידע ומהמיומנויות שלהם מתוך תחושת מחויבות כלפי מורים אחרים בתחום.

הזוכים מאמינים יותר ממרואיינים אחרים כי קיים פוטנציאל להשפעה של הפרס על הקהילה המקצועית; עם זאת, רובם (3 מתוך 4) טענו כי הוא אינו ממומש או ממומש באופן חלקי (במיוחד ביחס לסביבה המקצועית הקרובה אל הזוכה), למשל: "...כשקראתי את התיאורים [של הזוכים בפרס] אמרתי לעצמי: 'איזה יופי, אלה דברים טובים שכדאי לעשות'. כמובן שזה מאוד בקצרה ומייצג רק כמה שורות על המורה... לא עבודה מעמיקה, אז יכול להיות שמהו זה יעשה לך קליק ותניד לעצמך איזה יופי גם אני אנסה ויכול להיות שזה יחלוף לידך בלי משים..." (זוכה).

היו מרואיינים (3), שלדידם, הקושי במימוש הפוטנציאל טמון בהיעדר הכרות מספקת עם הפרס, ויש לפעול לפרסומו ולפרסום הזוכים בראי עמידתם באמות המידה (בהקשר זה נציין כי אחד הזוכים ציין שהפרס מוכר יותר בקהילת הפיזיקה לאור כמות הזוכים בשנים הקודמות מקהילה זאת).

זאת ועוד, עלתה טענה כי בקרב הקהילה המקצועית מתקשים להבחין בין פרס טראמפ להוראה איכותית לבין פרסים אחרים הניתנים לאנשי מקצוע מתחום הוראת המדעים, ולכן לא ניתן לבדוד או לצפות להשפעה הספציפית לפרס טראמפ להוראה איכותית, למשל: "בתוך הקהילה, כל הפרסים כולל טראמפ מקבלים את אותה התהודה ואין הבדל משמעותי ביניהם" (זוכה)

לבסוף, מדברי אחד המרואיינים עולה כי ההשפעה על רמת הקהילה נמוכה אף יותר בפריפריה, המאופיינת בכמות קטנה יותר של מורים מקצועיים, פחות למידה הדדית, וכן מרוחקת פיזית ממקורות ההזנה של הקהילות החינוכיות והמקצועיות.

בקרב מרואיינים חברי הועדה ובכירי הקהילות המקצועיות, בודדים (2), העריכו כי יתכן שישנה השפעה מסוימת של הזוכים על הקהילות המקצועיות, ובמיוחד מעצם היותם מודל לחיקוי, אולם ההשפעה מוגבלת לגורמי הקהילה איתם יש להם ממשקי עבודה ישירים וייתכן שההשפעה הינה יותר ברמה התפיסתית מאשר הפרקטית, למשל: "קשה לי להעריך את האימפקט הזה, לא יודע... זה מאוד עוזר לבנות קהילה מקצועית, לראות באלו שנבחרו אוטוריטה מקצועית, role model מקצועי – מבחינה מקצועית ומבחינת האישיות והערכים שלהם" (ועדה).

באשר לפוטנציאל ההשפעה, בקרב חברי הועדה ובכירי הקהילות המקצועיות הרוב (5 מתוך 6) ייחסו לפרס פחות משמעות בהשוואה לזוכים; לתפיסת מרואיינים אלו, הפרס כשלעצמו יכול להשפיע בעיקר על הזוכים, שינוי נקודתי ברובו תודעתי ולכל היותר על סביבת ההוראה המיידית שבה הזוכה פועל. הטענה המרכזית היא שצריך לנקוט מידה של צניעות באשר ליכולתו של כל פרס באשר הוא, לעורר שינוי מהותי בקרב אוכלוסיות המורים, מהטעמים הבאים: פרס הוא מופע חד פעמי, המציג ומייצג מודלים בודדים. הצגה של מודל בודד אינה מספיקה על מנת ליצור השפעה משמעותית על מורים. לדבריהם, על מנת שתהיה השפעה משמעותית על מורים בנושא של הוראה אפקטיבית כדאי לקיים פרויקטים ותהליכים מתמשכים, עקביים ורציפים, הנעשים בשותפות מלאה עם קהל היעד, מייצרים

מעורבות אקטיבית של כמות מורים גדולה ורק כך תתאפשר למידה עמוקה ושינוי. בהקשר זה, הם רואים את הפרויקטים האחרים בהם הקרן מעורבת ושאותם היא מקדמת כבעלי פוטנציאל השפעה גדול יותר על הקהילות המקצועיות. הפרס עשוי להיות פעילות אחת, משלימה, לפעולות האחרות של הקרן שיוצרות את האפקט המשמעותי⁹.

"החשיבה היא שהאנשים יהיו מודל... אני לא בטוח שזה קורה. כי בשביל להיות מודל לחיקוי צריך להיות משהו שהוא בשוטף. אם הוא מנחה קהילה פעם בשבועיים הוא הרבה יותר מודל לחיקוי מאשר האירוע החד פעמי הזה של קבלת הפרס. יותר מזה, [הזוכה] לא הפך להיות מודל טוב יותר לחיקוי, בעיני ובעיני הקהילות שהוא מנחה. כי העריכו אותו גם לפני. אולי בעקיפין זה כן שינה משהו... לא בטוח" (קהילה מקצועית)

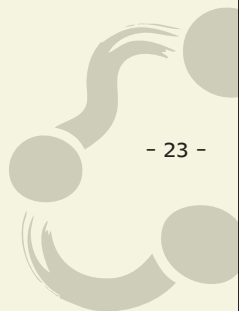
"עצם קיומו של פרס לא ישפר את ההוראה... יש הרבה דברים אחרים שהקרן עושה שמגבירים את ההשפעה על איכות ההוראה בארץ... קהילות המורים... הפרויקט של העדשה, ופרויקטים של המתמטיקה ופרויקט נוסף על הערכת הוראה. כל זה יוצר שינוי בהוראה, בדרכי הוראה, גם בכלים שניתנים וגם בתפיסה" (קהילה מקצועית)

היבט אחר של פוטנציאל השפעה, שעלה ממראיינים מהקהילות המקצועיות, טמון בהזדמנות לחולל שינוי מערכתי וארגוני בעזרתם של זוכי הפרס. באופן ספיציפי, מיצוב הזוכים כמומחים, והסתייעות בהם כיועצים – היכולים לשתף מהידע הרב שלהם ולהעלות מחשבות וכיוונים לקידום ופיתוח תחומי ההוראה בהם עוסקים – יאפשרו לקדם מהלכי שינוי בקרב מקבלי ההחלטות. למשל: "אלה אנשים שיכולים מאוד לתרום... אני חושב שצריך להביא אותם אפילו לבורד שלהם שמקבל החלטות על פרויקטים שגם שם הם יכולים להביא קול מסוים, הקול של השטח" (קהילה מקצועית)

כדי למצות את השפעת הפרס, ההמלצה העיקרית של המראיינים – זוכים, חברי קהילה מקצועית וחברי הועדה – היא לפרסם את הפרס – עצם קיומו, וכן התהליך ומרכיביו (6 מתוך 10). הזוכים, במיוחד, הציעו להדגיש ולפרסם את הקריטריונים (אמות המידה), ואת הזוכים (כולל ערכים, כישורים ועשייה שהובילו אותם לזכייה), כדי שמורים אחרים יוכלו להיחשף וללמוד מהם, בתקווה שהפרס יהדהד גם בקרב קהילות מורים נוספות שאינן מכירות את הזוכים. מדברי המראיינים:

"אני לא חושב שהזכייה מלווה בדוגמאות. כלומר, יש סרטוני תדמית של כל מועמד עם כמה דוגמאות, מראיינים אותו ושואלים אותו כל מיני דברים אבל אין... לא חושפים נגיד למה זכה בפרס או כמה נקודות מיוחדות שהמורה עשה שגרמו לו לזכות בפרס..." (זוכה)

"רצוי לצלם מורים ולתת למורים לראות את זה, ולתת יותר מקום בתקשורת. אני מבין שזה דורש השקעה כלכלית לא מבוטלת אבל צריך לפמפם את זה בכלי תקשורת כמה שיותר... לפרסם אפילו סיפורי חיים וסיפורים מקצועיים של זוכי פרס טראמפ, לספר על המקצועיות שלהם. גם בקנה מידה ארצי בתקשורת ובקנה מידה מקומי להעביר את הניסיון של המורים המצטיינים למורים אחרים". (זוכה).

9 נציין כי חברי הועדה ציינו שפרס טראמפ להוראה איכותית ייחודי במובן זה שהוא מפרט אמות מידה להוראה איכותית, אך הם לא ידעו להגיד אם יש לכך יתרון או משמעות בהקשר להשפעה: "...לא יודע אם משנה למורים אם הם זוכים כאן [בפרס טראמפ] או כאן [בפרס אחר]. פרס כספי בסופו של דבר ממקד את העניין בפרס. ויכול להיות שלהרבה אנשים חשוב מי זכה ולא על מה".

באשר להשפעה בפועל על הציבור קיים קונסנזוס בין מרואיינים ולטענתם כיום אין השפעה כלל. באשר לפוטנציאל ההשפעה העתידית, הדעות חלוקות.

7 מתוך 10 מרואיינים ציינו מפורשות כי אין השפעה לפרס טאמפ להוראה איכותית (אחרים ציינו שאינם יודעים), מה שמעמיד בסימן שאלה במיוחד את קידום מטרת הפרס המוגדרת כחיזוק אמון הציבור במורים. לטענת המרואיינים, העדר ההשפעה קשורה במיוחד לפרסום לא מספק וחוסר תהודה בציבור לקיום של הפרס ומשמעותו. למשל: "אני לא חושב שזה עד כדי כך משפיע... לא יודע להגיד. הפרס של המורה של המדינה משפיע יותר מפרס טראמפ. המורה של המדינה גם בבחירת המילים וגם בפרסום בעיתונות ובאינטרנט, ה"שואו" מסביב... הרבה יותר מכירים את המורה של המדינה... את פרס טראמפ לא מכירים מספיק בחוץ, החשיפה שמקבל המורה של המדינה גדולה יותר" (זוכה).

באשר לפוטנציאל ההשפעה העתידית, הדעות חלוקות: מספר מרואיינים (5) מאמינים שהאפשרות לעורר שינוי ציבורי באמצעות הפרס מוגבלת; מאידך, חלק (4 מתוך 10) ציינו כי ניכרת מגמה כללית של שינוי לחיוב בתפיסת המורים ומעמדם בציבור שבו לפרס עשויה להיות תרומה מסוימת, כחלק ממארג פעולות. נבהיר כי לכולם ברור ששינוי באמצעות פרס הינו מוגבל, אך היו מרואיינים שתופסים אותו כחלק ממגוון פעולות שיכולות לקדם שיח ציבורי בנושא, ולתרום לרוח החיובית. למשל: "...יש משהו שמייצר, כמו שיש פרס ישראל, להדליק משואה, פרס מייצר הדהוד והרהור וערעור, והמקומות האלו חשובים לשיח, לשים על המפה דברים, יש בזה ערך" (ועדה).

רוב המרואיינים בכירי הקהילות המקצועיות וחברי הועדה (5) טענו כי לפרס אין כלל פוטנציאל להשפעה ציבורית. הטיעונים שהעלו דומים בחלקם לטיעונים שהזכירו באשר להעדר השפעה על הקהילות המקצועיות. לעומת זאת, הם שבו והזכירו כי לפרויקטים אחרים בהם הקרן מעורבת יש פוטנציאל להשפעה גם ברמת הציבור.

גם בנוגע לחשיבות מימוש פוטנציאל ההשפעה על הציבור, ניכרת שונות בין זוכים ונציגי הקהילה המקצועית: הזוכים ייחסו יותר חשיבות לצורך לממש את פוטנציאל ההשפעה על הציבור; הם מאמינים שאם פוטנציאל ההשפעה ימומש הוא יתרום (לפחות חלקית) לשינוי התפיסה הציבורית השלילית ביחס למורים (שנתפסים כלא מספיק מקצועיים ולא מקדמים את תלמידיהם), יקדם את מעמד המורה ואת תפיסת ההוראה כפרופסיה. למשל:

"הרבה פעמים יש תפיסה כזו של הציבור על מורים שעושים את העבודה הזו כברת מחדל או שיש להם חוויה אישית מול מורים וכך מתקבעת אצלם איזו תפיסה של מורים ושל המקצוע... ובאמת חשוב להראות את ההוראה יותר כפרופסיה ופחות כמקצוע לנשים שחיפשו עבודה נוחה שתתאים לחופשות של הילדים שלהן" (זוכה)

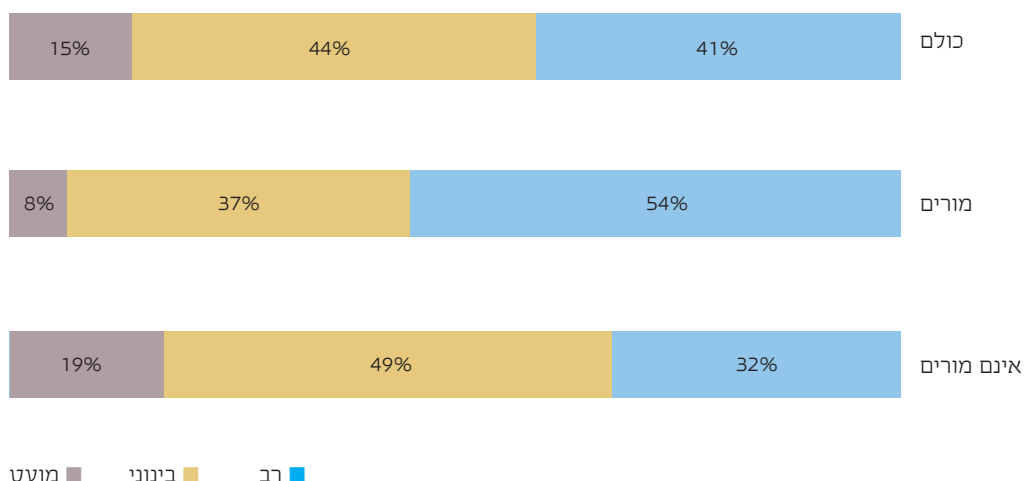
"אני כן חושב שיש בארץ שינוי בתפיסה של מורים, בטח בקרב ציבור המורים זה ברור. אני חושב שאנשים מסביב גם מתחילים. אני חושב שיש פתאום נגיעות...אני חושב שבמעגלים סביב קרן טראמפ מעמד המורים מתחיל להיות קצת גבוה יותר. לא בטוח שבכל הציבור, אני לא רואה את זה תקשורת כל כך" (זוכה)

לעומת זאת, שני מרואיינים (מתוך 3) מהקהילה המקצועית ציינו כי אין בעיניהם חשיבות לכך שהפרס יהיה מוכר בכלל הציבור, שזה אינו הקהל הרלוונטי; אחד הוסיף שקהל היעד החשוב הוא מקבלי ההחלטות, שרצוי שיכירו בקיומם של מורים מצטיינים וייתעצו איתם לגבי תהליכים משמעותיים בתחומי מומחיותם.

דימוי המורים ואמון הציבור במוריו – ממצאי הסקר

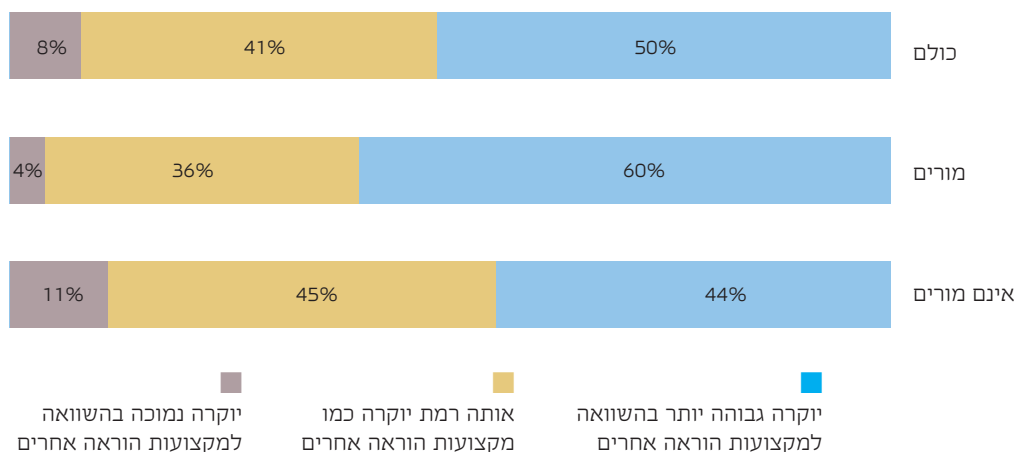
בסקר ביקשנו לבחון את האופן בו נתפסים מורים למתמטיקה ולמדעים, ואת רמת האמון של הציבור במורים. על הסקר השיבו 501 איש, מדגם מייצג של דוברי עברית בישראל, מתוכם 206 מורים.

לשאלה: עד כמה יש לך אמון ביכולת המקצועית של מורי מתמטיקה / מדעים בתיכון לקדם את התלמידים להישגים גבוהים בבגרות?

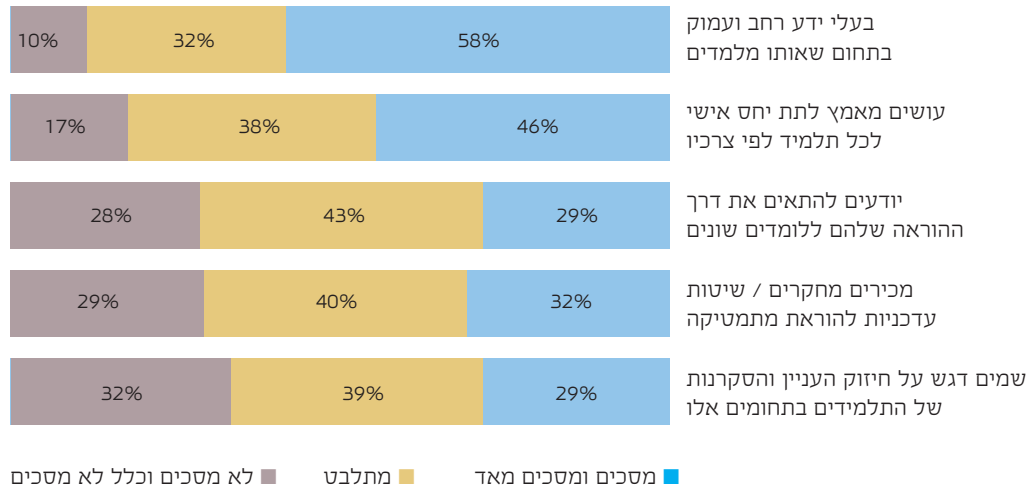
מהתרשים עולה כי 41% דיווחו שיש להם אמון רב ביכולת המקצועית של מורי מתמטיקה ומדעים בתיכון לקדם את התלמידים להישגים גבוהים בבגרות ו-15% אמון מועט; משיבים מאוכלוסיית המורים (שהעידו על עצמם שלימדו בפועל בשנתיים האחרונות במערכת החינוך הפורמאלית בכיתות א'-יב) מבטאים אמון רב יותר ביחס למשיבים אחרים (פער מובהק סטטיסטית. עומד על 22% בהערכות הגבוהות).

לשאלה: מה דעתך על רמת היוקרה המקצועית של מורים למתמטיקה ומדעים בתיכון בהשוואה למקצועות הוראה אחרים?

מהתרשים עולה כי מחצית מהמשיבים מעריכים שהיוקרה המקצועית של מורים למתמטיקה ומדעים בתיכון גבוהה מזו של מורים למקצועות הוראה אחרים, ו-8% – שהיא נמוכה יותר. משיבים מקרב אוכלוסיית המורים (שהעידו על עצמם שלימדו בפועל בשנתיים האחרונות במערכת החינוך הפורמאלית בכיתות א'-יב) העריכו יותר מאחרים שיוקרתם של מורים למקצועות אלו גבוהה בהשוואה לאחרים (פער מובהק סטטיסטית. עומד על 16% בהערכות הגבוהות).

רוב המורים למתמטיקה ומדעים שמכינים לבגרות הם:

*נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בין מורים (נסקרים שהעידו על עצמם שלימדו בפועל בשנתיים האחרונות במערכת החינוך הפורמאלית בכיתות א'-י"ב) ליתר המשיבים (שאינם מורים). השוואה מוצגת בנספח מספר 3.

מהתרשים עולה כי 58% העריכו כי רוב המורים למתמטיקה ומדעים שמכינים לבגרות הם בעלי ידע רחב ועמוק בתחום אותו הם מלמדים, ו-46% שהם עושים מאמץ לתת יחס אישי לכל תלמיד עפ"י צרכיו. בשני היבטים אלו נמצא הבדל בין מורים לבין יתר המשיבים, כאשר המורים נתנו הערכות גבוהות יותר (70% מהמורים לעומת 50% מאלו שאינם מורים בהתאמה העריכו שהם בעלי ידע בתחום, ו-51% מהמורים לעומת 41% מאלו שאינם מורים בהתאמה העריכו שהם נותנים יחס אישי לתלמיד). בנוסף, כ-30% העריכו שמורים אלו יודעים להתאים את דרך ההוראה שלהם ללומדים שונים, מכירים מחקרים / שיטות עדכניות להוראת מתמטיקה ושמים דגש על חיזוק העניין והסקרנות של התלמידים (אחוז דומה העריכו שלא כך והיתר מתלבטים).

טבלה מס' 2: חשיבות הפרס, והשפעותיו (בפועל ופוטנציאל השפעה) – סיכום

מה אפשר לעשות עוד כדי למנף את ההשפעה?	פוטנציאל השפעה	השפעה	חשיבות	
<ul style="list-style-type: none"> להמשיך בהידוק הקשר של הזוכה עם קרן טראמפ ושותפיה לחשוף את הזוכה למעגלים נוספים ובמיוחד למקבלי החלטות 	<p>מיצוב מקצועי (מומחה, יועץ), מעורבות בתהליכי רוחב</p>	<ul style="list-style-type: none"> העצמה מקצועית ואישית רפלקציה והתפתחות מקצועית-אישית הנאה מהפרס אין (ולא מצופה) שינוי בפרקטיקות / במעורבות מיצוב מקצועי 	<p>לא עלה לדיון, נראה מובן מאליו</p>	<p>ברמה אישית</p>
<ul style="list-style-type: none"> לפרסם את עצם קיומו, וכן את התהליך ומרכיביו בתקווה שהפרס ואמות המידה יהדהדו גם בקרב קהילות מורים נוספות שאינן מכירות את הזוכים מקרוב לשנות את תהליך הגשת המועמדות והבחירה כדי להגדיל את מאגר המועמדים, מספר הזוכים או אפיקי (תחומי) הזכייה ואת החשיפה של הפרס וההעמקה הקריטריונים לצד הפרס, להמשיך לקיים פרויקטים ותהליכים מתמשכים, עקביים ורציפים, בשותפות מלאה עם קהל היעד, שיעודד מעורבות אקטיבית של הרבה מורים 	<ul style="list-style-type: none"> הפרס כמופע חד פעמי, המציג ומייצג מודלים בודדים לא יכול להשפיע הזוכה יכול להוות מודל לחיקוי, אולם ההשפעה מוגבלת לממשקי עבודה ישירים, וכנראה ברמה התפיסתית חברי הקהילה הדגישו את ההזדמנות לחולל שינוי מערכתי וארגוני בעזרתם של זוכי הפרס שממוצבים כמומחים 	<p>כנראה אינה ממומשת או ממומשת חלקית, בסביבתו המיידית של הזוכה שנחשפת אליו</p> <p><u>זוכים</u> קצת יותר אופטימיים מאחרים</p>	<ul style="list-style-type: none"> <u>הזוכים</u> מייחסים קצת יותר חשיבות מאחרים להשפעה ורואים בפרס הזדמנות למורים בקהילה ללמוד ולהבין את אמות המידה ולבחון את הפרקטיקה שלהם עצמם <u>אחרים</u> מייחסים פחות משמעות לפרס כגורם השפעה בטענה שכל פרס באשר הוא מוגבל ביכולתו לעורר שינוי מהותי 	<p>ברמה קהילתית מקצועית</p>
<ul style="list-style-type: none"> לפרסם את הפרס ומשמעותו יותר להמשיך לקיים פרויקטים ותהליכים אחרים בהם הקרן מעורבת שכן יש להם פוטנציאל להשפעה גם ברמת הציבור 	<p>הדעות חלוקות: <u>זוכים</u> חושבים שאמנם שינוי באמצעות פרס מוגבל אך הוא יכול להוות חלק מפעולות שיכולות לקדם שיח ציבורי בנושא, ולתרום לשינוי לחיוב בתפיסת המורים ומעמדם. <u>אחרים</u> חושבים שהפרס אינו מוכר מספיק, ובכל מקרה לא ניתן לצפות ש"סימון" מורה בודד כמצוין ישפיע על תפיסת הכלל</p>	<p>אין! אם כך, האם הפרס יכול לקדם את אמון הציבור?!</p>	<ul style="list-style-type: none"> <u>הזוכים</u> מייחסים יותר חשיבות מאחרים להשפעה ברמה הציבורית כדי לקדם תפיסות חיוביות של המורים חברי <u>קהילה המקצועית</u> מייחסים פחות חשיבות שכן לא רואים בציבור קהל יעד רלוונטי 	<p>ברמה ציבורית</p>

פרק 3: קריטריונים לבחירת הזוכה (אלו אמות המידה להוראה איכותית)

כאמור, קרן טראמפ גיבשה חמישה קריטריונים לאורם נבחר הזוכה, ואלו מהווים את אמות המידה להוראה אפקטיבית:

- מורה שמעניק טיפול אישי לכל תלמידים;
- מעודד למידה פעילה בכיתתו;
- שותף פעיל בקהילה מקצועית;
- מסייע לבית ספרו להפעיל מערך תמיכה בלמידה;
- ומומחה בהוראת תחום הדעת¹⁰.

בפרק זה נציג את עמדות המרואיינים ביחס לקריטריונים / אמות המידה כולל: הכרות עימם, תפיסות ופרשנויות, קשיים וסוגיות בהגדרת אמות מידה להוראה אפקטיבית ככלל ובשימוש בקריטריונים הספציפיים.

הכרות עם הקריטריונים והזדהות עמם

רוב המרואיינים דיווחו שנחשפו לקריטריונים, חלקם באופן מעמיק יותר וחלקם פחות. מעבר לכך, הרושם הוא שחלקם זכרו ופירטו קריטריונים באופן אינטואיטיבי, גנרי כמצופה מקריטריונים שהולמים פרסים מסוג זה. כמו כן, חלקם זיקקו אמות מידה מתוך האג'נדה המזוהה עם הקרן, שהייתה ידועה ומוכרת לכלל המרואיינים. לאחר רענון זכרונם לגבי הקריטריונים שנקבעו, הם התבקשו להעיד על מידת הסכמתם איתם; לגבי חלק מהקריטריונים, ניכרת שונות בין מרואיינים מקבוצות שונות הן בהגדרת הקריטריון והן בחשיבות המיוחסת לו.

בקרב הזוכים, ניכרת הכרות והזדהות עם הקריטריונים המוגדרים לפרס, כמעט ללא הסתייגויות, בין היתר על רקע הערכתם הרבה לקרן טראמפ ומחויבותם לאג'נדה אותה היא מקדמת ולאור מעורבותם בפרויקטים נוספים של הקרן. יתרה מזו, זוכים סיפרו שהחשיפה לאמות המידה, בשלבי המועמדות לפרס, עזרה להם בחידוד ובהמשגת פעולות שעשו קודם לכן באופן אינטואיטיבי. למשל: "אני חושב שהקריטריונים טובים... זה אפילו חידד אצלי דברים שעשיתי בצורה אינטואיטיבית לפני, אבל האמנתי בהם... אומנם לא עשה שינוי מהותי במהי הוראה אבל חידד את הדברים" (זוכה). רוב הזוכים (3 מתוך 4), בניגוד למרואיינים מקבוצות אחרות, לא היו עסוקים באופן שבו הקריטריונים מייצגים את אמות המידה ביחס למודל ההוראה האפקטיבי, אלא באופן שבו אמות המידה מייצגות את מטרת הקרן. למשל: "אני חושב שהקריטריונים טובים... אני חושב שהקריטריונים נבחרו בגלל אג'נדה שהקרן רוצה לקדם ואלה גם דברים שתורמים להוראה טובה ואיכותית וקידום של תלמידים. כך שאני חושב שגם מבחינתי אלה לא דברים שזרים לי..." (זוכה)

בקרב נציגי הקהילות המקצועיות, כשם שהתקשו להבחין בין פרס טראמפ להוראה איכותית לבין פרסים אחרים בתחום ההוראה (כמפורט בפרקים הקודמים), לרוב הם לא זכרו את הקריטריונים הספציפיים לזכייה בפרס טראמפ להוראה איכותית, אך הכירו וציינו קריטריונים הולמים פרסים מסוג זה ואת מטרתה של קרן טראמפ. כמו כן, מכיוון שמרביתם לקחו חלק בהמלצה או בשכנוע מועמדים להציג מועמדות לפרס או היו מעורבים בשלבים שונים של תהליך הבחירה, הם זיקקו ופירטו קריטריונים מתוך מאפייני המועמדים שהכירו, אשר נראו להם הולמים את אמות המידה הרצויות לפרס שזכה. למשל: "מה שמאפיין את שני המורים האלה, מנקודת הראות שלי... הם גם מאוד ייצוגיים, יודעים להציג בציבורים

10 פירוט של כל אחד מהקריטריונים מופיע בפרק "רקע"

שונים ולהציג ברמות שונות את העבודה שלהם. כשאתה בוחר אדם כזה אתה מסתכל גם על הפנים הללו, זה מאוד חשוב" (קהילה מקצועית).

מרואיינים מקבוצת ועדת הפרס, שמרביתם לקחו חלק בבניית הקריטריונים, דנו בהם ומכירים אותם על בוריים, טענו כי הם מבינים את ההיגיון שעומד מאחוריהם, מסכימים שהם טובים, רלוונטיים וממצים. עם זאת, כולם העלו סוגיות למחשבה הקשורות לשימוש בקריטריונים בתהליך הבחירה, ולקשר בין הקריטריונים לבין מטרת הפרס (כפי שיפורט בהמשך), למשל: "אני רוצה להבהיר אני לא נגד הקריטריונים האלו, הם מחושבים, נכונים. הבעיה היא כשאתה מיישם אותם, כשאתה בא לשפוט מקרה ספציפי או להשוות בין שני אנשים, שם הבעיה... איך אתה משווה והשימוש בקריטריונים חלקלק... ואיך אתה מפרש את הקריטריונים" (ועדה)

הן מרואיינים מקרב נציגי הקהילות המקצועיות והן מרואיינים מקרב חברי הוועדה העלו כמה סוגיות והסתייגויות עקרוניות מהקריטריונים שנבחרו ובכלל מהרעיון שקיים מודל מיטבי אחד של הוראה אפקטיבית. ראשית, כאמור, חלקם ציינו את הקושי בקביעת אמות מידה לזכאות בפרסים בתחום ההוראה ובהחלטה על מודל אחד כמשקף הוראה מיטבית; שנית, היו שהרהרו וערערו על הקריטריונים שנבחרו - היו שציינו שחלקם שאפתניים מדי וקשה לעמוד בהם במציאות, אחרים נתפסו כגנריים מדי והיו שציינו כי חסרים קריטריונים חשובים לבחירת הזוכה. לבסוף היו מרואיינים שהעלו סוגיות הנוגעות לאחריות המוטלת על קרן טראמפ בקביעת אמות המידה המייצגות הוראה אפקטיבית, כנגזרת ממיצובה כגוף ידע מקצועי בתחום החינוכי.

הקריטריונים הקיימים - תפיסת חשיבותם ופרשנותם

את חמשת הקריטריונים שגיבשה קרן טראמפ ניתן לחלק לשני סוגים (בהתאם להצעתו של אחד המרואיינים, חבר ועדה): "בתוך הכיתה" - כולל: הענקת טפול אישי לכל תלמיד, למידה פעילה, מומחיות בהוראת תחום דעת ו"מחוץ לכיתה" כולל: שותפות פעילה בקהילה מקצועית, וסיוע בהפעלת מערך תמיכה בית ספרי. יש לזכור כי הקריטריונים הם לא רק מדד לבחינת המועמדים לפרס ובחירת הזוכה, אלא מייצגים אמות מידה להוראה אפקטיבית כפי שנקבע ע"י קרן טראמפ. ניכרת יותר הסכמה בין מרואיינים ביחס לפרשנותם וחשיבותם של קריטריונים המייצגים התנהלות בתוך הכיתה, ויותר שונות - בין מרואיינים מקבוצות שונות - ביחס לחשיבותם, פרשנותם ואופן מדידתם של קריטריונים המייצגים התנהלות מחוץ לכיתה. כך או כך אין התייחסות למונח "הוראה קלינית". (שזהו אחד הדברים המרכזיים שהקרן רוצה לקדם).

באיור מספר 2 (בהמשך הפרק) מוצגים הקריטריונים הקיימים (שגובשו ע"י קרן טראמפ ושותפיה), עמדות המרואיינים ביחס לטיבם וסוגיות עקרוניות לגבי מודל ההוראה המיטבי. כל אלו יידונו להלן בפרק זה.

קריטריונים/ אמות מידה המייצגים התנהלות בתוך הכיתה

התנהלות בתוך הכיתה מתייחסת לפרקטיקות הוראה, דרכי פעולה ומאפיינים הנדרשים ומצופים מהמורה, במסגרת הוראתו בתוך כיתה הלימוד, בשיעורים ובשעות העבודה הקבועות במערכת. לרוב קיימת הסכמה על הפרשנות של שלושת הקריטריונים המייצגים התנהלות בתוך הכיתה בין מרואיינים ולמול ההגדרה של קרן טראמפ.

"מעניק טיפול אישי לכל תלמיד" - מרואיינים תפסו היבט זה כמבטא את יחס המורה לתלמידו, ברמה אישית ופדגוגית - לזהות את מידת ההתקדמות של התלמידים ביחס לחומר הלימוד, לזהות נקודות חוזקה וקושי ובהתאם לבנות תכניות אישיות לכל תלמיד. היחס לתלמידים בהיבט זה, הינו הבסיס

להוראה טובה ולתפיסת המורה כמומחה.

רוב המרואיינים (7 מתוך 10) הזכירו היבט זה כקריטריון חשוב והוא נתפס כמאפיין בסיס למורה

מצטיין. ניתן לזהות בדברי המרואיינים שלושה פנים לקריטריון:

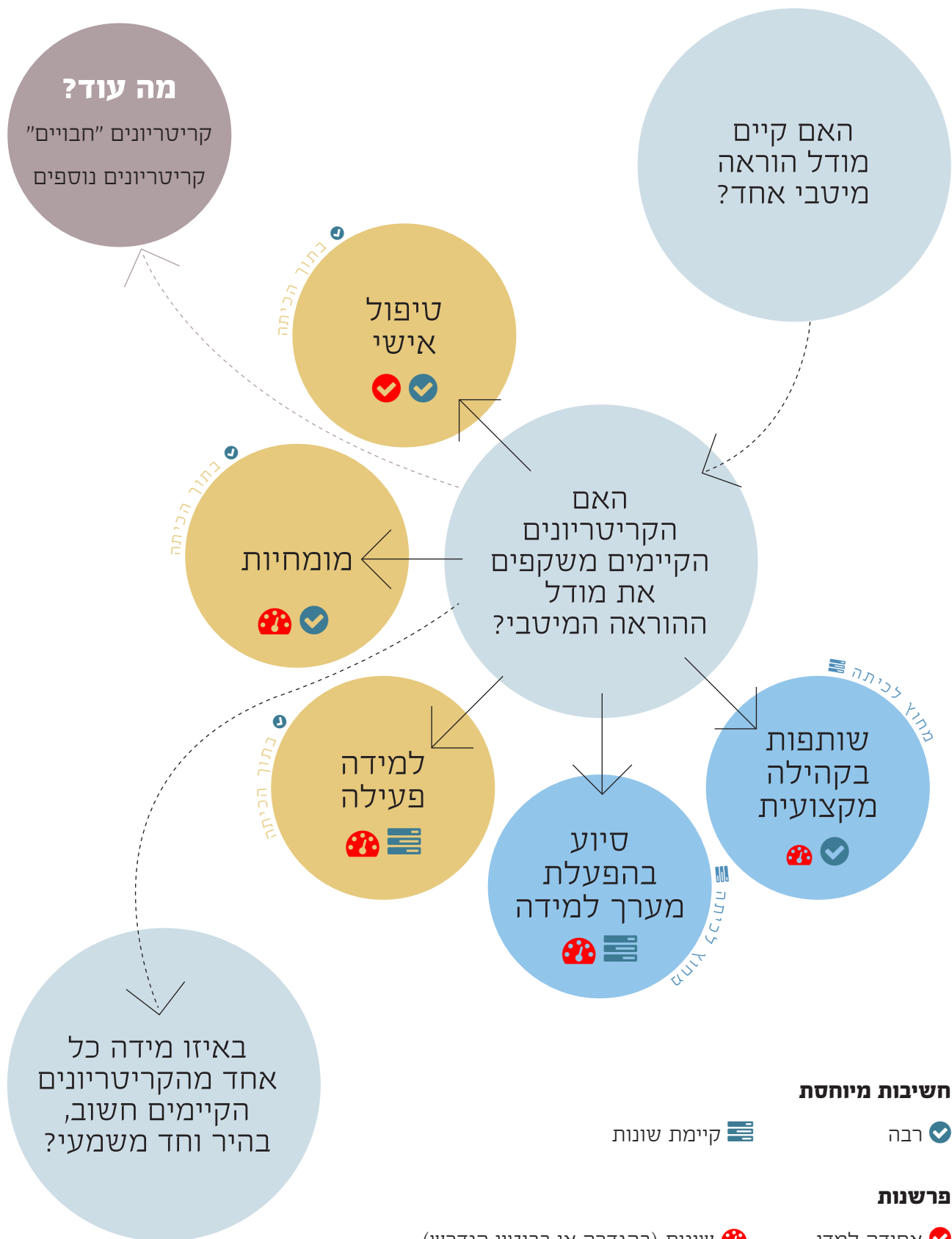
- **יחס המורה לתלמידיו, בפן הרגשי** – יחס מתחשב ואכפתי של המורה כלפי תלמידיו, מעודד אותם ומגייס אותם ללמידה משמעותית.
- **יחס המורה לתלמידיו, בפן הלימודי** – "רואה" את התלמידים, מתכוונן אליהם בהתנהלותו בכיתה, יודע לזהות את הקשיים שלהם ולהתאים עבור כל אחד מהם תכנית ההולמת את כישוריו ויכולותיו. למשל: "... [בעבר הייתי] שם דגש על החומר והתלמידים – מי שרוצה לומד ומי שלא אז בעיה שלו... אז הגישה שהתחלתי איתה ומאוד השתנתה בעקבות החשיפה לקריטריונים, הבנתי שזו אחריות שלי אם מישהו שלא מצליח..." (זוכה)
- **היחס של התלמידים למורה** – הדדיות והענות של התלמידים ובמיוחד "מורה שאהוב על תלמידיו". "מעודד למידה פעילה בכיתתו" – מרואיינים תפסו היבט זה כמבטא **שימוש מתמשך בפרקטיקות הוראה שאינן בסטנדרט או חלק הקלאסיקה המסורתית של מורה-לוח-תלמידים**, הוראה ייחודית במגוון דרכים בלתי שגרתיות. עם זאת, ניכרת **שונויות בין מרואיינים ביחס לאופני הייחודיות הרצויים והמצופים** ומהותה של הוראה ייחודית. מרואיינים שונים הזכירו היבטים אחרים ביחס לייחודיות זאת כולל:
 - **דגש על הקשר בין ההוראה לתלמידים**, ויכולתו של המורה **לאתגר** את תלמידיו בפן הלימודי ולהיות מאתגר על ידם;
 - יכולתו של המורה לצור **מעורבות של תלמידיו** בחלקים שונים בתהליך ההוראה;
 - דגש על **הוראת תהליכים של למידה**, מעבר להוראת התוכן בתחום עליו אמון המורה;
 - שימוש בפרקטיקות הוראה ייחודיות, המשלבות **אלמנטים בלתי שגרתיים**, יצירתיות, יוזמה ועוד. ניכר שהמרואיינים מודעים לכך שקרן טראמפ שמה לה למטרה לאתר מורים יוצאי דופן מבחינת פרקטיקות ההוראה שלהם, אך **הדעות חלוקות ביחס לחשיבותו של קריטריון זה בהחלטה על מורה מצטיין**: שני מרואיינים סברו כי השימוש בקריטריון זה יוצר הבחנה שגויה בין סגנונות הוראה מיטביים לתפיסתם, **ניתן להסתפק בהעברת התכנים בצורה טובה והבאת התלמידים להישגים טובים**, ולא נדרשות פרקטיקות ייחודיות ויוצאות מן הכלל כדי להצטיין. מעיד אחד הזוכים: "אני יודע שבהרבה דברים, לי יש שיטת הוראה מסוימת שלא נופלת בתוך כל המושגים של כל מיני מכונים ופקולטות לחינוך אבל היא עובדת ועובדה שאני מוערך על דברים האלה" (זוכה).
- לעומתם, שני מרואיינים אחרים, נציגי קהילות מקצועיות, מייחסים **חשיבות רבה לשילוב פרקטיקות הוראה בלתי שגרתיות כאינדיקציה למצוינות** ובלשון אחד מהם: "יש הבדל בין הוראה אפקטיבית לבין המורה המאסטר... אם אתה רוצה לראות איך הוא מורה, אתה יכול לנתח את מה שעושה, האם יש משהו בשיעורים שלו שיש בהם משהו ייחודי או משהו שמאפיין הוראה ייחודית – שיוצר עניין אצל התלמידים, שמעודד תלמידים לחשיבה, מביא אותם לבנות רעיונות חשובים, לקשר בין דברים, לעשות דברים, להיות בעצמם יצירתיים מצד אחד ומצד שני להשתלט, לעבוד קשה, ליצור דרכים שהתלמידים עובדים קשה...". (קהילה מקצועית)

"מומחה בהוראת תחום הדעת" – מרואיינים תפסו היבט זה כמייצג **מורה שמכיר היטב את החומר שמלמד** וכולם הכירו בו **כקריטריון חיוני בהגדרת מורה מצטיין**. עם זאת, ניתנו לקריטריון זה **פרשנויות רבות ומגוונות**, ביחס למקורות האינדיקציה על רמת המומחיות, כולל: **תארים אקדמיים, ותק בהוראה ובתחום הדעת, קריאת ספרות מקצועית, ידע התוכן הנלמד** – ביחס לתלמידיו "ממורה מצופה שיהיה כשתי רמות של ידע מעל תלמידיו" (זוכה), **לתחום הידע** "כיסוי הספקטרום המקצועי" (קהילה מקצועית), או **לקולגות**; ההתנהלות בכיתה – רמת הפדגוגיה בשיעורים, אופן בניית מבחנים.

קריטריונים/ אמות מידה המייצגים התנהלות מחוץ לכיתה

ההתנהלות מחוץ לכיתה מתייחסת לפעולת המורה במרחבי עבודה נוספים, חיצוניים לכיתה הלימוד. למעשה, הם אינם הכרח לו מחויב המורה כחלק מהגדרות התפקיד, והבחירה האם לקיימם נתונה בידו איש המקצוע. הקריטריונים מבטאים מעורבות של המורה במסגרות חינוכיות נוספות, בתרומה לבית הספר ולמורים סביבו, יוזמה והובלה ורצון להרחיב את אופקיו המקצועיים. ניכרת **שונויות**, בין מרואיינים מקבוצות שונות, ביחס לחשיבותם של קריטריונים אלו לצורך בחירת הזוכה:

מודל הוראה מיטבי - סוגיות עקרוניות וטיב הקריטריונים

מרואיניים מהקהילה המקצועית רואים חשיבות רבה למעורבותם של המורים מעבר לגבולות הכיתה ובית ספרם. להשקפתם, התנהלות מיטבית בתוך הכיתה מחייבת כל מורה באשר הוא ואינה מבטאת עשייה יוצאת דופן המתבקשת ממורה מומחה. למשל: "התפיסה של מה זה מורה מצטיין, והדמות של מורה מומחה, התפיסה הבסיסית יכולה להיות מאוד מצומצמת, שלא רואה את העושר והפוטנציאל של מורה מומחה. תפיסה שאומרת נגיד שאם הוא מורה מדהים לתלמידים שלו – דיינו. ובאמת זה תנאי הכרחי אבל לא מספיק. לא מספיק מבחינת מה שמנסים כאן לבנות. התפיסה של מורה מדהים כאדם שעושה לא רק הוראה בסיסית, אלא יוצא מחוץ לכותלי הכיתה שלו, עם עבודה מול ארגונים, בפיתוח של כלים וגישות, ובעבודה עם עמיתים מחוץ לבית הספר ובתוך בית הספר. בבנייה של הכרה גם כלפי חוץ בעולם וחוזר אלינו. יש אדם שיש לו רעיונות ויוזמות שיכולות לקדם את הוראת המקצוע שלו ושל אחרים. צריך להרחיב את התפיסה של מהו מורה מאסטר". (קהילה מקצועית)

לעומתם, מרואיניים אחרים טוענים שמורה שפועל בצורה יוצאת דופן בתוך כיתה הלימוד, גם אם אינו פעיל מחוץ לה, יכול להוות השראה עבור אחרים ולפיכך עשוי להיות מוערך-חסר על פי הקריטריונים שנקבעו בפרס טראמפ להוראה איכותית (לאור התנהלותו מחוץ לכיתה).

"שותף פעיל בקהילה מקצועית" – מרואיניים רואים בשייכות לקהילה מקצועית כמשקפת השקעה מקצועית של מורים מעבר לשעות העבודה בבית הספר. קיימת הסכמה כללית כי חשוב שמורה מצטיין ישתייך לקהילה מקצועית (8 מתוך 10), אך הדעות חלוקות באשר למידת המעורבות הנדרשת. מרואיניים מקרב הזוכים פירשו שותפות בקהילה המקצועית על דרך הפשט, כמי שעומד באחד או יותר מהקריטריונים הבאים: חבר בקהילת מורים מסודרת בעלת גושפנקה אקדמית ו/או מקיים קשרי עבודה מקצועיים עם מורים בתחומו מעבר לשעות העבודה בבית הספר. למשל: "מעבר להשתלמויות הבית ספריות, להיות באיזשהו קשר עם מורים במסגרת אבל לא קשר חברי של טלפונים ופה ושם מתייעצים... [אלא] קהילה מקצועית שבה הוא נפגש באופן מסודר..., שמטרתה לדבר על הפדגוגיה, כלומר, מפגשים שעוסקים בקשיי תלמידים ואיך מטפלים בהם ובגיוון הוראה. המקצועיות זה קהילה מוכרת, שיש גב אקדמי שתומך את המסגרת הזו" (זוכה)

לעומתם, חברי הועדה ונציגי הקהילות המקצועיות פירשו קריטריון זה באופן רחב יותר, כמורה אשר לכל הפחות מוביל, יוזם או מתבלט באופן מיוחד בקהילה המקצועית שבה הוא לוקח חלק. למשל: "אם הוא אומר חבר בקהילה - יש עוד הרבה כמותו. מוביל קהילה או מדריך מורים - זה דברים שיותר קל לי לאחוז בהם" (ועדה).

מקרב המרואיניים חברי הועדה היו שייחסו חשיבות אף למעורבותו בתחומי המחקר. מקרב המרואיניים נציגי הקהילות המקצועיות היו שהעלו את הסף וציינו כי מדובר במורה יוצא דופן בעשייתו המקצועית, שיוזם פרויקטים שתורמים לתחום המקצועי שלו, מחדש, תורם ומקדם את הידע והעשייה המקצועיים. למשל: "מורה] שהוא מוביל קהילה אזורית... שהכשיר הרבה מורים וקבוצת המורים אצלו מתלהבת ועושה דברים, הביא לשינויים. הוא יכול להיות גם מורה מעורר השראה לאחרים... יוזמתיות מיוחדת... מאוד עובד על דרכים שונות להביא את קדמת המחקר ב[מקצוע] אל המורים והתלמידים. ואז אתה יכול להגדיר שכשידברו על הדבר הזה ישאלו מי המורה בארץ שעושה את הדבר הזה, הוא יהיה השם היחיד או בין היחידים שיעלה" (קהילה מקצועית).

"מסייע לבית ספרו להפעיל מערך תמיכה בלמידה" - נראה כי פרשנותם של מרואיניים לקריטריון זה הולמת באופן חלקי בלבד את הגדרות הקרן, וכי ישנה שונות גדולה בפרשנות בין זוכים לנציגי הקהילות המקצועיות, כמפורט להלן.

מרואיניים מקרב הזוכים התייחסו לקריטריון זה כהמשך ישיר לקריטריון העוסק ביחס אישי לכל תלמיד, כשהדגש הוא על מענה לתלמידים מעבר לשעות הלימוד ולמסגרת השיעור בכיתה. ובלשונו של אחד מהם: "...בתמיכה בתלמידים, במתן עזרה מעבר לשעות ההוראה בכיתה..., מהרמה של פרטני עם התלמידים ועד להפעלת מכלול של, למשל, תלמידים חונכים תלמידים. איזושהי הפעלה של זה, רואה בזה חשיבות... לא סיים ב-16:00 את ב"ס ושכח אלא נותן איזו תמיכה לתלמידים כדי שיצליחו". (זוכה).

מרואיניים מקרב הקהילות המקצועיות שמו את הדגש על יזמות, מעורבות והובלה של פרויקטים או תהליכים מחוץ לכיתה הלימוד. לתפיסתם, מורה מומחה חייב להיות קודם כל מוביל בבית הספר, שותף ברמה כלשהי במערך הניהולי של המקצוע שמלמד, ואף מעבר לכך, עליו להוות מודל לחיקוי עבור מורים אחרים בתחומו ובכלל, להיות מוכר ומעורב בבית הספר במעגלים שונים. למשל: "...רמת הבסיס היא שהוא עובד עם מורים אחרים אם יש כאלה ב[מקצוע], שהוא דמות חשובה, שמורים חדשים מגיעים הוא נמצא שם בשבילם, שהוא מרכז מקצוע או עובד עם רכז המקצוע באופן משמעותי, דמות חיובית

מבחינת מעמדה [מקצוע] בבית הספר, תורם גם עבודה מחוץ לכיתתו, תורם למורים אחרים בבי"ס...".
(קהילה מקצועית)

בודדים (2 מתוך 10), כולם חברי הקהילות המקצועיות, ראו קריטריון זה כחשוב מאוד בבחירת המורה המצטיין, לאור החשיבות שמייחסים למעורבות המורה בתהליכים המתקיימים מחוץ לכיתת הלימוד. עם זאת, יש לסייג ולומר כי להשקפתם, הדגש של מורה מומחה הוא על עצם העשייה היזמית וההובלה, לאו דווקא בתוך בית הספר אלא בכל מסגרת מקצועית המתנהלת מחוץ לכיתת הלימוד.

קריטריונים נוספים - הצעות המרואיינים

לצד קבלת הקריטריונים הקיימים (על-ידי רוב המרואיינים), רבים מהמרואיינים (7 מתוך 10) סברו כי נכון להטמיע בתהליך בחירת הזוכה אמות המידה/ קריטריונים נוספים.

הצעות לקריטריונים/ אמות מידה נוספים המייצגים התנהלות בתוך הכיתה

- כל נציגי הקהילות המקצועיות (3) ציינו את הקריטריונים הבאים:
- **עידוד יצירתיות בהוראה:** "מבחינתי אחד הקריטריונים המאוד חשובים זה מורים שמפתחים יצירתיות בתלמידים. זה קריטריון שחסר לי" (קהילה מקצועית).
 - **יזומה ו/או ייחודיות של המורה:** "כשבונים מחוון כזה אנחנו רוצים לראות 2-3 דברים שבהם המורה מיוחד. לפרס צריכה להיות ייחודיות. באופן כללי, כל הדברים צריכים לבוא לידי ביטוי, אבל הוא לא צריך להיות יוצא מהכלל בכלום, אבל יש לו איזה משהו שהוא מיוחד במיוחד" (קהילה מקצועית).
- בהיבט הייחודיות, מרואיין אחד סבר כי כדאי להתייחס לסוג האוכלוסיות או הכיתות בהן מלמד המורה, ובייחוד סביב הוראת אוכלוסיות מיוחדות: "דברים אחרים שאפשר היה להכניס, זה לגבי אוכלוסיות שהמורה עובד איתם - משהו הזכיר את התגובות בפייסבוק, על השינוי שאתה יכול לחולל אם אתה לוקח אוכלוסייה מאוד חלשה ופתאום עושה שם שינוי מאוד גדול. אפשר לחשוב על זה כהוראה איכותית. זה כיוון שהוא כיוון אחר... אבל קרן טראמפ רוצים להדגיש פעילויות מסוימות שרוצים להדגיש הוראה איכותית של מורה" (זוכה).
- הצעות נוספות שעלו ממרואיינים בקבוצות השונות:
- **השקעה, מסירות ומחויבות למקצוע** (2 מתוך 10): "אני חושב שמורים נבחרים קודם כל על עבודה מסורה ועל עבודה סדיוסית ויומיומית בתחום ההוראה... קודם כל זו צריכה להיות עבודה יומיומית, קשה וקבועה, למשך שנים ולאורך כל שנת הלימודים" (זוכה)
 - **הנחלת אהבה למקצוע** (2 מתוך 10).
- מרואיינים בודדים, מקרב הקהילה המקצועית, הזכירו גם את חשיבותם של המאפיינים הבאים: חינוך לערכים (מחנך ורק אח"כ מורה לתחום התוכן), קביעת נורמות התנהלות בכיתה והקפדה על משמעת התלמידים, כריזמה, חוש משחק, חוש הומור, הצבת אתגר לתלמידים והיענות לאתגרים שהתלמידים מעלים, והקניית אסטרטגיות למידה לתלמידים.

הצעות לקריטריונים/ אמות מידה נוספים המייצגים התנהלות מחוץ הכיתה

- **עשייה מקצועית יוצאת דופן והובלה** - בדגש על הובלה, מעורבות, ושותפות בתהליכים מקצועיים משמעותיים בבית הספר ובקהילות המקצועיות, מעבר לגבולות הכיתה ולשעות העבודה. במסגרת זאת ייזום פרויקטים, וקידום חדשנות מקצועית. ניתן ללמוד על כך מדבריה של נציגת הקהילה המקצועית, שמתארת מדוע המליצה למורה להגיש מועמדות לפרס: "...יש לה היסטוריה ארוכה של עבודה ותרומה ופעילות מאוד מרכזית... עשייה וגם הובלה בתוך הוראת ה[מקצוע]... מובילה יחד אתנו את קהילת המורים... השתלבה בצורה מאוד מהותית והייתה דמות מאוד משמעותית בהכשרה של המורים המובילים ובניית הקונספציה של הנושא הזה וחוקרת אותו לעומק בכל מיני רמות. היא גם ברמה המהותית מרצה ומורה מעוררת השראה..." (קהילה מקצועית).

מרואיניים בודדים, הזכירו מאפיינים נוספים: חברותי, יודע לעבוד עם אנשים, אנשים בסביבתו רוצים לעבוד איתו, מחובר לבית הספר ולאג'נדות שמקדם, מוביל את המקצוע בבית ספרו (רכז מקצוע או מקורב אליו).

הטיות וסוגיות נוספות בתהליך הבחירה והשימוש בקריטריונים

מרואיניים רבים (8 מתוך 10), העלו סוגיות הקשורות לטיבם של הקריטריונים הקיימים, שימוש בקריטריונים נוספים (לא פורמליים), והטיות אחרות שעלולות להיווצר בתהליך בחירת הזוכה. בחלק זה נעסוק בסוגיות אלו.

מודל מיטבי להוראה אפקטיבית ואמות המידה כמייצגות אותו

חלק מהמרואיניים קראו תיגר על התפיסה המנחה לפיה קיים מודל מיטבי אחד להוראה אפקטיבית. לדבריהם, ידוע כי יש חוסר הסכמה בין גורמים מקצועיים באשר למודל ההוראה המיטבי. היו שהוסיפו **ספקות לגבי אמות המידה שגובשו בקרן טראמפ ככאלו שמייצגות אותו**; מעבר לסוגייה הספציפית של פרס טראמפ להוראה איכותית, לדברי חלק ממרואיניים אלו בקביעת אמות המידה קרן טראמפ לוקחת אחריות ומסתכנת בהטמעת תפיסות חלקיות המתעלמות מעושר ומפוטנציאל עשייה רב. להלן מדברי המרואיניים בהקשר זה:

"קריטריונים - כשלעצמם טובים, אבל שם סימן שאלה על השימוש בהם לצורך בחירת הזוכים. מעלה תהיות הן בהקשר ליותר מהוראה מיטבית מסוג אחד, והן באופן ספציפי האם לא ייתכן שיזכה בפרס מורה מצויין בתוך כיתתו שאינו הכי טוב בקריטריונים מחוץ לכיתה". (ועדה)
"התפיסה של מה זה מורה מצטיין, והדמות של מורה מומחה, התפיסה הבסיסית יכולה להיות מאוד מצומצמת, שלא רואה את העושר והפוטנציאל של מורה מומחה... צריך להרחיב את התפיסה של מהו מורה מאסטר...". (קהילה מקצועית).

בהקשר זה, ולמרות שלרוב ניכרה הסכמה לגבי הקריטריונים הקיימים (כמפורט בחלק הקודם), **היו שההירו וערערו על אמות המידה שנבחרו**; כך כאמור, **עלה הספק לגבי חיוניות הקריטריונים שמשקפים התנהלות מחוץ לכיתה**: האם ייתכן שבעקבות הדרישה לשותפות בקהילה מקצועית או קידום מערך תמיכה בלמידה, מעבר לגבולות הכיתה, מפספסים מורים מצטיינים? האם מורה מצוין שמוביל את תלמידיו להישגים מעולים, בהכרח צריך להיות מעורב חברתית ומקצועית בתהליכים מחוץ לבית הספר? האם חוסר עמידה בקריטריונים האלו הופך אותו למורה פחות טוב? ביקורת דומה עלתה לגבי הדרישה ללמידה פעילה - לתפיסת חלק מהמרואיניים היא אינה חיונית לשם הוראה אפקטיבית; האם מורה שמקדם את תלמידיו ומביא אותם להישגים טובים מאוד מחויב לעשות זאת בפרקטיקות הוראה מיוחדות? האם לא מספיקה הובלת התלמידים להצלחה, גם אם באמצעים אחרים?

טענות נוספות שהעלו חלק מהמרואיניים לגבי חלק מהקריטריונים הקיימים:

- **קריטריונים "גנריים" או נתונים לפרשנות** - חלק מהקריטריונים מנוסחים באופן שאינו מספיק בהיר, מפורט או מדויק וכך לא ברור אם השופטים מעריכים מה שהתכוונו שיעריכו ועלולה אף להיות פגיעה במהימנות בין שופטים (שכן כל אחד מתייחס למשהו אחר). למשל: *"אני חושב שהקריטריונים שנקבעו מאוד כלליים, ויכול להיות שהם טובים לפרסום אבל לתהליך הערכה צריך להבין מה כל אחד מהקריטריונים אומר"* (קהילה מקצועית).
- באופן ספציפי ציינו מרואיניים את הקריטריונים הבאים כנתונים לפרשנות: **למידה פעילה** -מה הרמה הרצויה וכיצד היא נמדדת? בלשונו של אחד המרואיניים: *"יש כאלו שלוקחים זאת לקיצוניות אחרת, אם המורה מדבר יותר מ-5 דקות זה כבר לא למידה פעילה, הקיצוניות הזאת שלא טוב שהמורה עומד ומסביר"* (ועדה)
- "מומחה בהוראת תחום הידע"** - קיים טווח פרשנויות רחב לגבי שאלת העדויות והאינדיקציה הרלוונטית למומחיות (פורט לעיל בחלק העוסק בפרשנות הקריטריונים).
- **קריטריונים שאפתניים ולא מציאותיים** - עלתה טענה שבין הקריטריונים יש כאלו המשקפים אמות

- מידה שמרבית המורים, גם המצטיינים ביותר, לא יכולים לעמוד בהן ולפיכך מורים מצוינים יוערכו בצורה שאינה הולמת את כישוריהם ותהליך ההערכה יפגע.
- באופן ספציפי כקריטריונים "שאפתנים" צוינו הבאים: "מעניק טיפול אישי לתלמידיו" - הטענה היא שלא מציאותי לעקוב אחר כל אחד מ- 30-40 תלמידי הכיתה ולתת לו מענה אישי ותכנית מותאמת. מספרת על כך נציגת קהילות: "אספר לך על תגובה של חברה בקהילה ומורה מצוינת, דעתנית... את ראית מה הקריטריונים שם? אני בכלל לא עונה עליהם... נראה כמו קריטריונים ששום אדם לא יכול לענות עליהם... בעיני רוחם, ככל שהוא מורה מצוין מאוד הוא יודע שאי אפשר להגיע לכל תלמיד ותלמיד כאילו היית המורה הפרטי שלו בבית. כי אתה לא עובד איתו אחד על אחד. בהנדרה - כשאנחנו מדברים על כיתה של 30 תלמידים אנחנו לא יכולים לעשות תכניות אישיות לכולם. ל-15 שאנחנו חושבים שצריך בונים תכניות אישיות" (קהילה מקצועית).
- "מסייע לבית ספרו להפעיל מערך תמיכה בלמידה" - שוב, לא נתפס כמציאותי שמורה יוכל לעמוד בכל משימותיו בכיתה באופן מצוין ואף להוביל תהליכים משמעותיים בבית ספר ללא פגיעה בעשייה המקצועית שלו.
- **קריטריונים התלויים בהקשר** - לאור השונות הרבה בין בתי הספר מהם מגיעים המועמדים, והסביבה השונה בה הם פועלים, קשה לבדוד את תרומת המורה להישגי התלמידים ואת אופן עמידתו בקריטריונים ולהשוות מועמדים מהקשרים שונים על אותם הקריטריונים.
- באופן ספציפי, כפגיע במיוחד להשפעת ההקשר הזכר הקריטריון "מעניק טיפול אישי לתלמידיו" - הטיפול האישי תלוי בגודל הכיתה, ברמה הלימודית של התלמידים, בצרכי התלמידים מהמורה. מעבר לכך, בהשוואה בין מועמדים צריך להתחשב בשיקולים של סגנונות שונים של בתי ספר, נוכחות של מורה נוסף בכיתה, תמיכה במורים ועוד.

קריטריונים "חבויים"

- לאורך הראיונות עלו ביטויים המצביעים על קיומם של קריטריונים נוספים שנלקחים בחשבון בתהליך בחירת הזוכה, על אף שאינם חלק מהקריטריונים שהוגדרו באמות המידה (להלן קריטריונים "חבויים"). נטייה זו בלטה במיוחד בקרב חברי הועדה, שהפעילו אותם בתהליך בחירת הזוכים בשנים קודמות, אך לא רק; למשל שני זוכים הלינו על כך, לדוגמא: "...בדף בקרן כתובה רשימה של קריטריונים... אבל מה שכתוב בדף - כתוב בדף, ואיך שמקבלים החלטות לפעמים מושפע מרושם מידי שנוצר כשאתה מדבר עם בנאדם. מה שכתוב בדף הוא אחד, התיאוריה מאוד מאוד יבשה אבל בחיים זה מאוד מאוד ירוק, וזה לא תמיד אותו דבר... אני לא יודע להגיד מה הוביל את הועדה לבחור ב". (זוכה).
- שימוש בקריטריונים "חבויים" עלול ליצור הטיית המועמדים ובבחירת הזוכה. נציין כי חברי הועדה הציגו קריטריונים "חבויים" אלו והטיות נוספות בראיונות שהתקיימו איתם מתוך מודעות עצמית רבה וסימנו את הנושא ואת הקריטריונים ה"חבויים" כסוגייה שראוי לדון בה ולקבל החלטה האם כדאי להרחיב את רשימת הקריטריונים, או להיטיב את תהליך הבחירה כך שהשפעות "זרות" ינטרלו במידת האפשר. קריטריונים חבויים שהוזכרו:
- **יכולתו של המועמד לשווק את עצמו** - קריטריון חבוי הנתפס כמרכזי (6 מתוך 10 ציינו אותו); משקף מגוון מאפיינים וכישורים אישיים של המועמד שיכולים לסייע לו בשיווק עצמי כולל: ייצוגיות, פרו-אקטיביות, יכולת ורבליית, נכונות להיחשף, לעמוד מול קהל ועוד. מדברי מראיינים חברי הועדה עולים ביטויים לכך שקריטריון זה נכלל לאור מסר של קרן טראמפ, המעוניינת לאתר מועמדים שיוכלו לייצג את הפרס באופן נרחב ולדברר אותו לקהילה החינוכית ולציבור (אולם הוא אינו מופיע בקריטריונים הפורמליים). למשל: "כרגע הדגש הוא על איך המועמד מציג את עצמו" (ועדה) או "התהליך הזה מטפח טיפוסים שמשווקים את עצמם" (ועדה).
 - על הפנמת המסר של הקרן בעניין ניתן ללמוד גם מדברי מראויין מהקהילה המקצועית שמסביר מדוע בחר להמליץ על שני מועמדים לפרס: "... הם גם מאוד ייצוגיים, יודעים להציג בציבורים שונים ולהציג ברמות שונות את העבודה שלהם. כשאתה בוחר אדם כזה אתה מסתכל גם על הפנים הללו. זה מאוד חשוב". (קהילה מקצועית).
 - **התרשמות אישית ו"קליק"** עם המועמד - הרושם הראשוני שנוצר בראיון, הכרות אישית (לעיתים

- קודמת) או יכולתו של המועמד לעורר חיבה או אמפטיה, עלולים ליצור הטיה לטובת המועמד (או לרעתו). כפי שהיטיב לתאר אחד מחברי הועדה: "בראיון האישי נכנסים מרכיבים של ההתרשמות לגבי רבליות, אמפתיה שהוא מייצר, לאופן שבו מעביר את המסר. לתמהיל הזה יש השפעה. התרשמות כללית. "ציון הלב", אתה משתדל למזער את המקום הזה אבל יש לכך משמעות" (ועדה)
- משקל לערכים אישיים של חברי הועדה, השופטים - לעתים, פרטי מידע שאינם רלוונטיים להערכת העמידה באמות המידה, מקבלים משקל יתר/חסר בהתאם לתפיסותיהם האישיות והסוביקטיביות של שופטים. ההטייה בולטת יותר במקרים הבאים: כאשר הקריטריונים/ אמות המידה אינם מדויקים או ממצים מספיק, אז הם רגישים יותר לפרשנות; כאשר אין מספיק מידע על המועמד והמעריך "משלים פערים". למשל: "איך אני אדע ממה שכתב המורה?! מקבלים סיפורים, אולי קיימים, לא מרגיש שמקבל מידע. היה עוזר אם הייתי יכול לדעת איך מורה משתמש ושייטן דוגמא במידע שיש לו על התלמיד האינדיווידואלי שלו כדי לשפר את הלמידה שלו זה היה יכול לעזור לי" (חבר ועדה); וכאשר נחשפים פרטי מידע בולטים על מועמדים, כאלו שקשה להתעלם מהם גם אם אינם רלוונטים לקריטריונים.
 - דוגמא שכיחה שעלתה בראיונות עם חברי הועדה הינה הקושי לבדוד השפעות של הקשרי ההוראה של המועמדים השונים, כגון: מיקום גאוגרפי, רמת בית הספר ומאפיינים ייחודיים שלו (משאבים, כוח אדם, אמצעי לימוד), תמיכה מצד הנהלה וקולגות, כמות תלמידים בכיתה ועוד.
 - בנוסף עשויים המעריכים לתת משקל יתר למועמדים שהינם מחנכי כיתות בנוסף להיותם מורים מקצועיים, למורים שעוסקים במחקר, לסיפורי חיים מרגשים או ייחודיים ועוד.

פרק 4: סוגיות מרכזיות בשלבי תהליך בחירת הזוכה בפרס

המרוויינים התייחסו / העלו סוגיות שנראות להם כמשמעותיות או דורשות מחשבה ודיון נוספים, בשלבים השונים של תהליך בחירת הזוכה בפרס טראמפ להוראה איכותית (השלבים מוצגים בפרק הרקע, באיור מס' 1). הסוגיות למחשבה, בחלוקה לפי שלבי התהליך, הן:

מועמדות עצמית וגודל מאגר המועמדים (בשלב השקת הפרס);

התהליך, הכלים והקריטריונים בשלבי המיון (ראשוני, שני ובחירת הזוכה), הרכב ועדת הפרס וכן סוגיית הוגנות התהליך והמיון לקהילת המתמטיקה לעומת מדעים (בשלבי המיון השונים);

גודל המענק ומעמד הענקת הפרס (בשלב הענקת הפרס).

השקת הפרס

מרוויינים התבקשו להתייחס ולהביע את עמדותיהם לגבי שתי סוגיות שמעסיקות את קרן טראמפ בשלב השקת הפרס: האחת, הגשת מועמדות עצמית והשניה גודל מאגר המועמדים. להלן הנושאים המרכזיים שעלו סביב סוגיות אלו.

הגשת מועמדות עצמית

בתהליך הגשת המועמדות עד כה, המורה עצמו היה זה שצריך להציג את מועמדותו, ולא הייתה אפשרות להגיש מועמדות לפרס באמצעות המלצה של גורם שלישי (כלומר להכנס לתהליך מבלי שמילאת את הטפסים והבעת נכונות ויוזמה להיות מועמד לפרס).

ניכר כי סוגיית ההגשה העצמית והשלכותיה העסיקו את כל המרוויינים; רובם (6 מתוך 10) סיכמו כי כדאי לשנות את התהליך ולאפשר מעורבות של גורם שלישי כממליץ, באופנים שונים כמפורט להלן. שאר המרוויינים (4), היו חלוקים בדעתם לגבי סוגיה זו (אך אף אחד לא המליץ להשאיר התהליך כך באופן חד משמעי).

קיימת הסכמה כי הדרישה מהמורה להגיש עצמו כמועמד לפרס טראמפ להוראה איכותית מקטינה את כמות הפונים ומשליכה על כמות המועמדים במאגר ועל טיבם (כלומר כמות ואיכות). הטענה היא שיש מורים מצויינים שלא יציגו את מועמדותם מהטעמים הבאים:

- חוסר נוחות אישית - באופן כללי לא נח לאדם להעיד על עצמו כמתאים וראוי לקבלת פרס;
- אי הלימה בין ערכים המובילים מורה ומחנך לרצון בתגמול חיצוני - חוסר הנוחות האישית מקבל משנה תוקף כשמדובר באוכלוסיית המורים הראויים לפרס, שמצופים להיות מזוהים עם ערכים של צניעות, מכוונות לתלמידים, להוראה ולחינוך, ערכים המנוגדים לחיפוש אחר תגמולים, הערכה חיצונית או סטטוס גבוה. למשל: "...בקהילת המורים שלי יש מורים מצויינים אחד אחד והם לא רוצים להגיש... [הם אומרים] 'מורה לא צריך להגיש את עצמו'. אין שום פרס שמורה מגיש את עצמו. גם לא פרס ישראל... יש פה משהו לא צנוע, לא צנוע זה לא חינוכי, זה מנוגד לערכים שאנחנו רוצים לחנך את התלמידים וזה גם חסם אישיותי. יש פה פרדוקס, של מורים מצויינים שהערכים שלהם לא מאפשרים להם להגיד שהם מורים מצויינים" (קהילה מקצועית)
- חוסר ביטחון בכישורים או הערכת חסר - כדי שאדם יציע עצמו כמתאים לפרס, נדרשים מודעות,

בתחון והערכה עצמית גבוהים דיים כדי שיעיד שכישרויו ויכולתיו מתאימים לזכייה בפרס. למשל:
"אני פשוט חשבת שאני לא מספיק טוב ולא מספיק ראוי, ולא רציתי להגיש מועמדות" (זוכה).

• **בודדים ציינו סיבות נוספות:** בתהליך ההגשה נדרשת השקעה רבה; קיים חשש של המורה להתעמת עם תסכול.

מסכם בדבריו חבר ועדה אחד את הטיעונים המרכזיים כנגד הגשה עצמית: "זה פרס שבו המועמד צריך להתייצב בחזית ולהגיד "אני ראוי לפרס". יכול להיות שיש אנשים שמאוד ראויים לפרס אך הצנעה או העדר הזמן או אי הנוחות בהצגת עצמם כראויים לפרס מונעת מהם להגיש. הוא צריך להיות פרואקטיבי - ממליץ לחשיבה מחודשת. אני בעבר זכיתי בפרסים, אם הייתי צריך להיות פרואקטיבי לא הייתי עושה". (ועדה)

אמנם, מרבית הזוכים שרואיינו (3 מתוך 4), העידו על עצמם כי לא היו מגישים את מועמדותם לפרס טראמפ להוראה איכותית אילולא אחרים - במיוחד מנהלי בתי הספר אך אף קולגות מבתי הספר ומהקהילות המקצועיות - הסבו את תשומת לבם לקיומו של הפרס ונטעו בהם את האמונה שהכישורים והעשייה החינוכית והמקצועית שלהם הולמים את אמות המידה הנדרשות. בכירי הקהילות המקצועיות דיווחו כי כשפנו למורים ועודדו אותם להגיש את מועמדותם לפרס פעמים רבות נתקלו בקשיים וחוסר היענות ונכונות מצדם. למשל: "מורים לא מגישים את עצמם... [יצא ש] לחצתי עליהם. מורה אמר לי שלא רוצה להגיש, לחצתי גם על אשתו. בשיחה איתם הבנתי ששורש הבעיה מבחינתם הוא עצם ההשתתפות בתחרות. אז אמרתי שאני רוצה להגיש אותו. ישבנו שנינו יחד ולמדנו את הטופס ומילינו אותו יחד. האקט הראשון היה שאני ישבתי איתו על הטופס מהמקום שלי שאני רוצה להגיש אותו" (קהילה מקצועית)

הן הזוכים והן בכירי הקהילות המקצועיות מבקשים לשנות את התהליך כדי להגדיל את מאגר המועמדים ומתוך תחושה שזה יהיה הוגן יותר כלפי אוכלוסיית היעד (קהל המורים) לאור המחסומים המאפיינים אותם.

חברי הועדה רואים בהשלכות של סוגיית ההגשה העצמית כחלק מבעיה רחבה וכללית יותר בתהליך הפרס; לדבריהם, לאורך כל התהליך - החל מההגשה העצמית, דרך שקלול קריטריונים "חבויים" (ראה פרק קריטריונים) ועד לציפייה מהזוכה להציג ולייצג את אוכלוסיית המורים בתקשורת ובפורומים שונים לאחר הזכייה - נדרשים מהמועמדים מאפיינים, שאינם קשורים בהכרח להוראה מיטבית אלא לייצוגיות, ביטחון עצמי והערכה עצמית גבוהה וכן רבליות טובה, פרואקטיביות, ומוחצנות. למרות שחלקם ציינו שהם מבינים את הרציונל וגילו הבנה לכך, המשמעות לדעתם היא שמתגבש מאגר מועמדים שלא בהכרח מורכב מהטובים ביותר באמות המידה המוגדרות ו"מפספסים" את אלו שעונים על אמות המידה אך חסרים את המאפיינים הנוספים שפורטו לעיל. בהתאם, לא בטוח שניתן לזהות את המצטיינים ביותר מאוכלוסיית המטרה, לתגמל ולהעריך אותם ולצד זאת לשקף את אמות המידה להוראה מיטבית לאוכלוסייה. בלשונו של אחד מהם: "המטרה של הפרס היא לתגמל מישהו מצוין, לפני שהוא אובייקט לחלון ראווה. זאת המטרה הראשונה. אני מבין למה הקרן רוצה שהוא "יתפשט" גם אח"כ, [אבל]... התהליך הזה מטפח טיפוסים שמשווקים את עצמם. לא חשבת עד הסוף אם יש מנגנון הוגן ואובייקטיבי לעשות את זה בלי שהמועמד יגיש את עצמו - בטוח שאפשר לחשוב על זה, אולי לא במקום אבל לצד" (ועדה).

מרואיינים הציעו שני אפיקים עיקריים למעורבות גורם שלישי: האחד, הגשת מועמדות במקום / בשם המועמד כולל מילוי והגשת הטפסים ואף שליחת הסרטונים הרלוונטיים. השני, שהממליץ יפנה לקרן את שם המועמד והיא תצור עמו קשר ותמשיך מולו את התהליך (כך המורה עצמו יהיה מעורב בתהליך משלב מוקדם).

רוב המרואיינים (4 מתוך 10) הציעו שהממליץ יהיה מנהל בית הספר בו עובד המועמד, אך היו שהזכירו גם רכזים, מרכזי מורים, ותלמידים. הזוכים עצמם סיפרו כי המנהל הוא שדירבן אותם להתחיל בתהליך שעברו. בכל מקרה, מרואיינים ציינו את החשיבות שהמנהלים יכירו את פרס טראמפ להוראה איכותית ושיהיה להם אינטרס לעודד מורים העומדים בקריטריונים להציג את מועמדותם. למשל, מתאר זוכה את חשיבות המנהל בתהליך שעבר ואת המלצתו: "כשהמנהל שלי פנה אלי והמליץ לי להגיש אז נוצר איזשהו שינוי, כי אם המנהל שלי חושב שכדאי אז זה שווה את ההשקעה עכשיו למלא את הטפסים ולעשות את זה. עצם העובדה שמנהל ממליץ לך להגיש מועמדות לכזה דבר זה באמת מראה שמישהו חושב שאתה מתאים. אני חושב שדרך יעילה היא לפנות למנהלים, להדגיש להם את החשיבות ולבקש מהם להמליץ למספר מורים ספציפי שנתפסים בעיניהם כמתאימים להגיש מועמדות לפרס" (זוכה).

אחת השאלות שהעסיקו את קרן טראמפ היא האם יש צורך להגדיל את מאגר המועמדים הראשוני לפרס ואם כן, באילו אמצעים כדאי לעשות זאת.

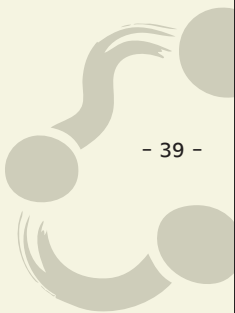
רוב המרואיינים (6 מתוך 10: כל הזוכים, ונציג אחד מכל קבוצה אחרת) דגלו בעמדה לפיה **כדאי להגדיל את מאגר המועמדים לפרס**. לגבי היתר, אחד מחברי ועדת הפרס טען שזה יצור עומס נוסף על חברי הוועדה, ואחד מנציגי הקהילה המקצועית השיב שזאת החלטה של הקרן בהתאם למטרותיה (שניים לא התייחסו).

אלו הסיבות שהוזכרו (ע"י מרואיין אחד או יותר) בעד הגדלת המאגר:

- **הגדלת החשיפה וההעמקה באמות המידה** - הטענה (שעלתה בעיקר מקרב הזוכים) היא שאם יותר מורים יכנסו למאגר ויגישו את מועמדותם, אז יותר מורים יחשפו ויעמיקו באמות המידה וייתכן שהמהלך יניע התבוננות רפלקטיבית על מעשה ההוראה שלהם, בעקבותיה יתחדדו אצלם תובנות בנוגע לדרכי פעולה רצויות.
- **הגדלת היוקרה של הפרס** - הגדלת המאגר מהווה אינדיקציה לכך שהפרס קנה מעמד בקרב ציבור המורים, שמורים מעוניינים לקחת חלק: *"זה אומר שהפרס קנה לו מקום של כבוד, חשוב בקהילה רחבה של מורים. הנראות יש לה אפקט"* (ועדה).
- **תחושת גאווה של הקהילה המקצועית** - אחד מנציגי הקהילות המקצועיות ציין כי מעבר להוקרה ולהערכה האישית, למועמד (ולזוכה), מכיוון שהמועמד מייצג את בית ספרו ואת הקהילה המקצועית יש במועמדות כדי לחזק את הגאווה, המוטיבציה והאמונה במקצוע ובמורים. לפיכך כדאי שיותר מורים יהיו במאגר המועמדים הראשוני.

בדברי המרואיינים עלו **ההמלצות** הבאות להגדלת מאגר המועמדים:

- **ויתור על דרישה למועמדות עצמית** - מחצית מהמרואיינים רואים בשתי הסוגיות - מועמדות עצמית וגודל המאגר - שני צדדים של אותו המטבע, שכן הדרישה להגשה עצמית (על כל השלכותיה שפורטו לעיל) מרתיעה מורים ושינוי המנגנון יאפשר לאחרים להמליץ על המורים ובסופו של דבר להגדיל את המאגר.
- **הגדלת הפרס והחשיפה לפרס טראמפ להוראה איכותית** - היו מרואיינים (4 מתוך 10) שטענו כי אין חשיפה מספקת של הפרס ושמורים רבים אינם מכירים בקיומו או שאינם מתעמקים בטיבו. מכאן שיותר פרסום ותהודה באוכלוסיית היעד הרלוונטית משמעה הגדלת המאגר. היו (4) שהציעו לפעול דרך בתי הספר ובמיוחד לדאוג לחשיפת המנהלים לקיומו של הפרס וחשיבותו.
- אחד המרואיינים מהקהילה המקצועית הציע לאמץ את המהלך שנעשה לעידוד הגשת מועמדים לפרס דה-שליט בפזיקה ולגייס את המורים עצמם לתהליך ובלשונו: *"לנו יש [את] פרס דה-שליט שאנחנו מחלקים בהוראת הפיזיקה, ושנים רבות מאוד סבלנו מכך שרשימת המועמדים שניגשו הייתה מאוד דלה... אחד הדברים שעשינו כדי להגדיל את המאגר... זה שיצאנו לציבור מורי הפיזיקה, וסיפרנו שיש כזה פרס וחשוב לנו שיהיו שותפים. אמרנו להם שיכולים להציע מועמדים, או להגיש גם את עצמם... גייסנו את כל קהילת מורי הפיזיקה להציע מועמדים וזה באמת הניב פירות מאוד יפים"* (קהילה מקצועית)

שלבי מיון המועמדים

באופן כללי, הרושם היה שהמרוואיינים שלמים עם תהליך מיון וסינון המועמדים, ומעריכים שהוא מאפשר לזהות את המועמדים הטובים ביותר. עם זאת ניכרה שונות בין מרוואיינים בהתייחסויותיהם לשלבי המיון לפי קבוצות: הזוכים, לרוב ביטאו אמון וקבלה של התהליך הקיים. ייתכן שהשלמה עם התהליך משקפת, במידת מה, לויאליות לקרן טראמפ והכרות חלקית עם התהליך (שכן לא היו חשופים אל "מאחורי הקלעים"). נציגי הקהילות המקצועיות לא הכירו לעומק את תהליך מיון וסינון המועמדים והתייחסו לסוגיות גנריות בבחירת זוכים בפרס, וכן לפרס טראמפ ממקומם כמייצגי הקהילה המקצועית שלהם. חברי הועדה העלו מגוון סוגיות שמעסיקות אותם בנוגע לתהליך המיון והסינון וצינו כי חשוב לדון בהם בפורומים אחרים ולמצוא פתרונות מתאימים.

תהליך המיון והסינון

מיון ראשוני (שלב א) - כאמור, בשלב המיון הראשוני נבחרים מתוך מאגר המועמדים ה-20 שנראה שהם המתאימים ביותר, על סמך טפסים שמילאו והערכת המידה בה הם עומדים באמות המידה להוראה איכותית. מקרב המרוואיינים שהתייחסו לכך נראה **ששלב זה מתבצע היטב**. מדברי המרוואיינים: *"יש לנו רשימה של 40-60 מועמדים ראשוניים. האם אנחנו עולים על ה-20 הטובים בתוכם?! אפילו שאני לא יכול להגיד בדיוק מה זה - חושב שכן" (ועדה),*
"השלב הראשוני של השאלות באמת טוב, יש שם שאלות טובות שמראות האם אתה מכיר ועומד בקריטריונים..." (זוכה)

מיון שני (שלב ב) - בשלב זה, בוחרת ועדת הפרס 5 "פיינליסטים" מתוך 20 המועמדים שסוננו בשלב הקודם. הבחירה מתבססת על שתי המלצות שהועברו על המועמדים שנותרו בשלב הקודם: אחת של מנהל בית הספר והשניה של ממליץ לבחירתו של המועמד. מדברי המרוואיינים עולה כי המלצת **המנהל** חשובה וניתן ללמוד ממנה מידע מסוים על המועמד. לגבי ההמלצה מגורם הניתן לבחירה היו (3 מתוך 10) שטענו כי חשוב שתינתן על ידי **תלמידים** כיוון שאמירותיהם משקפות היבט נוסף וחשוב בתפקוד המורה. מרוואיינת נוספת ציינה שהדרישה להמלצות הינה חשובה שכן מאפשרת לחשוף גורמים נוספים (כותבי המלצות) לתהליך ולפרס.
מרוואיינים מהקהילות המקצועיות ציינו כי הם יכולים לקחת חלק בתהליך, בשלב זה, להמליץ על מורים מצטיינים, בולטים, מוכרים ומוערכים בקהילה, או להוות גורם מיעץ לקרן לגבי מועמדים כאלו או אחרים.

רבים מהמרוואיינים (6) רואים בשלב זה כחסר ולא מספק על מנת לקבל החלטות ולצמצם את מאגר המועמדים לקבוצה הסופית. הם טענו שמדובר ב"קפיצה" גדולה מדי שאינה מבוססת על מספיק עדויות: המלצה מוטה מטיבה - לחיוב או לשלילה, ותלויה בקשר האישי בין הממליץ למועמד, במידת הפרגון שלו וביכולות הכתיבה והניסוח של הממליץ. למשל: *"...תהליך הסינון הראשוני, מרגיש שאין בו מספיק בשר. למשל, זה ששלב אחד זה לפי המלצה בלבד זה מאוד תלוי במי בחרת, כמה אוהב אותך, כמה יודע לכתוב וכו'... פחות מעיד על האיכות של ההוראה. הייתי מחליף את השלב הזה במשהו קצת יותר ממיון" (זוכה)*

המרוואיינים המליצו **לעבות את המידע המתקבל מההמלצה שנדרשת היום** למשל: **"המלצת המנהל** - אני לא קורא בעיון רב. כי אם יש לו חשבון עם המועמד או שדווקא מפרגן לו. צריך להתקשר ולקבל את ההמלצה כמו אזניך, אולי בשלבים מתקדמים יותר" (ועדה), או **להשתמש בכלים נוספים** (אך מבלי שהתהליך יכביד על המועמד או על סביבתו כדי לא לפגוע בגדילת מאגר המועמדים הפוטנציאלית).

מי הם המועמדים והזוכים בפרס - נתונים שנאספו ע"י הקרן

בטבלה מוצגים מאפייני הרקע של המועמדים לפרס טראמפ בהשוואה בין 3 קבוצות: מאגר המועמדים (כלל המורים שהגישו את מועמדותם לפרס) - "פיינליסטים" (חמשת הסופיים) - הזוכה.

מוצגות התפלגויות של כלל מועמדי 2012-2015 עפ"י מאפייני הרקע הבאים: מקצוע ההוראה, מגדר, השכלה ומקור החשיפה לפרס. ניתן להתרשם מי היו המועמדים לפרס ומי היו הזוכים בו בחמש השנים מאז היווסדו וללמוד כיצד משתנה התמהיל לאורך ה"משפך". הנתונים נאספו ע"י קרן טראמפ.

"זוכים"	"פיינליסטים" (כולל זוכים)	מאגר המועמדים			
1	5	40-60	שנתי	כמה?	
4	20	208	סה"כ (2012-2015)		
0%	40%	48%	מתמטיקה	מקצוע הוראה	
75%	30%	15%	פיזיקה		
0%	20%	6%	מתמטיקה ופיזיקה		
25%	10%	9%	כימיה		
0%	0%	9%	ביולוגיה		
0%	0%	6%	מדעים בחט"ב		
0%	0%	7%	אחר		
25%	55%	67%	נשים		מגדר
75%	45%	33%	גברים		
0%	0%	24%	תואר ראשון	השכלה	
75%	70%	61%	תואר שני		
25%	30%	15%	תואר שלישי		
50%	35%	38%	מנהל	מקורות החשיפה לפרס	
0%	10%	20%	אינטרנט		
0%	15%	12%	המלצה ממקור אחר		
0%	5%	8%	מדריך/מפקח		
25%	5%	5%	בית ספר		
25%	5%	4%	פייסבוק		
0%	5%	3%	קולגה		
0%	10%	3%	מודעה		
0%	5%	1%	קרן טראמפ		
0%	5%	6%	אחר		

בחירת הזוכה (שלב ג') - כאמור, בשלב האחרון - בחירת הזוכה בין 5 הפיינליסטים - חברי הועדה צופים

בסרטון שיעור לדוגמא (ערוך) עם כל אחד מהפיינליסטים, ומקיימים עמו ראיון אישי.

כמחצית מהמראיינים, העריכו ששלב זה מעמיק וממצה, ושהמידע המתקבל מאפשר לשופטים לאתר

את המועמד שבסבירות גבוהה מייצג בצורה הטובה ביותר את אמות המידה.

לגבי הכלים בשלב זה - **סרטון וראיון** - הרושם הכללי הוא כי הם טובים ומעניקים נופך נוסף לדמות המועמד, אך עלתה גם ביקורת נקודתית:

הסרטון מחד כולל מידע רלוונטי לקריטריונים הנוגעים להתנהלות המורה בתוך הכיתה (פרקטיקות הוראה וקשר עם התלמידים). מאידך, שניים טענו כי סרטון של שיעור בודד אינו מספק, מצמצם את עושר הכישורים והיכולות הפוטנציאליות, וכן עשוי להיות הצגה פיקטיבית בחלקה שאינה משקפת את המציאות, את השיעור ה"סטנדרטי" של המועמד.

הראיון מחד מאפשר להשלים פרטים נוספים שלא עלו עד כה. מאידך, אחד טען שהוא אינו ממצה, נעשה מול פאנל שופטים קטן מידי והשאלות לא מעמיקות מספיק.

נוסיף כי שניים (מתוך 3) חברי ועדה העירו ששלב זה מתבסס באופן מוחלט על התרשמות אישית של

כל אחד מהשופטים, **ללא קשר למידע שהצטבר בשלבים הקודמים**. למשל: *"מרגע שמגיעים חמישה*

לסוף - זה מאוד התרשמתי כבר. האם מי שהגיע לשלב הזה - אנחנו שוכחים את העבר שלו? את כל

הציונים שקיבל קודם?! זה קצת נעלם כיום. בשלב הזה אנחנו מאוד מושפעים מאיך שהוא מופיע בראיון"

(ועדה)

ההמלצות שהעלו מראיינים בהקשר לשלב זה נוגעות בעיקר **לאמצעים לעיבוי המידע הנאסף על**

המועמדים שיאפשרו בחינה מקיפה יותר והחלטה מושכלת. אלו ההצעות הקונקרטיות שעלו: צילום של

מספר סרטונים, המציגים סגנונות הוראה שונים של המועמד; שיחה מעמיקה עם המועמד בהקשרים

שונים; או שיחות נוספות עם תלמידים או קולגות.

התנהלות תהליך המיון והסינון: סוגיות נוספות ומספר הסתייגויות - המראיינים, ובעיקר חברי הועדה,

העלו סוגיות כלליות הקשורות לטיב המיון והסינון שכדאי לדון בהן בפורומים נוספים ולהשתפר:

השימוש בקריטריונים סוגיות הקשורות לטיב הקריטריונים והשפעתם על תהליך המיון והסינון, כולל

פרשנותם, הוספת קריטריונים "אישיים", וקבלת החלטות לאור **ההקשר והערכים** האישיים של כל אחד

מחברי הועדה (נידונו בהרחבה בפרק הקודם).

אי הלימה בין הקריטריונים למידע שמתקבל בכלים הקיימים - בכל שלב, המידע שמתקבל אינו תואם

באופן מלא את הקריטריונים לצינון. נוצר מצב בו קודם כל **חסר מידע** לגבי חלק מהקריטריונים, שנית

מידע לא רלוונטי מקבל בולטות גבוהה ומשפיע על החלטה, לבסוף **מידע משלבים מוקדמים אינו**

משתקלל בהחלטה בשלבים מאוחרים יותר ובאופן כללי החלטה עלולה להיות **התרשמותית-כללית**

ולא ספציפית לקריטריונים. למשל:

"הייתי רוצה לראות עד כמה יש משקל לציונים הסופיים שלנו, עבור כל קריטריון, למול עד כמה יש משקל

להחלטה מהבטן. בנוסף, אם יש דברים שבכלל לא משפיעים על החלטה שלנו - המלצת מנהל, סיפור

חיים, אולי לא צריכים להופיע בכלל. אני חושב שצריך לתת משקל שונה - בשלב האחרון אנחנו מאוד

התרשמותיים בהחלטה וכמעט בכלל לא נותנים משקל לאינפורמציה שנאספה קודם. מצד שני, הם הגיעו

להיות בחמישייה דרך הקלסרים, בזכות זה. זהו השלב ההתרשמותי" (ועדה).

טיב הכלים וההוגנות שלהם - הטענה שעלתה היא שייתכן **שהכלים לא מביאים לידי ביטוי את היכולות**

והכישורים של המועמדים או מקשים על השוואה רלוונטית ובחירה בין מועמדים. כך, למשל, הועדה

נסמכת על **המלצות** שאיכותן משתנה בין ממליצים שונים בעלי מוטיבציות וכישורים שונים (ללא קשר

ליכולות המועמד); כך גם **הסרטון**, למשל, עלול שלא לייצג את "השיעור הסטנדרטי"; **הראיון**, בעיקר

לאור היותו התרשמותי, עלול לתת עדיפות למועמדים בעלי יכולות הצגה עצמית ולא בהכרח לאלו

המצטיינים בקריטריונים שהוגדרו (כל אלו נידונו בהרחבה בפרק זה או בפרקים קודמים).

לגבי כל אלו חלק מהמראיינים המליצו **לקיים דיון בהסתייעות גוף מקצועי** שיבחן את הסוגיות

המקצועיות הקשורות למיון, כולל: דיוק הקריטריונים בהתאם לספרות המקצועית ולמתרחש בשטח;

קביעת קריטריונים מדויקים, בהירים, ספציפיים, שמשקפים את אמות המידה הנדרשות, וניתנים למדידה;

התאמת הכלים (והמידע הנאסף) לקריטריונים הנדרשים להערכה.

חוסר שקיפות - טענה נוספת שעלתה היא ששלבי התהליך ואופני הבחירה לא מספיק "שקופים",

שהקפיצות גדולות מידי ולא ידוע ממה מושפעות בחירות השופטים. הטענה הועלתה על ידי הזוכים,

וכן אחד מנציגי הקהילה המקצועית שטענו כי חשוב שהתהליך יהיה שקוף, גם למועמדים וגם לאנשי מקצוע בקהילה ובתחום החינוכי, ושהקריטריונים יהיו ברורים מדויקים ומדידים כך שהמועמד ייבחן לאורם ללא הטיות או תוך מזעורן.

"התהליך צריך להיות שקוף וגלוי, אחרת זה מאבד את המשמעות... בניגוד למצב שבו בסופו של דבר, גם אנשים כמוני שמובילים קהילות מורים מכירים רק בדיעבד מי נבחר" (קהילה מקצועית)

הוגנות התהליך כלפי מועמדים מקהילות שונות (מתמטיקה לעומת מדעים)

אחת הסוגיות שהעסיקו את קרן טראמפ היא האם התהליך הוגן כלפי מועמדים ממקצועות שונים: מתמטיקה ומדעים. הנסיון עד כה מלמד כי על אף שהפרס מיועד למורים בתחומי מתמטיקה ומדעים, כלל הזוכים ב-5 השנים האחרונות הם מתחום המדעים, ובייחוד מהוראת הפיזיקה. זאת ועוד, ממצא זה עומד "בניגוד לחוקי ההסתברות" שכן קהילת מורי המתמטיקה גדולה מזו של הפיזיקה, והיחס מוטה גם לאור שיעורם בקרב המועמדים לפרס (48% מתוך סך המועמדים בכלל שנות הפרס הינם מורים למתמטיקה, לעומת 15% מורים לפיזיקה). השאלה המרכזית היא האם מרכיבים בתהליך השיפוט והבחירה עלולים להשפיע על הזוכה הנבחר, באופן שאינו רלוונטי ומכאן שהתהליך אינו הוגן.

באופן כללי, מדברי המרואיינים נראה כי כולם מסכימים שלמועמדים מתחום הוראת המדעים יש יתרון מסוים בתהליך על פני מועמדים מתחום המתמטיקה. עם זאת, תשובותם אינה חד-משמעית באשר לשאלה האם יתרון זה מצריך שינוי בתהליך בחירת המועמדים.

מדברי המרואיינים עולים שני הסברים אפשריים למקור הפער (יתרון למועמדים מתחום המדעים):

1. מאפיינים ייחודיים להוראת המדעים: 7 (מתוך 10) טענו כי היתרון קשור לכך שבהוראת המדעים ניתן לעשות שימוש באסטרטגיות הוראה אטרקטיביות יותר ובשלל עזרי הוראה (הדגמות, המחשות, משחקים, ניסויים והפעלות), וכך להעביר את התכנים באופן וויזואלי, להמחיש, לקשר לתופעות מוכרות מחיי היום יום, לעורר סקרנות, עניין והבנה מעמיקה יותר של החומר. מרואיין אחד הוסיף ש שלדעתו הוראת המתמטיקה מיושנת יותר ואינה מאפשרת חדשנות ועניין, מדברי המרואיינים:

"תמיד נראה לי שבמתמטיקה יותר קשה... מזדמן לי להגיע למפגשים של קהילות הפיזיקה... אני מאוד מקנא בהם, יש להם "פינת הצעצוע". יש הרבה צעצועים, הרבה תופעות ביומיום שאפשר לתת להם איזושהי פרשנות פיזיקלית... מאוד קל ללמד דברים מתחום הפיזיקה... כשרציתי להביא משהו מעניין [במתמטיקה] הייתי צריך להתייעץ עם חברים מהתחום של פיזיקה. יש דברים שקיימים במתמטיקה והפרשנות והיופי שאני רוצה לתת להם מניעים מעולם הפיזיקה. זה מאוד מוחשי. במתמטיקה יש קושי גדול יותר כי במקצוע שלנו אפשר להביא דברים לוויזואליזציה, אבל זה לא דברים שקיימים מסביבנו".
(קהילה מקצועית)

"למורים למדעים יש את המעבדה, החקר, התופעות שנחקרות, שתלמידים יכולים להציב פרויקטי מחקר וכחות בולט במתמטיקה. כנראה המלאכה המקצועית של מורה למדעים שונה מזאת של מורה למתמטיקה - אתגרים, עזרי למידה, סוג התלמידים שמגיעים" (ועדה)

2. מאפיינים של מורי המדעים והקהילה המקצועית – 4 (מתוך 10), ציינו כי היתרון קשור למאפייני המורים עצמם. חלקם טענו שמורים לפיזיקה בטוחים בעצמם יותר ועל כן מראש יותר דומיננטיים ובלטים בבתי הספר, ובהתאם גם יותר נוטים להגיש את מועמדותם לפרס בהשוואה למורים למתמטיקה. בנוסף, עלתה טענה שיתכן כי ראשי קהילות המדעים נוטים יותר לעודד ו"לדחוף" מורים למדעים להגיש את מועמדותם לפרס. לבסוף, מרואיין אחד ציין כי ייתכן שהפער - בגודל הקהילות מחד והכמות הזוכים מאידך - מעיד דווקא על סלקטיביות גדולה יותר בקהילת המדעים.

מרואיינים נטו לבחון את הקשר בין כמות הזוכים מכל תחום דעת להוגנות התהליך לאור שני היבטים: הקריטריונים (אמות המידה) שגובשו ויכולותיהם של המועמדים להביא את כישוריהם לידי ביטוי בתהליך הבחירה, כמפורט להלן.

הקריטריונים – זנכים התייחסו במיוחד לקריטריונים והרושם הוא שלהשקפתם הם מתאימים לבחינת התפקוד של מורים בשני המקצועות ואין בהם כדי להביא להעדפת מועמדים ממקצוע אחד על פני האחר. נראה כי השקפתם מבוססת על הטענה שפרקטיקות הוראה מיטביות, בכל מקצוע, יבואו לידי ביטוי באופן דומה בנתונים הנאספים בתהליך, ומדבריהם:

"אם אני זוכר טוב היתה מורה שהשתמשה בצעצועים בהוראה שלה... ודווקא השיעור שאני נתתי בגמר לא התבסס על ניסוי אלא על הדגמה מול התלמידים לנושא שהוא יותר מתמטי, תחום כלשהו של מולקולות שקשור לגיאומטריה. זאת אומרת שאלה דברים שבהחלט אפשר לעשות בהם שימוש גם במתמטיקה. אז יש קצת יתרון אבל הוא לא... אני לא חושב שזה מצדיק שינוי בקריטריונים" (זוכה)
"מי שטוב – טוב, לא צריך לשנות שום דבר בהקשר הזה בעיני. אם יגיש מועמדות מורה למתמטיקה שהוא טוב, הוא יזכה" (זוכה)

זאת ועוד, היו שציינו שבקריטריונים של התנהלות מחוץ לכיתה (ראה בפרק הקריטריונים), מעבר לשעות הלימודים ולמסגרת הכיתה, אין לתחום הדעת הספציפי כל רלוונטיות. כמו כן, גם חלק מהקריטריונים של התנהלות בתוך הכיתה אינם נוגעים לפרקטיקות ההוראה ולעזרים העומדים לרשות המורה (שם הציפייה שיתכנו הבדלים, אם בכלל): "אני חושב שלפחות רובם [של הקריטריונים] מתאימים מבחינת ההתייחסות לתלמידים ולאווירה בכיתה הם דברים שלא ספציפיים למדעים" (זוכה).
בקרב נציגי הקהילות המקצועיות, גם כן, עלה הרושם כי הקריטריונים מתאימים לשני המקצועות: "... אני מסתכל על הקריטריונים, אמות המידה האלה הן גנריות, זה מתאים גם למתמטיקה וגם לפיזיקה..." (קהילה מקצועית).

התהליך כמאפשר ביטוי לעמידה בקריטריונים – רוב חברי הוועדה (2 מתוך 3) ואחד מנציגי הקהילות המקצועיות ייחסו יותר חשיבות דווקא לתהליך; לטענתם הוא אינו מאפשר לשתי האוכלוסיות לבטא את העשייה ואת פרקטיקות ההוראה שלהם בכלי המדידה הקיימים בתהליך המיון באופן דומה. לפיכך, שלושתם טוענים כי יש צורך לשנות את התהליך כדי לצור שוויון הזדמנויות בין שתי האוכלוסיות. ניכר כי האבחנה שחברי הוועדה עושים קשורה במידה רבה לנסייון שצברו בתהליך השיפוט, המלמד כי בסופו של דבר, ההכרעה נעשית בהתאם לביטוי הקריטריון ולא להגדרה "היבשה" שלו.

"... אין סיכוי למורים למתמטיקה לזכות. מקצועות המדעים, כל השיעורים שאתה צופה, גיוון שיטות ההוראה, מערך ניסויים, ייצור גרייה משמעותית לתלמידים נותן יתרון לממורים למדעים. במתמטיקה יש משהו מאוד מופשט ופספסנו אותם" (ועדה)

והמראיון מהקהילה המקצועית שציין שהקריטריונים גנריים ממשיך: "... אמות המידה האלה הן גנריות... אני נזכר במורה למתמטיקה, מורה מצוינת, והיא מאוד יצירתית, היא עושה משהו מאוד יצירתי בכיתה, פתרון של אותה שאלה בדרכים שונות, בפדגוגיה של מתמטיקה זה מדהים, יש לזה הרבה עומק והרבה משמעות. אבל את זה היא לא יכולה לצלם. היא לא יכולה להמחיש את זה בניסוי" (קהילה מקצועית)

לסיכום, הזנכים לא רואים מקום לשנות את מרכיבי התהליך על אף היתרון היחסי של קהילת מורי המדעים בהיבט של פרקטיקות ההוראה ועזרי הלימוד. נציגי הקהילות המקצועיות, אמביוולנטיים שכן הקריטריונים גנריים בעיניהם ורלוונטיים להוראה מיטבית בשני המקצועות, אך הם רואים הבדל באופן בו התהליך והכלים תומכים בביטוי העשייה ופרקטיקות ההוראה בין אוכלוסיות, ולכן הם התקשו להחליט לגבי הצורך בשינוי התהליך. חברי הוועדה שהתייחסו לכך העריכו ששינוי התהליך ייצור יותר הוגנות. ההמלצה הפרקטית המרכזית שעלתה המראיינים היא לקיים שני פרסים – שני תהליכי בחירה מקבילים – אחד למתמטיקה והשני למדעים – כך שלמועמדים בכל אוכלוסייה תהיה הזדמנות שווה לזכות בפרס (להתמודד מול הדומים להם). שניים (זוכה ונציג קהילה) אף ציינו כי זה יכול להעלות את קרנה של המתמטיקה) מדברי המראיינים:

"חזרתי שנה אחרי שנה ואמרת שצריך להגיש שני פרסים" (ועדה)

"לדעתי זה לא נכון שיש פרס אחד לשתי הקהילות. יש בזה משהו פגום. ככה מורים למדעים חושבים שהם יותר טובים ממורים למתמטיקה, ללא שום בסיס מעבירים עליהם ביקורת" (קהילה מקצועית)
אחד המראיינים, זוכה, העלה אפשרות להשאיר פרס רק לאוכלוסיית המדעים לאור ההתמקדות של משרד החינוך בקידום תחום המתמטיקה: "אולי צריכים למתמטיקה לעשות משהו נפרד, אולי לתת שני פרסים, אולי בכלל להוציא את המתמטיקה כי עכשיו נפתלי בנט דוחף את זה מאוד חזק... אולי להשאיר רק מקצועות המדעים..." (זוכה)

בודדים (2 מתוך 10) הציעו להתאים באופן נקודתי את הקריטריונים / התהליך למובחנות בין שתי האוכלוסיות (לא לשנות את התהליך כולו אלא רק את אופן הצייון של הקריטריונים היוצרים מובחנות בין המקצועות).

הרכב ועידת הפרס

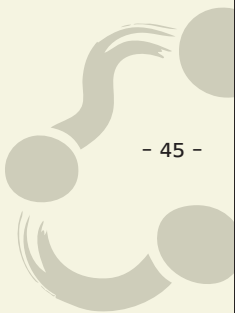
סוגייה נוספת עליה נשאלו המרואיינים נוגעת לתמהיל ועידת הפרס; באופן כללי, כמחצית מהמרואיינים קיבלו את התמהיל הקיים וכמחצית טענו כי יש צורך לעשות התאמות בהרכב ועדת הפרס. באופן כללי, ההמלצה היא לצור מאגר שופטים מקצועי ואובייקטיבי במידת האפשר, החולש על היבטים והשקפות רלוונטיים לתחום ההוראה, ובפרט למקצועות המתמטיקה והמדעים. רצוי שהועדה תהיה אובייקטיבית ומקצועית ושיצומצם משקלן של השפעות ארגוניות ואינטרסים בבחירת המועמדים והזוכה (עם זאת, גם בדברי המרואיינים והמלצותיהם עולה תפיסת המורכבות). באופן ספציפי עלתה התייחסות להטרונגויות הועדה ונציגיה ולגודל הועדה כמפורט להלן.

הטרונגויות הועדה - נראה כי קיימת חוסר הסכמה בנושא זה בין מרואיינים, ואף חוסר החלטיות בקרב אותם המרואיינים. היו שטענו שחשוב שלחברי הועדה יהיה רקע ו/או מומחיות בתחום הוראת מתמטיקה ומדעים; מאידך, ראו גם חשיבות למגוון נקודות מבט ולנציגות ניהולית ושל הקהילות המקצועיות. מדברי המרואיינים:

"לא הייתי שם אנשים שהם לא מתחום הוראת המדעים, כי יש דברים שאתה יכול להבין יותר לעומק רק אם יש לך מבט על תחום התוכן והוראת תחום התוכן. זה לא אותו הדבר ללמד היסטוריה ומתמטיקה. הרבה פעמים דברים שהתפעלנו מאוד מבחינת תחום התוכן - לא הזיז לאחריים ולהיפך. אבל אולי בכל זאת כדאי לגוון בקול אחד" (ועדה).

"חושב שבגדול צריך להיות יותר דגש על קהילה מקצועית, אולי מנהל בדימוס, לא מכהן שרואה את הקומה הנוספת... [מי שאינו מהתחום יכול להביא] ראייה יזמית, אחרת, לא כבולה לפריים ברור" (ועדה). מרואיינים התייחסו באופן ספציפי לנציגות של הגורמים הבאים:

- **נציגות ממשד החינוך** - מרואיינים סברו שקיימת חשיבות להשתתפות נציגים ממשד החינוך בועדה. למרות שהשתתפותם עשויה להטות את הבחירה, הטענה היא שנוכחותם חשובה בהיבט של לגיטימציה, אחריות הרחבה על הפרס ועל ההשפעות שלו. "שמו אנשים ממשד החינוך בועדה - המשרד צריך להיות מעורב, וזה חשוב. אבל למשרד יש אג'נדה. יש להם כח והשפעה ועלולים להשפיע על ההחלטות". (זוכה).
- במרבית הפעמים טענו כי בפרקטיקה נציג לא נוכח פיזית בשלבי הבחירה.
- **נציגות מקרן טראמפ** - בודדים (2 מתוך 10) סברו שרצוי שנציגי קרן טראמפ לא יהיו חלק מהועדה, כחלק מהתפיסה שרצוי שהועדה תורכב מאנשי חינוך ו/או מומחים בהוראת מתמטיקה ומדעים (לדבריהם). למשל: "אני גם לא בטוח שזה נכון... שאנשי הקרן ישבו בתוך הועדה. כי יש להם אינטרסים... מאוד אמינים אבל...". (זוכה).
- **נציגות זוכים משנים קודמות** - מרואיין אחד התייחס לכך כשמחד ציין את חשיבות מעורבות זוכים משנים קודמות בועדה לאור ניסיונם, מאידך, ציין את המורכבות במעמד: "חשוב שהזוכה של שנה שעברה יהיה - פרספקטיבה מקצועית, וגם החוויה שלהם את התהליך. הייתה להם תרומה מאוד גדולה... [אבל] זה מעמד מאוד לא פשוט. יש משהו בחשיפה הזו שהוא מאוד קשה לרובינו, הפומביות הזו זה משהו מאוד קשה...". (ועדה)
- **הרחבת הועדה** - שני מרואיינים, זוכים, חשבו שועדת הפרס מצומצמת מדי ביחס לתפקידה ואחריותה. אחד מחברי הועדה ציין שמספר אי זוגי של שופטים חשוב לצורך הכרעה.

הענקת הפרס

שתי סוגיות הן משמעותיות ובעלות השלכה - על הזוכים ועל הסביבה – בשלב הענקת הפרס: האחת, גודל המענק הכספי, והשנייה - מעמד הענקת הפרס.

גודל המענק הכספי

באופן כללי, המענק הכספי במעמד הזכייה נתפס כגדול ומכובד, ולפיכך, כתורם (או בעל פוטנציאל תרומה) להשפעה ולהשגת מטרות הפרס. ניכרה שונות מסויימת בהתייחסות מרואיינים מקבוצות שונות לגודל המענק: הזוכים בעיקר הודו על ההזדמנות שנפלה בחלקם ועל הסכום הגדול שעשו בו כראות עיניהם ולרווחתם. חברי הוועדה העלו תהיות האם יש מקום להקצות את הסכום באופן שונה כך שיקדם את השגת מטרות הפרס (ולא רק את רווחת הזוכה, עפ"י שיקול דעתו הבלעדי). נציגי הקהילות המקצועיות פחות התמקדו בסכום המענק, אלא בהזדמנויות שנפתחות לזוכים כמפורט. הזוכים מנו **שלושה יתרונות** לפרס כספי גדול (היחידים שהתייחסו לכך):

- **הנאה אישית מהזכייה בפרס** - הזוכים הודו לקרן וציינו שנהנו מהפרס, לרוב השקיעו אותו בצרכים אישיים ו/או משפחתיים. רק אחד מהם ניצל חלק מכספי הזכייה לצורך פיתוח מקצועי (במסגרת נסיעה לסמינר בנאס"א). אחד המרואיינים האחרים הציע להמיר חלק מהסכום בסכום ייעודי לצרכי למידה ופיתוח מקצועי (למשל בנסיעה לחו"ל).
- **העלאת היוקרה של הפרס** - חיזוק ההבנה שמדובר בפרס חשוב, מכובד ויוקרתי, הן בקרב המורים שרואים בו הוקרה על פועלם והן בכלל הציבור. כמוכן, לשם כך האחרונים נדרשים להכיר את הפרס. למשל: "...פרס כספי גדול זו אמירה כלפי מורים איך רואים את ההוראה שלהם... פרס מספיק גדול כדי להראות את החשיבות וזה מקרין פנימה לתוך מערכת החינוך... אני מקבל הערכה מתלמידים המון... הרבה אומרים שהערכה כזו לא מספיקה, שצריכה להיות הערכה חיצונית... ממכון ויצמן או ממשרד החינוך" (זוכה)
- **מיוצבה של קרן טראמפ** - הנכונות של קרן טראמפ להשקיע כך בהערכה ובהוקרה של המורים, מלמדת, בעיני המרואיינים על הערכתה כלפי אוכלוסייה זאת ועל מאמציה להעלות את מעמד המורה ולחולל שינוי בתחום. זאת ועוד, גודל המענק גבוה משמעותית מזה של אחרים בתחום, מיוחד אותו, מעלה את קרנו, וכך גם את קרנה של קרן טראמפ. קרן טראמפ מחזקת את מעמדה כגורם משמעותי במערך הכוחות. למשל: "הייתי רוצה שמעמד המורה יחוזק על ידי הגורמים השונים באופן קבוע, אך בפועל אנו חיים במדינה בה שר החינוך הוא תפקיד זוטר, משכורות המורים נמוכות, תקציבי החינוך מקוצצים תדיר ויו"ר ארגון המורים הנבחר, הוא אדם שנמצא (לכאורה) מזייף מסמכים, מאיים על מורים מתנגדים ונותן עדות שקר. כך שאין לצפות שאלו הם שיעשו את המלאכה, למזלנו קיים המגזר השלישי, (פילנתרופיה) תודות מיוחדות לקרן טראמפ שהגדירה את שיפור מעמד המורה כיעד" (זוכה)

הזוכים אף הדגישו שכדי לקדם את שני היתרונות האחרונים הכרוכים במענק הכספי המכובד ולמנף את המטרות אותן מעוניינת הקרן לקדם באמצעות הפרס חובה עליה לפרסם ולחשוף את הפרס יותר. לצד עמדותיהם האישיות לגבי הפרס, מדברי הזוכים שרואיינו עולה כי בסביבתם היו השגות על סכום המענק הגדול, על החופש שניתן להם להחליט מה לעשות בו, וכן על אופן חלוקת המענק בין הזוכים (זוכה וראויים לשבח). בנוסף, היה להם חשוב להבהיר (בנימה מתנצלת אפילו) שהסכום הגדול לא היה המניע שלהם להגיש מועמדות לפרס ולהשתתף בתהליך וחלקם הדגישו כי זו אינה המהות של העשייה שלהם. מדברי אחד הזוכים: "פרס כספי זה בסדר ונחמד, זה סכום ענק שלא נתפס אצל אחרים. אני לא חושב שיש משהו מקביל אליו בגודל. אני יודע שיש מורים שמרימים גבה ואומרים שזה גבוה מידי ואולי

לפזר את זה לכמה מורים או לדברים אחרים. כבר שמעתי את זה... זה קשה לי לתת על זה דעה כי אני נהייתי ממנו מאוד. זה היה יופי של סכום מבחינתנו כמשפחה. קשה לי לבוא באיזושהי ביקורת" (זוכה). נציגי הקהילות המקצועיות הדגישו בעיקר את ההזדמנות של קרן טראמפ, באמצעות הפרס, לחזק ולקדם את האג'נדה שלה ואת מעמדה. למשל: "בכל הקהילות והארגונים של הוראת המתמטיקה מציבים בדיוק את הקריטריונים האלה. זה לא ייחודי לקרן טראמפ. מה שייחודי לקרן טראמפ זו היכולת לתת פרס" (קהילה מקצועית).

בהקשר זה נציין כי אחד מחברי הוועדה העלה תהיה לגבי תפקידה של הקרן לקדם אג'נדה, ובמילותיו: "השאלה היא מה תפקידה של הפילנתרופיה, האם הקרן, בגלל שיש לה כסף, יכולה לקבוע אג'נדה. למזלנו, אני מסמפת את האג'נדה של הקרן אבל השאלה נשאלת. למה הקרן צריכה לתת את הפרס ולא משרד החינוך?" (ועדה).

חברי הוועדה ביקשו לחשוב מחדש על האופן בו המענק הכספי עלול להשפיע על הנכונות להציג מועמדות לפרס ועל הקשר בין סכום הזכייה למימוש מטרות הקרן כמפורט להלן. הם מכירים בכך שהמענק המכובד נועד להעלות את יוקרתו של הפרס ולמשוך מורים להציג מועמדותם אך שניים מתוכם העלו את האפשרות שהסכום הגבוה דווקא יוצר רתיעה, לאור התנגשות בערכים (בין עבודת החינוך וההוראה לחיפוש אחר תגמול חומרי). למשל:

"הצבנו סימן שאלה על גובה הפרס, וההבדל בין פרס ראשון לשני/שלישי. 100,000 ש"ח נראה היה לי נוברישי, מוגזם. למרות שהם רצו להעלות את קרנו של הפרס, אולי הם צודקים וזה תלוי בכמות האפסים".

"יש מורים שהתקשו קצת להבין את זה והטובים ביותר לא יגישו את מועמדותם... אפילו נרתעים כי זה לא פרס על העשייה שלהם. פרס על העשייה הוא לא גמול כספי - אולי הכרה, הכרה מהתלמידים, מהורי התלמידים... המורים הטובים ביותר - מעמד וכבוד מהסוג הזה שהתגמול שלו הוא כספי - לא נחשב כבוד, אפילו פחיתות כבוד".

אחד מחברי הוועדה הוסיף כי גודל המענק מסיט את המיקוד מאמות המידה להוראה אפקטיבית אל סכום המענק וההיבטים התחרותיים, ובמילותיו: "הפרס הכספי מייצר עיוות והפוקוס הוא על הפרס, על זכה או לא, במקום על הקריטריונים שהוגדרו של הוראה איכותית" (ועדה).

עיקר ההמלצות של חברי הוועדה הן לשנות את חלוקת המענק ולהקצות חלק מהסכום לזוכה וחלק לבית ספרו - לכך יכולות להיות מספר השלכות חיוביות ולטענתן: האחת, להעביר מסר שהפרס נועד לקידום מטרות חינוכיות מקצועיות (ולא רק לקידום הזוכה עצמו), שנית, למורים יהיה נוח יותר לזכות במענק שאינו מיועד רק לקידום האישי ולרווחתם, לבסוף, להעלות את המוטיבציה של בתי הספר שמוריו ישתתפו בתהליך הפרס. מדברי המרואיינים:

"בזמנו הצענו שהפרס, בחלקו, ילך לא למורה אישית אלא לבית הספר, לקידום ההוראה בבית ספרו, או למהלך הוראה שהמורה מעורב בו... מניח שהמורה היה מרגיש נח יותר. משהו בפרס הכספי יוצר אי נוחות".

"בעיני [לתת את הפרס לבית הספר] זאת תפיסה שהצטיינות של מורה זה לא רק עניין שלו אלא הוא נמצא במערכת מסויימת ואתה רוצה לתת עידוד גם למערכת. תהיה לכך השפעה גם בהרחבת המעגל... שהמנהל יגיד "אני מאוד אשמח שח יזכה בפרס כי אז אני אוכל לקדם את ההוראה, לעשות תהליכים שיקדמו את ההוראה בבית הספר..."

"מציע לשנות את אופי הפרס, פרס כספי לכיס לא מושך אנשים מסוג זה... מציע להפוך את הפרס לחצי-מערכתי".

מעמד הזכייה

היו ביטויים ספורים של מרואיינים (3 מתוך 10) ביחס למעמד הזכייה המכובד והשפעתו החיובית: אחד המרואיינים ציין כי מעמד הפרס נתפס כאירוע משמעותי ומקצועי היוצר הדים. מרואיין נוסף ציין כי מעמד הזכייה המכובד בהשתתפות ראש הממשלה ושר החינוך, מחדד את חשיבות הפרס ומשמעותו וחשוב אף מגודל המענק.

פרק 5: קרן טראמפ בעיני המרואיינים

לצד עמדות המרואיינים ביחס לפרס טראמפ להוראה איכותית: תפיסת מטרותיו והאופן בו הן מושגות, החשיבות וההשפעות (בפועל וכפוטנציאל) שמייחסים לו, הקריטריונים והשלכותיהם ותהליך בחירת הזוכה, עלו התייחסויות גם לקרן כגוף שיזם, מממן ומקדם את האג'נדה שלו באמצעותו וכן באופן כללי יותר. עיקר ההערות שעלו מבטאות הערכה רבה לפעילות של הקרן ולתרומתה לקידום מעמד המורה וההוראה ונכונות להמשך השותפות. במקביל עלתה תהיה לגבי מקומה של קרן פילנטרופית כקובעת מדיניות לאומית ואג'נדה.

כאמור, המרואיינים נבחרו כך שיכירו את הקרן ואת פרס טראמפ להוראה איכותית ויוכלו לחוות את עמדתם לגביה. רוב המרואיינים ניהלו ממשקי עבודה עם הקרן (בעבר או בהווה) ומכירים פרויקטים נוספים בהם היא תומכת. נציין כי רוב הזוכים (3 מתוך 4) סיפרו כי לא הכירו (או הכירו באופן שטחי) את קרן טראמפ לפני הגשת מועמדותם. קיים קונצנזוס בקרב המרואיינים ביחס לחשיבות קיומה של קרן טראמפ, חשיבותן של המטרות שהגדירה, והערכה רבה כלפי פועלה. בהקשר לפרס, הוא נתפס כאמצעי נוסף בעזרתו הקרן מנסה לקדם את מעמד המורה, מטרה חשובה וראוייה מבחינתם, שמחדדת, לתפיסתם, את ההבחנה בין פרס זה לאחרים.

"אצל קרן טראמפ המוקד המרכזי הוא עבודה עם מורים ולמען מורים בכל מיני הקשרים" (קהילה מקצועית)

"בטראמפ מסמנים את המורה כפקטור בהצלחה של התלמידים... טראמפ בעצם רצו לחזור ולתת איזו במה למורים שיכולים לתת השראה למורים אחרים, בצורת העבודה שלהם, בהתנהלות... להעלות את קרנו של המורה, את היחס אליו" (זוכה)

עם זאת, נדגיש כי ההתייחסות לפרס טראמפ להוראה איכותית היא כאל אמצעי במארג הפעולות של הקרן, חלק מהמרואיינים הדגישו את החשיבות לכך שקרן טראמפ מקדמת את האג'נדה והמטרות שלה (החשובות כל כך) באמצעות פעולות ופרויקטים שונים. נשמעו ביטויים רבים (7 מתוך 10), לכך שקידום ההוראה והמורה באים לידי ביטוי בפעולות הנעשות דווקא בצינורות שונים מפרס טראמפ להוראה איכותית, מהלכים אחרים שמאפשרים ליצור שינוי עמוק בטווח הארוך, בקרב קהילות המורים ובמעמדם של מקצועות המדעים והמתמטיקה. כלומר, פרס טראמפ יכול להוות אמצעי אחד, צנוע, במארג פעולות מתמשכות שנעשות כדי לקדם את השינוי (עוד על כך בפרק 2 העוסק בהשפעות הפרס).

עמדות כלפי קרן טראמפ בקרב מרואיינים מקבוצות שונות

גיוס הזוכים לקידום מטרות הקרן ושותפות דרך – הזוכים אסירי תודה לקרן על הזכייה בפרס ומעריכים את נכונותה "לאמץ" אותם לאחר הזכייה: מחד, לחשוף לפרויקטים נוספים, מאידך, לקבל פלטפורמה לייצוג וקידום עמדותיהם במעגלים שונים. ניכר כי הקרן מאמינה בהידוק הקשרים כדרך עבודה, וזוכה לגייס גורמים נוספים המזדהים לעומק עם הקרן ומטרותיה ובמיוחד קידום תהליכי הוראה ולמידה של מקצועות המדעים והמתמטיקה ושינוי מעמד המורה.

הזוכים העידו על כך שהם נענים בשמחה לבקשות שהקרן מעלה, כגון: כתיבת תכניות, משוברים והערכה עבור תכניות הקרן, מעורבות בפרויקטים, פורומים, אירועים ועוד. רובם (3 מתוך 4) אף ציינו כי חשים שהרווח הדדי, וכי הם עצמם לומדים ונתרמים במידה רבה מהמפגשים המשותפים עם הקרן ומהפורומים בהם הם משתתפים.

חשוב לציין שההיענות והמוטיבציה לקחת חלק במפגשים מסוג זה תלויות במידה רבה בתחושת הקשר, הקרבה והשותפות; מי שהקשר איתו התרופף או שקיימים אילוצים אחרים שמקשים לקחת חלק בפעילויות ואירועים אחרים של הקרן מרגישים פחות "מחוברים".

לצד זאת, הזוכים מציינים בהקשרים שונים לאורך הראיונות שהקרן אינה חשופה ואינה מוכרת דיה

לקהלים רלוונטים ורואים חשיבות גדולה לכך שציבור המורים והקהילות המקצועיות, כמו גם הציבור כולו, יכירו את הקרן ואת פעילותה.

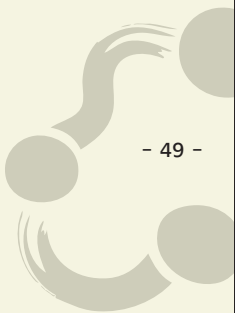
"אין דרישות יש בקשות. למשל אחרי הזכייה הם שאלו אם אני יכול להשתתף בכינוס שעשו אחרי השנה הראשונה עם כל מיני גורמים, פרופ' מארה"ב, גורמים מהאקדמיה, קהילות המורים, יומיים נפלאים בירושלים באווירה מאוד רצינית... כל מה שמבקשים ממני אני עושה בשמחה כולל הראיון הזה, כי אני חושב שמה שהם עושים זה דבר נפלא ולא היה מזיק אם הציבור הרחב היה יודע יותר על זה. אני מוכן לדבר על זה בכל במה אפשרית...אני בשמחה אעשה, הם לא צריכים לדרוש, כל מה שאני יכול כדי שכמה שיותר אנשים ידעו על קיום הקרן ומטרות שלהם ועל הפעילות שלהם בארץ. לדעתי החשיפה לא מספיקה. אולי אני טועה אולי במרכז מרגישים יותר טוב. אני חושב שהציבור הרחב לא כל כך מכיר את פעילות הקרן". (זוכה)

הכרות והזדהות של נציגי הקהילות המקצועיות עם פועלה של הקרן - הרושם הוא שנציגי הקהילות המקצועיות, גם כן, מכירים היטב את קרן טראמפ, האג'נדה שלה ופרויקטים מסויימים שהיא מקדמת (במיוחד קהילות מקצועיות); לעומת זאת, הם ידעו לספר קצת פחות על פרס טראמפ להוראה איכותית ופרטיו.

נראה כי גם לנציגי קבוצה זאת חשוב להיות מעורבים בפרויקטים של הקרן (אף יותר מכפי שהם מעורבים כיום); כולם הביעו תמיכה בקרן ונראה כי הם רוחשים לה הערכה רבה. בניגוד לזוכים, הם העריכו שפעילויות השיווק של הקרן מספקות שכן היא מוכרת משפיעה במעגלים הרלוונטיים (קהילות המתמטיקה והמדעים) אך הסכימו שיש מקום לפרסום ושיווק פעילותה לקהלים רחבים יותר.

עמדות נציגי הוועדה כלפי האג'נדה וביטוייה בפרס טראמפ להוראה איכותית - ניכר כי חברי ועדת הפרס מכירים את הקרן ופועלה היטב. נראה כי באופן ספציפי, הם נוטים להסכים עם המטרות והאג'נדה שהקרן מקדמת, אולם באופן כללי הם שמים סימן שאלה לגבי תפקידה של קרן פילנתרופית, בעלת מוון, בקביעת האג'נדה הלאומית, והאופן בו הפרס משרת אותם לשם כך.

"השאלה היא מה תפקידה של הפילנתרופיה, האם הקרן, בגלל שיש לה כסף, יכולה לקבוע אגנדה. למזלנו, אני מסמפת את האגנדה של הקרן אבל השאלה נשאלת. למה הקרן צריכה לתת את הפרס ולא משרד החינוך?! אף אחד לא דן בזה. קרן טראמפ היא ברכה למערכת החינוך ועדיין...". (ועדה)
מתייחס לכך, במובלע, גם מרואיין מהקהילות המקצועיות: "בכל הקהילות והארגונים של הוראת המתמטיקה מציבים בדיוק את הקריטריונים האלה. זה לא ייחודי לקרן טראמפ. מה שייחודי לקרן טראמפ זו היכולת לתת פרס". (קהילה מקצועית)

המלצות ונקודות למחשבה

1. נראה שפרס טראמפ להוראה איכותית הוא אחד מהאמצעים שיכולים לסייע לקרן לקדם את האג'נדה שלה, ובמיוחד לבטא הערכה והוקרה למורים, ולקדם את יוקרתם המקצועית.
2. יחד עם זאת, יש לראות בו כאמצעי אחד של הקרן, צנוע בהשפעתו, בתוך מארג הפעולות הפרויקטים שהיא מקדמת ולהכיר בכך שהפרס כשלעצמו (לפחות במתכונת הנוכחית) לא יקדם שינוי עמוק בטווח הארוך, בהתנהלות המורים למקצועות המדעים והמתמטיקה ובמעמדם. זהו מופע חד-שנתי, שבמוקד שלו זוכה יחיד (ושניים מצויינים לשבח) ולפיכך, פוטנציאל האפקט שלו מוגבל. נראה כי לפרויקטים אחרים בהם תומכת הקרן – פרויקטים מתמשכים, ובראשם הקהילות המקצועיות – יש משמעות רבה יותר והשלכות עמוקות ורחבות יותר על השגת המטרות שהגדירה. אם אין ציפייה כזאת מצד קרן טראמפ – שהפרס כשלעצמו יקדם שינוי בנוגע להוראה אפקטיבית – ראוי שזה "ידובר" (לפחות בתוך הקרן ובמעגל הממשקים קרוב), ייתכן שכדאי לחשוב על דרכים נוספות להנכיח אותו ואת עקרונותיו במסגרת פעילויות אחרות של הקרן (כפי שכבר נעשה בחלקו; למשל: לערב את הזוכים בקידום הפעולות, לשלב את אמות המידה במפגשים אחרים וכד'), ובכל מקרה מומלץ לבחון את העלות מול תועלת בהחלטה על המשך קיומו של הפרס למול השקעה באפיקים אחרים.
4. בכל מקרה, אם יוחלט להמשיך בחלוקת פרס טראמפ להוראה איכותית, כדי למנף את הפוטנציאל שלו כדאי, בראש ובראשונה, לחשוב על דרכים נוספות בהן אפשר לפרסם ולשווק את הפרס – עצם קיומו, טיבו, והקריטריונים לבחירה שמשקפים את אמות המידה להוראה איכותית – הן בקהילת המורים והן בקרב הציבור.
- מעבר לפרסום ושיווק הפרס ב"נקודת היציאה לדרך", חשיפה של ה"פינליסטים" (סרטונים, ראיונות), תאפשר לשקף (לקהילת המורים ולציבור) את אופן ביטוי של אמות המידה, אסטרטגיות להוראה טובה, ולעזור בקידום מעמד המורה ולימודי מקצועות מתמטיקה ומדעים. מורים אף יוכלו לשאוב השראה, ללמוד ולהתפתח; לבחון עצמם ביחס לקריטריונים ואולי החשיפה אף תחזק את המוטיבציה שלהם להגיש את מועמדותם לפרס בעתיד.
- עם זאת, נציין כי הדרישה לחשיפה מקדמת מועמדים בעלי תכונות של ביטחון עצמי, מוחצנות, ויכולת שיווק עצמי שאינן רלוונטיות לאיכות ההוראה ובמקביל עלולה להרתיע מורים מצויינים שחסרים במאפיינים אלו להגיש מועמדות לפרס.
5. הפרסום – במיוחד בציבור הרחב – יכול להיעשות בעיקר באמצעות המדיה (תקשורתית וחברתית). אפיק נוסף לפרסום ויצירת תהודה – במיוחד בקהילות המורים – יכול להיות באמצעות שיתוף רב יותר של גורמים רלוונטיים בתהליך בחירת המועמדים; למשל, הזמנת מנהלי בתי ספר או חברי קהילה מקצועית להמליץ על מועמדים מתאימים.
6. כיום, עיקר ההשפעה של פרס טראמפ להוראה איכותית היא על הזוכה עצמו, במיוחד ברמה תפיסתית-תודעתית (העצמה אישית), אך לא בפרקטיקה היום-יומית. מעבר לכך, בזכות קרן טראמפ ו"אימוצו" של הזוכה – חשיפה שלו לפרויקטים נוספים בהם מעורבת הקרן מחד, וחשיפתו לגורמים מקבלי החלטות מאידך – קולו הופך בולט יותר ויש לו הזדמנות לקדם את האג'נדה שלו. נראה שכדאי להמשיך בחיזוק הקשר עם הזוכים שכן הם שגרירים נאמנים המזדהים עם המטרות והאג'נדה של הקרן, והקרן משכילה להפוך אותם לשותפים לדרך.
7. באשר לאמות המידה, מהשיח עם קרן טראמפ, עולה שהתמחות קלינית היא מושג מפתח בהוראה איכותית. יחד עם זאת, הוא לא מופיע בקריטריונים, ואף לא הזכר באף אחד מהראיונות (בניגוד, למשל, למחקר שנעשה על אשכולות הרשת שם הוא היה דומיננטי יותר). כדאי לבחון איך אמת מידה זאת באה לידי ביטוי בקריטריונים הקיימים ולדייק את המשגה בשיח לגבי המודל להוראה איכותית. זאת ועוד, מומלץ "לסנכרן" בין המודל והקריטריונים לבחירת הזוכה בפרס לבין המצפן להוראה איכותית שנוצר לאחרונה בקרן ו"לדבר" בשפה אחידה.

8. באשר להיבטים בתהליך, ההמלצה היא **לפעול להגדלת מאגר המועמדים** - מהלך שיאפשר יותר חשיפה ופרסום של פרס טראמפ, יותר הכרות עם הקריטריונים המהווים את אמות המידה המצופות, יותר הזדמנות למורים נוספים לעשות רפלקציה על עבודת ההוראה שלהם (למרות העומס הצפוי על ועדת הפרס).
9. נראה כי **יש מקום לשפר את תהליך בחירת הזוכה** (אולי תוך התייעצות עם גורמי מקצוע מומחים בתחום): לחדד את הקריטריונים ולדייק את ההגדרות שלהם (לצמצם פרשנות), להתאים את המידע הנאסף והכלים בהם נעשה שימוש כך שהמידע יהיה רלוונטי לציון הקריטריונים (שיהיה מספיק מידע מחד, ושלא יתקבל מידע לא רלוונטי שעלול להשפיע על החלטות מאידך), לדון בהטיות אפשריות ולקבל החלטות עקרוניות לגביהם (למשל איך מתייחסים להשפעת ההקשר, אילו ערכים אישיים מניעים את השופטים וכיצד הם משפיעים על בחירתם ועוד).
10. קיימת הסכמה של **מועמדים מתחום הוראת המדעים יש יתרון מסוים בתהליך** על פני מועמדים מתחום המתמטיקה, **בעיקר באופן שבו הם יכולים להביא לידי ביטוי את הקריטריונים בהתנהלותם (פחות במידת ההתאמה של הקריטריונים לבחינת הוראה מיטבית)**. אין המלצה חד משמעית לגבי השאלה אם נדרש שינוי בתהליך בחירת המועמדים. יחד עם זאת, **נראה כי אם התהליך ימשיך במתכונתו הנוכחית אזי הסיכוי שמורה למתמטיקה יזכה נמוך**. בהנחה שיש לכך **השפעה על תחושת הגאווה בקהילה המקצועית ועל היוקרה של המורים למקצוע כדאי היה לאפשר זוכה גם מקהילת המתמטיקה** אולי באמצעות **שני ערוצי בחירת זוכה מקבילים** או באמצעות הבחנה לגבי אופן ביטוי הקריטריונים בין האוכלוסיות.
11. **סכום המענק ומעמד חלוקת הפרס מכובדים ותורמים ליוקרתו הנתפסת של הפרס**; לכן נראה כי **רצוי להמשיך בכך**. עם זאת, **יש מקום לשקול ייעוד שונה / שונה חלקית לפרס: למשל, ל"צבוע" חלק מהפרס לצורך התפתחות מקצועית של המורה, או לחלק את הפרס בין הזוכה ובית ספרו ע"פ יחס שייקבע מראש**. נראה שמהלך כזה יכול הן להפחית את הרתיעה להגיש מועמדות לפרס מטעמי צניעות, והן לקדם את המעורבות של המנהל / גורמים נוספים בבית הספר, ובהתאם את החשיפה של פרס טראמפ להוראה איכותית, במהלך הפרס. זאת ועוד, יתכן כי מהלך כזה יכול להגדיל את ההזדמנות להשפיע בהיבטים פרקטיים, שכן הקצאה ייעודית יכולה לקדם עשייה ממשית בתחום החינוכי-מקצועי על ידי בתי הספר או הקהילות המקצועיות.
12. לסיום, לעצם הרעיון, נראה כי פרס טראמפ להוראה איכותית מהווה הזדמנות לבטא הוקרה והערכה כלפי מורים למתמטיקה ולמדעים. עם זאת, לגיבוש הקריטריונים – **אמות המידה להוראה איכותית, ה"הכרזה" על קיומו של מודל אחד להוראה מיטבית (זה העומד בקריטריונים שהוגדרו), וכן להובלה של התהליך, על כל היבטיו (יוזמה, מימון, גיבוש הקריטריונים ואחריות כוללת לתהליך)**, ע"י קרן פילנתרופית יש **משמעות מעבר לגבולות צרים אלו**. יש מקום להיות מודעים לכך, ואולי לשקול שוב את כובד האחריות והמקום שקרן טראמפ הייתה רוצה לקחת בתוך המכלול המורכב הזה; אולי כדאי אף לחשוב כיצד ניתן לערב בהובלה גורמים מקצועיים – לאומיים ואחרים – שייקחו אחריות (בכל היבטים) על הרעיון והמהלך (כולל ייצוג הטרונגי בועדה).

נספחים

נספח מס' 1: מתווים לראיונות לפי קבוצות

מתווה לראיון עם זוכים ומועמדים סופיים ("פיינליסטים")

הכרות עם הפרס ומטרתו:

1. איך החלטת להגיש מועמדות לפרס טראמפ להוראה איכותית?
2. מה מטרת הפרס בעיניך? על מה הוא ניתן? אודות מה נבחרים הזוכים?
- לידיעת המראיין: "מטרתו להציג בבהירות מופת של הוראה איכותית, ובכך לחזק את הביטחון, ההערכה והאמון שרוכש הציבור למוריו"

השפעה - ברמה אישית וקהילתית:

3. האם השתתפותך בפרס טראמפ להוראה איכותית שינתה משהו באופן ההתנהלות שלך או בממשקי העבודה שאתה מקיים? פרקטיקות ההוראה שלך? ביחסך להוראה? לעמיתים? לתלמידים?
4. האם לעצם קיומו של פרס טראמפ יש השפעה או פוטנציאל להשפעה על ההתנהלות של מעגלים שונים במעשה החינוכי: מורים, מנהלים, קהילות מקצועיות, מעשה ההוראה? במה?
5. אם קרן טראמפ מעוניינת להציג אמות מידה למופת בהוראה איכותית, לעודד חשיבה על מצוינות בחינוך ולחזק את הביטחון, ההערכה והאמון שרוכש הציבור למוריו מה עליה לעשות? האם פרס טראמפ - עצם הרעיון ותהליך בחירת הזוכים תורמים לכך לדעתך? מה ניתן לעשות עוד כדי להרחיב את השפעת הפרס על הגורמים השונים? מה התפקיד של קרן טראמפ בעניין זה?
6. האם הזכייה מלווה בדרישות נוספות בעקבותיה? מה דעתך עליהן?
7. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהעברת המסר לגבי מהי הוראה אפקטיבית לקהילת המורים? באיזה מובן? מה עוד אפשר לעשות לשם כך? איך עוד ניתן למנף את השפעת הפרס?
8. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהגברת האמון של הציבור במורים? תסביר... מה עוד אפשר לעשות לשם כך?

קריטריונים:

9. האם אתה יודע מה הקריטריונים לקבלת הפרס?
10. מה נראה לך שצריכים להיות הקריטריונים?
11. האם הם רלוונטיים? האם חסר משהו?
12. עד היום זכו מורים למדעים ולא למתמטיקה. האם לדעתך הם הוגנים למורים בשני המקצועות? מאפשרים לזהות מורים מצטיינים בהוראת המתמטיקה והמדעים באותה המידה? האם צריך לשנות משהו בהקשר זה?

תהליך הגשה ובחירת המועמד:

13. מה דעתך על תהליך הגשת המועמדות ובחירת הזוכה?
14. מה דעתך על הפרס הניתן?
15. האם חשוב להגדיל את מאגר המועמדים לפרס? איך היית מציע לעשות זאת?
16. כיום, מסיבות שונות, המועמד נדרש להגיש את עצמו, מה דעתך על כך?
17. האם אתה מרגיש שישנה פעולה שעשית בתוך ביי"ס או בקהילה המקצועית בעקבות המועמדות/ הזכייה בפרס?

מתווה לראיון עבור בכירים בקהילות המקצועיות:

הכרות עם הפרס ומטרתו:

1. האם שמעת על פרס טראמפ להוראה איכותית?
2. אם כן, האם אתה יודע מה מטרתו? על מה הוא ניתן? למי?
- לידיעת המראיין: "מטרתו להציג בבהירות מופת של הוראה איכותית, ובכך לחזק את הביטחון, ההערכה והאמון שרוכש הציבור למוריו".
3. האם אתה עצמך המלצת על מועמדים מתאימים?
4. אם כן, על מי? למה? האם מי שהמלצת עליו הגיש את מועמדותו בסופו של דבר? למה?
5. אם לא, למה לא?

השפעה - ברמה אישית וקהילתית:

6. האם אתה מכיר מועמדים או זוכים בפרס טראמפ להוראה איכותית?
7. אם כן, האם – מהיכרותך עם מועמדים או זוכים בפרס וסביבתם – הייתה לתהליך הבחירה והזכייה שלהם השפעה על הממשקים? על הקהילה? באיזה מובן?
8. האם לעצם קיומו של פרס טראמפ יש השפעה או פוטנציאל להשפעה על ההתנהלות של מעגלים שונים במעשה החינוכי: מורים, מנהלים, קהילות מקצועיות, מעשה ההוראה? במה?
9. אם קרן טראמפ מעוניינת להציג אמות מידה למופת בהוראה איכותית, לעודד חשיבה על מצויינות בחינוך ולחזק את הביטחון, ההערכה והאמון שרוכש הציבור למוריו מה עליה לעשות? האם פרס טראמפ - עצם הרעיון ותהליך בחירת הזוכים תורמים לכך לדעתך? מה ניתן לעשות עוד כדי להרחיב את השפעת הפרס על הגורמים השונים? מה התפקיד של קרן טראמפ בעניין זה?
10. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהעברת המסר לגבי מהי הוראה אפקטיבית לקהילת המורים? באיזה מובן? מה עוד אפשר לעשות לשם כך? איך עוד ניתן למנף את השפעת הפרס?
11. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהגברת האמון של הציבור במורים? תסביר... מה עוד אפשר לעשות לשם כך?

קריטריונים:

12. אם לא התייחס עדיין: האם אתה יודע מה הקריטריונים לקבלת הפרס?
13. מה נראה לך שצריכים להיות הקריטריונים?
14. האם הם רלוונטיים? האם חסר משהו?
15. עד היום זכו מורים למדעים ולא למתמטיקה. האם לדעתך הקריטריונים הוגנים למורים בשני המקצועות? מאפשרים לזהות מורים מצטיינים בהוראת המתמטיקה והמדעים באותה המידה? האם צריך לשנות משהו?

תהליך הגשה ובחירת המועמד:

16. האם חשוב להגדיל את מאגר המועמדים לפרס? איך היית מציע לעשות זאת?
17. כיום, מסיבות שונות, המועמד נדרש להגיש את עצמו, מה דעתך על כך?

מתווה לראיון עם חברי ועדת הפרס

הכרות עם הפרס ומטרתו:

1. מה מטרת הפרס בעיניך?
- לידיעת המראיין: "מטרתו להציג בבהירות מופת של הוראה איכותית, ובכך לחזק את הביטחון, ההערכה והאמון שרוכש הציבור למוריו".

השפעה - ברמה אישית וקהילתית:

2. האם אתה מכיר מועמדים או זוכים בפרס טראמפ להוראה איכותית?
3. האם, למיטב ידיעתך עצם המועמדות או הזכייה בפרס טראמפ להוראה איכותית שינתה משהו באופן ההתנהלות של המועמדים/זוכים, בקשר שלהם עם הממשקים, במעמדם או בהשפעתם על הקהילה?
4. האם לעצם קיומו של פרס טראמפ יש השפעה או פוטנציאל להשפעה על ההתנהלות של מעגלים שונים במעשה החינוכי: מורים, מנהלים, קהילות מקצועיות, מעשה ההוראה? במה?
5. האם יש השפעה על הציבור הרחב?
6. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהעברת המסר לגבי מהי הוראה אפקטיבית לקהילת המורים? באיזה מובן? מה עוד אפשר לעשות לשם כך? איך עוד ניתן למנף את השפעת הפרס?
7. האם פרס טראמפ להוראה איכותית - התהליך, התהודה שלו, בחירת המועמדים והזוכים - מסייע לדעתך בהגברת האמון של הציבור במורים? תסביר... מה עוד אפשר לעשות לשם כך?

קריטריונים:

8. מה דעתך לגבי הקריטריונים לקבלת הפרס?
9. האם כל הקריטריונים רלוונטיים?
10. האם בתהליך הבחירה אתה מתייחס לכל אחד מהם? מצליח לתת הערכה בקלות לכל אחד מהם? האם אתה משתמש בקריטריונים נוספים? האם חסר משהו? האם ישנם קריטריונים "לא פורמליים" אשר נלקחים בחשבון בתהליך? מהם?

תהליך הגשה ובחירת המועמדים:

11. מה דעתך על תהליך הגשת המועמדות ובחירת הזוכה?
12. האם לדעתך התהליך אפקטיבי? יעיל? מדבר מצוינות בחינוך? מה כדאי לשנות / להוסיף?
13. האם לעצם התהליך יש השפעות על תפיסות והתנהגויות?
14. האם טפסי המועמדים משקפים את הקריטריונים שנבחרו?
15. האם לתחושתך הערכת המועמדים משקפת באמת את כל אלו או התרשמות כללית ותחושת בטן?
16. עד היום זכו מורים למדעים ולא למתמטיקה. האם לדעתך הקריטריונים הוגנים למורים בשני המקצועות? מאפשרים לזהות מורים מצטיינים בהוראת המתמטיקה והמדעים באותה המידה? האם צריך לשנות משהו?

עמדות כלליות לגבי התהליך:

17. האם חשוב להגדיל את מאגר המועמדים לפרס? איך היית מציע לעשות זאת?
18. האם יש מורים מתאימים שלדעתך לא מגישים מועמדות? למה?
19. האם תמהיל וועדת הפרס מתאים?

נספח מס' 2: שאלות הסקר

על הסקר השיבו 501 איש (מתוך 2800 שנשלח אליהם אינטרנטית), מדגם מייצג של דוברי עברית בישראל, מתוכם כ-200 מורים.

1. מה דעתך על רמת היוקרה המקצועית של מורים למתמטיקה בתיכון בהשוואה למקצועות הוראה אחרים? סמן תשובה אחת בלבד

- יוקרה נמוכה בהשוואה למקצועות הוראה אחרים
- אותה רמת יוקרה כמו מקצועות הוראה אחרים
- יוקרה גבוהה יותר בהשוואה למקצועות הוראה אחרים

2. עד כמה יש לך אמון ביכולת המקצועית של מורי מתמטיקה/מדעים בתיכון לקדם את התלמידים להישגים גבוהים בבגרות? סמן תשובה אחת בלבד

- אמון מועט מאד/ כלל לא
- אמון מועט למדי
- אמון ברמה בינונית (מתלבט)
- אמון רב למדי
- אמון רב מאד

3. האם שמעת על פרס טראמפ להוראה איכותית – פרס שראש הממשלה מעניק למורים מצטיינים למדעים ולמתמטיקה? סמן תשובה אחת בלבד

- לא שמעתי כלל
- שמעתי משהו – נשמע לי מוכר... אבל לא זוכר מהו הפרס
- שמעתי על הפרס הזה ומכיר אותו

באיזו מידה אתה מסכים עם כל אחד מהבאים כשאתה חושב על רוב המורים למתמטיקה ו/או למדעים שמכינים לבגרות?

4. רוב המורים האלו הם בעלי ידע רחב ועמוק בתחום שאותו מלמדים (מתמטיקה/ מדעים)
5. רוב המורים האלו עושים מאמץ לתת יחס אישי לכל תלמיד לפי צרכיו
6. רוב המורים האלו יודעים להתאים את דרך ההוראה שלהם ללומדים שונים
7. רוב המורים האלו מכירים מחקרים/ שיטות עדכניות להוראת מתמטיקה
8. רוב המורים האלו שמים דגש על חיזוק העיניין והסקרנות של התלמידים בתחומים אלו

סולם התשובות:

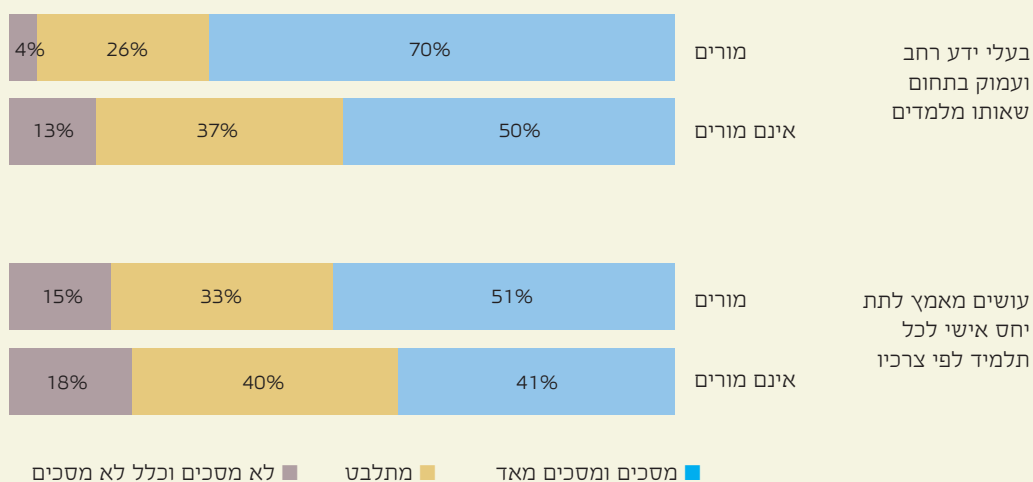
מסכים מאד --- מסכים --- מתלבט, קצת מסכים וקצת לא --- לא מסכים --- כלל לא מסכים

נספח מס' 3: עמדות כלפי מורים למתמטיקה ומדעים - הבדלים בין קבוצות

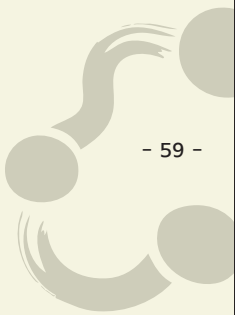
בסקר השתתפו 206 מורים (שהעידו על עצמם שלימדו בפועל בשנתיים האחרונות במערכת החינוך הפורמאלית (בכיתות א'-י"ב) ו-295 שאינם מורים. נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שתי קבוצות אלו בתפיסת מורי תיכון למתמטיקה ומדעים בשני היבטים: ידע בתחום הדעת ויחס אישי לתלמיד. להלן הנתונים שהתקבלו עבור שתי קבוצות אלו בנפרד.

רוב המורים למתמטיקה ומדעים שמכינים לבגרות הם:

פרס טראמפ
להוראה איכותית
ממצאי ההערכה